

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Filozofická fakulta
Katedra asijských studií

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

***HARA a MUNE* v japonské frazeologii**

***HARA and MUNE* in Japanese Phraseology**

OLOMOUC 2010   Bc. Tereza Laksová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Ivona Barešová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

Olomouc, 2010

.....
Bc. Tereza Laksová

Děkuji vedoucí mé magisterské diplomové práce Mgr. Ivoň Barešové, Ph.D., z Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci za cenné rady a podněty, které mi poskytovala.

Děkuji též všem osloveným rodilým mluvčím a především pak panu Bc. Jůžimu Nakajovi za vždy laskavé přijetí ke konzultacím japonských výrazů a všestrannou podporu.

Obsah

Úvod	8
0.1. Východiska a cíle.....	8
0.2. Metoda.....	9
0.3. Dosavadní literatura (výzkum) na toto téma	10
1. Somatický frazém a jeho interpretace	13
1.1. Somatický komponent frazému, význam frazému a jeho pochopení.....	13
1.2. Tělesnost, jazyk a význam v kognitivně-lingvistickém kontextu.....	14
1.3. Vyjadřování emocí a somatická frazeologie.....	16
1.4. Překládání frazémů	17
2. HARA a MUNE ve slovnících	19
2.1. Etymologie.....	19
2.1.1. Původ slova <i>HARA</i>	19
2.1.2. Původ slova <i>MUNE</i>	20
2.2. Základní významy	21
2.2.1. <i>HARA</i> (腹, 胎, 肚, 胆).....	21
2.2.2. <i>MUNE</i> (胸).....	22
3. Analýza excerpovaných frazémů	24
3.1. Frazémy se somatickým komponentem <i>HARA</i> („břicho“).....	24
3.1.1. A1 - Frazeologická vyjádření související s hladem/sytostí, tvarem a velikostí břicha, příjmem potravy, atp. a vyjádření z nich odvozená.....	25
3.1.2. A2 - Frazeologická vyjádření související s bolestí a nemocemi břicha (trávicího ústrojí), atp.	32
3.1.3. A3 - Frazeologická vyjádření související s rituální sebevraždou <i>seppuku</i> a z toho odvozené významy (zodpovědnost, rezignace, atp.)	34
3.1.4. A4 - Frazeologická vyjádření související s těhotenstvím, porodem, příbuzností, (ne)pokrevními vztahy, atp. a významy od nich odvozené	36
3.1.5. B1a - Frazeologická vyjádření související s pocity - radostí, smíchem, atp.	37
3.1.6. B1b - Frazeologická vyjádření související s pocity – vztekem, naštvaností, hněvem, zlostí, atp.	39

3.1.7. B2 – Frazeologická vyjádření související s lidským nitrem, „duchem“, (tajnými) myšlenkami a pocity člověka, záměry/úmysly, povahou atp.	43
3.1.8. B3a - Frazeologická vyjádření související s rozhodováním, odhodláním, (duševní) připraveností	48
3.1.9. B3b - Frazeologická vyjádření související s duševní vyrovnaností, rozhodností, duševní kapacitou, vnitřní silou člověka, atp.....	50
3.1.10. B4 - Frazeologická vyjádření související s penězi, ziskem/prospěchem, atp.....	51
3.1.11. B5 - Ostatní frazeologická vyjádření se somatickým komponentem <i>hara</i>	53
SHRNUTÍ PROVEDENÉ ANALÝZY, KOMENTÁŘ (<i>HARA</i>)	54
3.2. Frazémy se somatickým komponentem <i>MUNE</i> („hrud“)	70
3.2.1. a1 - Frazeologická vyjádření související s nemocemi a bolestí hrudi, nevolností, zažívacími obtížemi, atp.	70
3.2.2. b1a - Frazeologická vyjádření související s pocity/emocemi – vztekem, naštvaností, podrážděním, znechucením, atp.....	72
3.2.3. b1b - Frazeologická vyjádření související s <i>negativními</i> pocity, emocionálními stavy - smutkem/žalem, trápením, starostmi, lítostí, soucitem; a zbavení se jich - (psychickou) úlevou, atp.....	73
3.2.4. b1c - Frazeologická vyjádření související s <i>pozitivními</i> pocity, emocionálními stavy - dojetím, citovým pohnutím, očekáváním, natěšením, radostným vzrušením, nadějí, touhou, atp.	79
3.2.5. b2 - Frazeologická vyjádření související s lidským nitrem („duchem“), duší a srdcem, skutečnými myšlenkami a pocity člověka, paměti, vzpomínkami, svěřenými informacemi a jejich utajením, myšlenkovými pochody, atp.	83
3.2.6. b3 - Frazeologická vyjádření související s odvahou/kuráží, rozhodováním, odhodláním se, charakterem člověka, atp.	88
3.2.7. b4 - Ostatní frazeologická vyjádření se somatickým komponentem <i>mune</i>	89
SHRNUTÍ PROVEDENÉ ANALÝZY, KOMENTÁŘ (<i>MUNE</i>)	90
4. Celkové srovnání (zhodnocení)	103
Závěr	114
概要—結びにかえて	119
Anotace	121
Seznam literatury	122

Ediční poznámka:

K přepisu japonských slov jsem použila českou transkripci. Veškeré původní japonské texty, které jsou v práci citovány či parafrázovány, jsem překládala osobně.

Úvod

0.1. Východiska a cíle

Ve své magisterské diplomové práci se budu zabývat japonskými frazeologickými jednotkami, které jako bázové slovo obsahují výraz *hara* („břicho“) a výraz *mune* („hrud’/prsa“), tedy japonskými somatickými frazémy s komponenty *hara* a *mune*.

Toto téma jsem si zvolila na základě závěrů své bakalářské diplomové práce (Laksová, 2007), ve které jsem provedla srovnání japonských a českých somatických frazémů z několika hledisek. Jako největší rozdíl mezi českými a japonskými somatickými frazémy se na základě provedeného srovnání ukázal vysoký výskyt právě somatických komponentů *hara* a *mune* v japonštině. *Hara* („břicho“) a *mune* („hrud’/prsa“) zaujímaly v souboru dvaceti nejfrekventovanějších částí lidského těla v japonské somatické frazeologii, vytvořeném v bakalářské diplomové práci, osmé a jedenácté místo. V souboru dvaceti nejčastěji užívaných českých somatických názvů nefigurovaly vůbec.

V bakalářské diplomové práci se také ukázalo, a při studiu japonštiny se s tím ostatně student mnohdy setkává, že tyto dva výrazy mohou v japonských frazeologických jednotkách odkazovat na lidské nitro, emoce, mentální a psychické pohnutky, pochody mysli, nejnaternější lidské pocity, apod. Tedy, že japonské vnímání „hrudi“ a „břicha“ a promítnutí tohoto vnímání v jazyce (v tomto případě frazeologii) je výrazně odlišné od českého, evropského. Ukazuje se, že je těmto částem těla přikládán v japonské kultuře velký význam. Již od zpracovávání bakalářské diplomové práce poutala tato oblast japonské somatické frazeologie mou pozornost a vybízela k jejímu hlubšímu zpracování.

Cílem této diplomové práce je zmapovat a podrobněji zpracovat japonské somatické frazémy s komponentem *hara* a komponentem *mune*, klasifikovat je do významových celků, provést jejich analýzu a překlad do češtiny a zjistit, k čemu všemu mohou svým významem tato slova odkazovat, jaké duševní stavy, pochody lidské mysli, pocity a emoce se jejich užitím v japonštině popisují. Chtěla bych na základě analýzy frazémů zjistit, do jaké míry jsou daná frazeologická vyjádření provázána s japonskou kulturou, dále provést srovnání *hara* a *mune* a nalézt jejich případné společné rysy a odlišnosti - odhalit rozdíly v užití *hara* a *mune* ve frazémech pro vyjadřování lidských emocí, psychických stavů, pohnutek, atp., tedy jaké emoce se v japonštině vyjadřují výhradně pomocí *mune* a jaké pomocí *hara*. Zjistit, zda-li existují případy, kdy je možné

užít jak somatického názvu *hara*, tak i *mune*, a které to jsou. A pokud takové případy jsou, tak zjistit, zda-li je význam daného frazému v případě užití komponentu *hara* plně totožný jako v případě užití komponentu *mune*, nebo zda-li tam jsou nějaké významové odstíny.

Na základě překladu analyzovaných japonských frazémů do češtiny bych se chtěla pokusit zjistit, jak především emoce, psychické stavy, nálady, pohnutky, atp., které jsou jimi v japonštině vyjadřovány, popisujeme v češtině. Zda-li pro jejich vyjádření volíme také somatickou frazeologii, případně jaké části těla. Na tomto místě se lze domnívat, že by v češtině mohlo jít především o somatický název „srdce“, jak se ukázalo již v bakalářské diplomové práci při výčtu jeho možných významů v češtině, nebo v širším kontextu též jako somatický název chápanou „duši“ (jejichž užitím jsou emoce, psychické stavy a vnitřní lidské pohnutky v češtině vyjadřovány), nicméně ověření této domněnky bude předmětem následujících analýz.

Přestože tato diplomová práce je prací orientovanou lingvisticky, chtěla bych v ní na základě analyzovaných frazémů a citací/parafrází z uvedené literatury – například autorů Dürckheima (2002), Saitóa (2002), Tacukawy (1996; 2002) a dalších – promítnout vnímání „břicha“ (*hara*) a „hrudi“ (*mune*) v japonské kulturní tradici. Nyní není jasné, do jaké míry se mi to může podařit, ale alespoň u nějakých frazémů tak odhalit, čím jsou obrazná vyjádření v nich obsažená motivována.

V neposlední řadě je cílem této diplomové práce přiblížení této oblasti japonské frazeologie českému čtenáři, pro kterého může být vnímání „břicha“ a „hrudi“ v Japonsku, tak jak se projevuje právě v jazyce, přinejmenším zajímavé. Možná nám pomůže nahlédnout do části japonské duše a mysli, odkrýt jazykový obraz *hara* a také *mune*.

0.2. Metoda

Při zpracovávání této diplomové práce budu pro dosažení stanovených cílů postupovat následovně. Po zpracování teoretické části provedu pro potřeby její praktické části nejprve excerpci somatických frazémů s bázovým slovem *hara* a bázovým slovem *mune*. Frazémy budu excerptovat ze slovníků uvedených v Seznamu literatury na konci této práce. V této části diplomové práce není mým cílem vytvoření vyčerpávajícího souboru japonských somatických frazémů s komponentem *hara* a *mune*, ale spíše souboru takových, které jsou běžné – vyskytují se ve většině použitých slovníků, rodilí mluvčí je znají, dokážou je v textu (i literárním) odhalit a interpretovat. Neusiluji o vyčerpávající

excerpci, která by pojala i takové frazémy, které jsou vlastní jen danému literárnímu dílu, nářečí, atp. (Zařadím-li takový frazém do svého souboru, bude to proto, že ze svého původně „vymezeného“ užití přešel do užití obecného nebo je obecně znám.) I z tohoto důvodu budu excerpované frazémy konzultovat s rodilými mluvčími.

Jednotlivé excerpované frazémy roztřídím do významových skupin, u každého frazému provedu doslovný překlad do češtiny (pro nastínění motivačních východisek daného přeneseného významu) a k většině z nich vyhledám a s rodilými mluvčími zkonzultuji příklad(y) jeho užití. Budu se snažit o nalezení takových příkladů, ze kterých bude pozorovatelné i zapojení daného frazému do věty - jeho praktické užití. Na základě vyhledaných příkladů daného frazému, jeho slovníkových interpretací (a vlastního jazykového citu) se pokusím o jeho konečný překlad do češtiny. Po provedení této analýzy přistoupím ke shrnutí a zhodnocení analyzovaných frazémů a také ke srovnání vyjádření realizovaných pomocí *hara* a vyjádření realizovaných pomocí *mune* v japonštině, ale také – na základě překladu – srovnání těchto vyjádření v japonštině s jejich vyjádřením v češtině. Pokusím se najít společné rysy a rozdíly.

Při zpracovávání této diplomové práce, nejen při excerpci frazémů, budu za účelem co nejlepšího vystižení jemných odstínů, konotací, atp. – tedy toho, co jakožto nerodilý mluvčí japonštiny nedokážu za frazeologickými vyjádřeními a slovy v japonštině cítit a co většinou ze slovníkových interpretací ani nelze „vyčíst“, ale chci ve své práci postihnout – konzultovat s rodilými mluvčími.

0.3. Dosavadní literatura (výzkum) na toto téma

Pokud je mi známo, v českém prostředí nebyla podobná práce dosud provedena. V Japonsku byla publikována studie (Tanaka, 2003), ve které autorka analyzuje ty somatické frazémy s komponenty *atama* („hlava“), *hara* a *mune*, které vyjadřují mentální pochody, provádí jejich srovnání, v závěru ještě připojuje kognitivně-lingvistickou analýzu tří frazémů pro vyjádření hněvu v japonštině. Řeší se v ní tedy jeden z cílů mé práce – srovnání vyjádření emocí a mentálních pochodů realizovaných pomocí *hara* a *mune* (a *atama*).

Velmi zajímavou prací je kniha „Hara Die Erdmitte des Menschen“ od německého filosofa a psychologa Karlfrieda Dürckheima, která vyšla v českém překladu jako „HARA – Zemský střed člověka“ (Dürckheim, 2002). Pojednává o vnímání „břicha“ (*hara*)

v Japonsku. Dürckheim zprostředkovává čtenářům pohled na „kulturu břicha“ v Japonsku, tak jak ji vnímá právě Evropan. Nicméně je nutné podotknout, že autorovo stanovisko není objektivní, ale spíše subjektivní až zaujaté. Hovoří o tom, jak se stát „člověkem s *hara*“, jak *hara* cvičit, atp. Do kapitoly „Hara v životě Japonců“ zařadil podkapitolu „Hara v japonštině“, která se velmi dotýká tématu mé práce. V této podkapitole uvádí některé typické frazémy s komponentem *hara* a probírá a doplňuje jejich významy, které ze samotného překladu nemusejí být pro čtenáře „čitelné“.

Ve své práci se budu částečně opírat o japonský výkladový slovník „腹と胸——「身体言語」ものしり辞典——“ („*Hara* a *mune* – slovník pro seznámení se se „somatickou řečí“), který sestavil japonský psychiatr Rjúzô Satake (1984). Slovník je rozčleněn na tři kapitoly, první dvě se nazývají „Duše obývající *hara* (břicho)“ (jap. 腹に宿るころ) a „Duše bydlící v *mune* (hrudi)“ (jap. 胸に棲むころ). Tyto kapitoly pak autor člení podle zastřešujícího významu daných frazémů a řadí do nich jednotlivé odpovídající frazémy s jejich výkladem. Jedná se o dost obsáhlý slovník, autor do výčtu frazémů zařadil i frazémy vlastní jen danému dialektu/oblasti, méně časté frazémy, starší vyjádření, synonymická vyjádření atp. Ve slovníku nicméně chybějí příklady užití daných frazémů, shrnutí a komparativní pohled na *hara* a *mune*.

V japonštině bylo na související téma publikováno několik - většinou kognitivně-lingvisticky orientovaných článků. Tanaka a Kekidze (2004) z Nagojské univerzity provedly japonsko-ruské srovnání vnímání duše a těla, tak jak se projevuje ve frazémech. V této práci se hovoří o důležitosti „srdce“ a „duše“ v ruštině a *hara* a *mune* v japonštině. Baba (2002) provedla kognitivně-lingvistickou analýzu motivovanosti frazému „腹が立つ“, Kasakawa (2007) provedl srovnání japonských a anglických somatických frazémů, na základě kterého se ukázal vysoký výskyt a specifčnost užití *hara* v japonštině.

Na téma vnímání těla v Japonsku, japonské kultuře, bylo v Japonsku vydáno několik knih – spíše esejistického typu, ve kterých se autoři zamýšlejí nad nesmírnou důležitostí těch částí těla jako je právě *hara* (břicho), *mune* (hrud') nebo například *koši* (pás/boky) v japonské kultuře (např. Saitó, 2002; Tacukawa, 1996; Tacumi, 2003; aj.). Autoři v těchto spíše kulturně zaměřených pracích často uvádějí, že důležitost těchto částí těla je dobře prokazatelná právě v jejich užití v jazyce a dokládají to příklady frazémů. Tyto práce hovoří ponejvíce o důležitosti „břicha“ (*hara*), o kterém vyšlo i pár

samostatných publikací (např.: Suzuki, 2003). Zajímavé úvahy o japonské kultuře, tak jak se ukazuje v jazyce, nabízí kniha Tacukawy (2002), který se na pozadí mnoha různých somatických frazémů zamýšlí nad významy daných tělesných částí v japonské společnosti a kultuře i nad ní samotnou.

V češtině byl v oblasti somatické frazeologie zpracován tematický frazeologický slovník „Názvy částí lidského těla v české frazeologii a idiomatice“ (Mrhačová, 2000) a na poli kognitivně a kulturně orientované lingvistiky byla uskutečněna například studie „Srdce to lidské – k jazykovému obrazu srdce v češtině“ (Vaňková aj., 2005, s.247-264). O popis českého vnímání a vidění „srdce“ provedeném v této studii se budu opírat při provádění srovnání japonského *hara/mune* právě s českým „srdce“ a „duše“. Částečně z této studie vycházím i metodologicky (postup při zpracování), jelikož zkoumá vnímání „srdce“ v češtině, tak jak se projevuje v jazyce, což je vlastně mým cílem v případě *hara* a *mune* v japonštině, i když na menším vzorku – „jen“ somatických frazémech.

1. Somatický frazém a jeho interpretace

Somatické frazémy (jap. からだ言葉, 身体語, příp. からだ語 nebo opisně) tvoří v mnoha jazycích rozsáhlou soustavu, která je významnou součástí slovní zásoby. Frazémy „... říkají velmi mnoho i o duševním životě určitého etnika, o typologii jeho emocí a morálních zásad, o celkovém způsobu jeho života i obecném pohledu na svět, tedy o celé jeho životní filozofii. Stejně jako lidová slovesnost, i frazeologie odráží v jistém smyslu slova charakter národa“ (Mrhačová, 2000, s.3). Stávají se tak - a frazeologie vůbec - nesmírně zajímavou oblastí pro studium nejen jazyka, ale i kultury a „duše“ daného etnika. Podle Dürckheima (2002, s.36) se „všechno, co *hara* pro Japonce znamená, odráží v jejich řeči.“ Zajímavým aspektem v oblasti somatických frazémů je především to, že přestože každý národ disponuje stejnými částmi těla, tak je z pohledu frazeologie posuzuje rozličným způsobem - určité části těla vnímá jako velmi důležité a zařazuje je ve velkém počtu do frazémů a jiné, které naopak jiný národ ve své frazeologii bohatě rozvíjí, do vlastních frazeologických jednotek nezahrnuje vůbec nebo jen ve velmi malém počtu. A v případě, že je zahrnuje, přisuzuje daným částem těla ve frazeologických jednotkách takové přenesené významy, které se neshodují s přenesenými významy v jiných jazycích. Obecně vzato činí pak pro studenty cizích jazyků oblast frazeologie daného jazyka jednu z jeho nejobtížněji si osvojitelných součástí.

1.1. Somatický komponent frazému, význam frazému a jeho pochopení

Jednotlivé somatické komponenty frazémů jsou původně substantiva konkrétní, nicméně ve frazeologických jednotkách mají často význam přenesený, abstraktní a symbolický, který vznikl na základě představivosti uživatelů daného jazyka, jejich chápání reality a kulturně sdílené lidské zkušenosti. Mnohé somatické frazémy ale souvisejí také s gesty (srov. Čermák, 2007).

Frazeologických jednotek, v nichž si somatický komponent udržuje svůj původní význam, je většinou méně než těch, ve kterých nabývá významu abstraktního, tedy ve kterých neoznačuje konkrétní tělesnou část. Obecně „Frazeologickou jednotku chápeme jako formálně i obsahově ustálené, závazné, obrazné spojení slov (od spojení dvoučlenných až po mikrotexy) znakové povahy, mající složku sémanticko-funkční (idiomatickou) a výrazovou (v textu vystupuje jako frazém). Tato hotová specifická

jazyková pojmenování nominální i verbální povahy se vyskytují zejména v mluvené řeči. Vedle ustálenosti, závaznosti (...) a obraznosti/alegoričnosti je pro tyto útvary příznačná emocionalita, expresivnost a dále posun lexikálního významu, tj. fakt, že jejich celkový význam nebývá totožný s významem jednotlivých jejich komponentů, ale je novou zakódovanou kvalitou, novým znakem, ...“ (Mrhačová, 2000, s.3). Ani somatický komponent v mnoha frazémeh neoznačuje konkrétní tělesnou část, ale stává se nástrojem či součástí pojmenování abstraktních jevů například na základě připodobnění.

Takové přenesení významu - užití slov s konkrétním významem k pojmenování abstraktních skutečností - a následné pochopení toho, jakou skutečnost daný frazém pojmenovává, však může být zcela kulturně specifickou záležitostí. U somatických frazémů si člověk význam daného frazému v případě, že se jedná o vyjádření realizované v jeho mateřském jazyce, dokáže odvodit na základě znalosti „svého světa“, prožívání vlastního těla (a všech jeho částí), tak jak je ukotveno v jeho kulturním prostředí. Například Hata (2002, s.184) hovoří o tom, že jednou ze specifických charakteristik somatických frazémů je to, že jim člověk porozumí, aniž by potřeboval zvláštní vysvětlení. K tomu bych ale dodala: pokud se jedná o jeho mateřský jazyk. Tacukawa (2002) zase uvádí, že užití somatických frazémů v různých kontextech je mnohdy mnohem srozumitelnější, výstižnější než běžný popis. Haruki (1988), který se ve své studii zaměřil na takové somatické frazémy, které souvisejí s tělesným pohybem/postojem (gesty), tvrdí, že je lze pochopit pouze tak, že daný tělesný pohyb/postoj prožijeme. Je podle něj nemožné pochopit na základě lingvistických teorií. Člověk by měl posílit svou vnímavost vůči tomu kterému tělesnému pohybu, ale nikoliv ve smyslu fyzického cvičení – posilování svalů, ale ve smyslu posilování vlastní tělesné citovosti/„citu v těle“ (Haruki, 1988, s.79). Nicméně i tento „návod“ na pochopení somatických frazémů by mohl nejspíš sloužit jen rodilému mluvčímu, protože stejná gesta mohou být v různých kulturních prostředích vykládána různě.

1.2. Tělesnost, jazyk a význam v kognitivně-lingvistickém kontextu

Z výše uvedeného vyplývá, že se v somatické frazeologii výrazně uplatňuje naše tělesnost. O tělesnosti a její důležitosti při konceptualizaci emocí, aj. ostatně hovoří kognitivní lingvistika, která „vychází z předpokladu, že jazyk – jeho gramatika, slovní zásoba, frazeologie, vnitřní významová provázanost jeho jednotek, způsoby jejich

spojování – vypovídá něco velmi podstatného o principech našeho myšlení, o tom, jak jednotlivé věci a jevy chápeme, hodnotíme a jaký k nim máme vztah. Jakožto lidé: kteří se vyznačují zejména specifickou tělesností (ukotvující v prostoru), smyslovou výbavou, antropocentričností – ale i schopností usuzování, abstrakce a imaginace; tím, že spíše než v algoritmech myslíme v metonymických zkratkách, v metaforách, analogiích. ... To všechno se pozoruhodně ukazuje právě v jazyce...“ (Vaňková aj., 2005, s.12). Vaňková (Čeština doma a ve světě, 2003, s.26) hovoří o tom, že jednou ze základních premis kognitivní lingvistiky je to, že „význam je tělesně ukotven – a vůbec že naše myšlení, mluvení a rozumění je dáno zkušeností subjektivně prožívaného těla, přítomností ‚body in the mind‘, tělesnými schématy, strukturami a mapami uloženými v mysli.“ Člověk svět prožívá na základě své existence, vše kolem sebe vnímá na základě svého těla – vzdálenosti a velikosti objektů kolem sebe poměřuje primárně od své velikosti, atp.

Jazyk je v kognitivně orientované lingvistice „těsně spjat s konceptuálním systémem...; někdy se dokonce za konceptuální systém jazyk sám považuje ... nebo se chápe jako obraz světa, interpretace světa (připojují-li se k úže kognitivnímu přístupu i aspekty kulturní). Zároveň je jakýmsi depozitářem, v němž se uchovává lidská (tělesná, duchovní a kulturní) zkušenost – a také paměť“ (Vaňková aj., 2005, s.27). Tuto tezi potvrzuje například i fakt, že somatické frazémy daného jazyka, tj. pojmenování jevů abstraktních užitím výrazů s významem konkrétní tělesné části, nedokážou jeho nerodilí mluvčí většinou správně interpretovat (o to spíše v případě jazyků kulturně vzdálenějších národů). Tato neschopnost vychází nejspíše právě z toho, že tito nerodilí mluvčí nesdílí s rodilími mluvčími jejich svět, jejich představová schémata, kulturní zkušenost a také vnímání dané tělesné části, na jejíž bázi bylo frazeologické pojmenování utvořeno.

V centru zájmu kognitivně a kulturně orientované lingvistiky stojí zejména slovní zásoba, tedy i frazeologie. Rozhodující je zkoumání významu, které zohledňuje vztahy slova k jiným slovům, ale i jeho zapojenost do konceptuálního systému představovaného daným jazykem, jeho místo v jazykovém obrazu světa (Vaňková aj., 2005, s.30). Význam se vykládá celostně – „tak jak se vynořuje z různých metonymických, metaforických aj. modelů, jak se větví do různých významových rovin a celků. Jde o celistvý obraz, který má ve svém základě naši lidskou zkušenost, včetně té tělesné a smyslové“ (tamtéž, s.80). Kognitivní definice významu se neomezují na denotaci, ale postupují k možným konotacím jakožto základní složce významu. Významové definice v odborných příručkách a encyklopediích představují „vědecký obraz světa“, zatímco „úkolem sémantické definice

je podat zprávu o tom, jak určitý předmět (vlastnost, činnost apod.) vnímá průměrný rodilý mluvčí daného jazyka (jakým je v základní rovině svého prožívání každý z nás), čím pro něho je, které aspekty jeho vzhledu a funkce, které vlastnosti, činnosti a stavy s ním spjaté chápe jako charakteristické a podstatné. V úvahu se berou všechny dostupné informace, které nám poskytuje jazyk (přenesené významy, frazeologie, typické kolokace) a texty tohoto jazyka“ (tamtéž, s.82). Jedná se tedy o to, že se například důkladným studiem somatických frazémů s komponenty *hara* a *mune*, analýzou jejich přenesených významů a konotací můžeme dovědět, jak Japonci břicho a hrud' vnímají, jak jsou v japonské kultuře ukotveny.

1.3. Vyjadřování emocí a somatická frazeologie

Části lidského těla, tak jak se zrcadlí ve frazeologii, mohou nejen nést (metaforicko-metonymicky fungující) význam související s nějakou lidskou aktivitou, na níž se v našem obrazu světa podílí nebo jejímž jsou aktérem, ale mohou taktéž hrát důležitou roli v rámci procesů, které se odehrávají v našem vnitřním světě a souvisí s prožíváním emocí (v češtině například „srdce“, „hlava“, „nervy“, atp.) (Vaňková aj., 2005, s.251-252; Čeština doma a ve světě, 2003, s.7). To, jak mluvíme o svém prožívání a jak konceptualizujeme svůj vnitřní život, zejména emoce, je v somatické frazeologii celkem dobře zaznamenané. Baba (2002, s.35) uvádí, že „v japonštině lze v obrazech vyjadřujících emoce vysledovat mnoho takových, které obsahují název části lidského těla“. Těmito somatickými názvy budou v mnoha případech bezpochyby právě výrazy *mune* („hrud'“) a *hara* („břicho“), které tvoří základ mnoha frazeologických vyjádření popisujících emocionální stavy a pocity člověka.

Popisování emocí nebo duševního stavu slovy je velmi obtížné - snad proto, že jsou nehmatatelné. Jedná se vlastně o snahu konkrétně popsat něco abstraktního. Nicméně často emocionální stavy popisujeme tak, jak je tělesně prožíváme – mnohdy například pomocí popisu tělesného projevu, který je provází. Nebo si danou emoci a její působení na nás metaforicky představíme a pak slovy popíšeme (protože „...metaforizace je prostředkem, respektive jedním z prostředků myšlení o abstraktních jevech...“ (Vaňková aj., 2005, s.97; srov. Óhori, 2002, s.74)), přičemž metafora v naší mysli je dána právě naší zkušeností lidského těla, zkušeností zprostředkovanou smysly, tak jak o tom hovoří kognitivní lingvistika. K přenesení významů na základě metafory dochází

ve frazeologických pojmenováních velmi často. Jedním ze základních typů metafory, který autoři Johnson a Lakoff (2002) pojmenovávají, je metafora strukturní („jeden pojem je strukturován na základě druhého“ – tamtéž, s.26). U tohoto typu metafory je „podstatou proces **mapování** (*mapping*), v němž se struktura **zdrojové oblasti** (*source domain*) přenáší do **oblasti cílové** (*target domain*) díky řadě korespondencí mezi nimi. Zdrojová oblast mívá přitom základ v (smyslové, tělesné, jednoduše představitelné, konkrétní) zkušenosti, cílová je naopak abstraktní, taková jaká by se jen těžko vyjadřovala bez možnosti využití metafory: jde například o emoce nebo procesy intelektuální povahy, ale také třeba o chápání času“ (Vaňková, 2007, s.69). U somatických frazémů, které popisují emoce a jsou utvořeny na základě strukturní metafory, je podle tohoto výkladu cílovou oblastí daná emoce a zdrojovou pak daná konkrétní tělesná část a její zjev, stav, pohyb, atp.

Mnoho vyjádření našich pocitů, duševních stavů, pohnutek a pochodů myslí je realizováno za použití nějakého somatického názvu (v češtině například pomocí názvů „srdce“, „nervy“ nebo „žaludek“). V případě japonštiny se často jedná právě o *hara* („břicho“) a *mune* („hrud“). Tanaka (2003) vychází ve své studii z toho, že *atama*, *hara* a *mune* jsou těsně spojeny s duševními pochody. Obecně se dá říci, že pro sdělení vlastních pocitů volíme taková slova, jejichž konotace dokážeme dostatečně citlivě vnímat. A proto – chceme-li své emoce vyjádřit v cizím jazyce, ve kterém „nejsme doma“, tak se nám to mnohdy ne úplně daří, cítíme se nepochopení a naopak se nám může stát, že plně nepochopíme, jak se cítí cizinec, když nám své pocity popíše ve svém jazyce.

1.4. Překládání frazémů

Vzhledem k tomu, že se ve své práci budu věnovat překladu frazémů, chtěla bych se této disciplíny alespoň trochu teoreticky dotknout.

Obecně vzato je prvním krokem k úspěšnému překladu nějakého frazému, ač se to zdá možná banální, samotná jeho identifikace v daném textu, jelikož idiom (frazém) je „ve své podstatě pojmenováním vždy anomálním a pro posluchače především nenadálým. ... Vyžaduje tedy dodatečnou dešifraci vlastního významu útvaru, k níž dochází až po jeho prvním neúspěšném ‚přečtení‘ v doslovném významu komponentů“ (Čermák aj., 1994b, s.609). Některé frazémy se na první pohled nemusejí v textu jako frazémy vůbec jevit. Napovědět ale může mnohdy kontext. Například v japonštině zprvu se nefrazeologicky

jevící obrat 腹が太い (*hara ga futoi*, č. dosl. „mít tlusté břicho/břicho je tlusté“) neoznačuje člověka s velkým/tlustým břichem, ale člověka „velkodušného, velkorysého“.¹

Míra úspěšnosti při identifikaci slovního spojení, rčení, atp. jakožto frazému, tedy spojení s významem nikoliv doslovným, ale přeneseným, závisí na zkušenosti překladatele a také míře jeho zodpovědnosti. Pravděpodobně nejobtížnější je poté promítnutí motivovanosti jeho užití v originálu do textu překladu a vůbec vystižení všech možných (negativních nebo pozitivních) konotací, ale i emocionálního, hodnotícího a dobově příznačného koloritu daného frazému. V případě překladu textu mezi příbuznými jazyky existuje možnost sdílení některých zkušeností, ale „...zkušenosti odrážející se v různých jazycích, příslušejících společenstvím kulturně vzdáleným, nejsou tak jednoduše přeložitelné a převeditelné do našich kódů a rámců a vtělitelné do našich schémat.“ (Vaňková aj., 2005, s.43). To, jak budou zkušenosti japonských mluvčích vtisknuté do somatických frazémů s komponentem *mune* („hrud“) a komponentem *hara* („břicho“) do češtiny převeditelné a značně kulturně vzdálenému českému společenství pochopitelné, ukáží až následující analýzy.

Elementárním pravidlem je, že „frazeologismy nelze překládat podle komponentů, nýbrž globálně, tj. frazeologický celek substituovat celkem jiným (v teorii překladu se zde někdy mluví o tzv. situačním ekvivalentu), tj. celkem situačně adekvátním a výskytově podobným,...“ (Kufnerová aj., 1994, s.86). Překladatel si s překladem frazému musí povětšinou pohrát a jistě se mnohdy (především u jazyků vzdálených kultur) stává, že pro daný frazém v cílovém jazyce ekvivalentní frazém neexistuje, a proto se musí přistoupit k překladu pomocí nefrazeologického výrazu, opisu. „Při překladu frazeologismu jde totiž často o to, nikoliv překládat, nýbrž dosazovat, substituovat to, co se v dané situaci v daném jazyce říká“ (Kufnerová aj., 1994, s.85-86). V takových případech ale může často dojít k ochuzení textu překladu právě o to „kulturně specifické“.

Jsem si vědoma a počítám s tím, že při analýze jednotlivých japonských frazémů, jejich překladu a překladu příkladů do češtiny může dojít a nejspíš i mnohdy dojde k tomu, že jeden a ten samý frazém bude podle kontextu, ve kterém byl užit, do češtiny přeložen pokaždé jinak. Budu se proto zamýšlet nad všemi možnými variantami překladu daného frazému do češtiny a v případě potřeby uvedu dodatečné vysvětlení pro maximální možné vystižení jeho konotací – toho, co rodilý mluvčí za samotným vyjádřením cítí.

---

¹ Pozn.: Somatický název *hara* bývá v textu pro jednoznačné odlišení toho, zda byl užit v jeho konkrétním či abstraktním významu, někdy zapisován jiným znakem (viz kap. 2.2.1.), nicméně není to pravidlem.

2. HARA a MUNE ve slovnících

V této kapitole se blíže podívám na původ slov *hara* a *mune*, tak jak bývá popsán v japonských etymologických slovnících, ale i v tezích různých autorů. Původ slov totiž mnohdy nabízí mluvčím daného jazyka zajímavý pohled na dané slovo a někdy dokonce i klíč k pochopení různých souvislostí, asociací, přenesených významů, atp. V její druhé části zpracuji základní významy *hara* a *mune*, tak jak bývají uváděny v japonských výkladových slovnících. V praktické části mě poté bude zajímat, jak se dané základní slovníkové významy zrcadlí ve frazémeh, jak se dále rozvíjejí.

2.1. Etymologie

2.1.1. Původ slova HARA

Japonské etymologické slovníky uvádí několik tezí o původu slova *hara*, přičemž se většinou shodují na třech. První je spojitost tohoto slova se slovy *hara* (原), *hira* (平) a *hiro* (広). Druhá teze hovoří o tom, že označení břicha slovem *hara* proběhlo na základě toho, že je břicho vyduté/vypouklé, odvozeno od slova *hari* (張り). Třetí teze hovoří o možném původu slova *hara* v starším korejském označení břicha slovem *pari*. Přičemž za nejvíce pravdivou bývá označována teze druhá.

Japonští autoři tyto teze dále rozvíjejí jejich propojením, uvedením různých dalších příkladů, ale i vlastních dojmů. Suzuki (2003) ve své úvaze vychází z toho, že slovo *hara* (腹; česky „břicho“) má stejný původ jako slova *hara* (原; česky „plán“), *hira* (平; česky „plochý/rovný“) a *hiro* (広; česky „rozsáhlý/rozlehlý/širý“), která podle něj všechna souvisejí se „zemí“ (jap. *daiči* - 大地) – evokují v člověku „zemi“. „Země“ je matkou života v přírodě, má schopnost měnit přijaté látky ve výživu a mikroorganismy v ní žijící rozkládají různé látky a mění je v půdu. Suzuki dále pokračuje, že takové fungování „země“ lze převést i na fungování „břicha“. V „břiše“ ženy také roste nový život, v „břiše“ se přijaté látky mění v živiny, dochází tam (v žaludku) k trávení přijaté potravy, která se (v tenkém střevě) vstřebává a stává se energií lidského těla.

Tacumi (2003) ve své úvaze hovoří o spojitosti slov *hare* (ハレ), *hara* (ハラ), *haru* (ハル). Tvrdí, že *hara* je místo s rozsáhlou prostřední částí, kde se nic nenachází – „kde nic není“. V případě, že hovoříme v japonštině o pevnině, myslíme takovým místem *hara*

(原; č. „planina/pláň“); hovoříme-li o místě na moři, kde se nic nenachází, myslíme jím *unabara* (海原; č. „širé moře“); hovoříme-li o nebi bez mráčku, máme na mysli *hare* (晴れ; č. „jasno“). Tacumi svou úvahu dále rozvádí tak, že pokud dané prázdné místo vystoupne, označujeme tuto změnu stavu jako *haru* (張る; č. „vydout (se)/vzdouvat (se)/naběhnout/nafouknout se/vypnout se“) nebo *haramu* (孕む; č. „otěhotnět“). Původně prázdné místo („kde nic není“), kde žena nosí své dítě, se označuje jako *hara* (胎; č. „děloha/břicho těhotné ženy“); místo na lodi, kam se ukládá náklad, se označuje jako *funabara* (船腹; č. „nákladní prostor lodi“); roční období, kdy holé stromy („na kterých nic není“) začnou pučet, se označuje jako *haru* (春; „jaro“) – tehdy život ve stromech začne „nabíhat/vystupovat“ (jap. *haru*, 張る). *Hara* je také místem, kde původně nic nebylo a my tam „necháme něco sídlit“.

Za velice zajímavou považuji úvahu Tacumiho (2003), který *hara* přirovnává k místu, kde nic není a my tam třeba něco umístíme, necháme tam něco spočívat – a to ať již konkrétního (dítě, potravu, věci, atp.) či abstraktního (myšlenky, pocity, atp.). Toto přirovnání snad bude možné při analýze frazémů lépe prověřit. Nabízí se zde nicméně možnost vykládat tuto jeho úvahu z kognitivně-lingvistického hlediska, konkrétně na základě teorie konceptuálních schémát (konceptuální schéma „nádob“) vyložené v pracích M. Johnsona (a G.Lakoffa).

2.1.2. Původ slova *MUNE*

Ve všech etymologických slovnících, ze kterých jsem čerpala, se objevuje teze, že slovo *mune*, kterým se dnes v případě, že mluvíme o lidském těle, označuje „hrud'/prsa“ a zapisuje se znakem 胸, nebo v případě, že mluvíme o nějaké stavbě, označuje „hřeben střechy / hřebenovou vaznici“ a zapisuje se znakem 棟, má svůj původ ve slově *mune* (nebo též *muna/mine*; 身根). Toto staré slovo lze rozdělit na dvě části – *mu* a *ne*, přičemž *mu* (身) označovalo tělo a *ne* (根) označovalo kmen s kořeny (根幹; přen. „základ/podstata“). V případě těla lze jako onen „základ těla“ (zásadní/podstatnou část tělesné struktury) spatřovat právě hrud', jelikož jsou tam uloženy životně důležité orgány jako srdce nebo plíce, v případě stavby pak lze za takovou důležitou část považovat právě hřeben střechy.

Další teze hovoří o možném původu *mune* (胸) ve slovech *une* (心根), *umune* (生根) či *miučine* (身内根). *Une* lze rozdělit na části *u* (心; „duše“) a *ne* (根; „kořen(y)“). *Umune* je spojení výrazů *umu* (生) a *ne* (根), kde *umu* znamená „rodit/plodit; žít“ a *ne* označuje „kořen“ – pokud se budeme držet nabízené spojitosti hrud'-srdce můžeme v tomto označení spatřovat význam „kořen života/kořen, který plodí život – základ života“, tedy srdce, které je uloženo právě v hrudi (*mune*).

Z ostatních tezí bych mohla ještě jmenovat například tezi o tom, že slovo *mune* má svůj původ ve slově *muragaruhone* (nebo též *murahone*; 群骨) - „skupina kostí“.

Z některých těchto tezí vyplývá, že hrud' byla v Japonsku považována za velmi důležité místo, za elementární místo „života“, za sídlo „duše“ – „kořen(y)“. Lze usuzovat, že tomu tak bylo právě proto, že je v ní umístěno srdce. V následující analýze se pokusím prověřit, jak se toto chápání „duše sídlící v hrudi“ projevuje právě v jazyce – somatických frazémeh.

2.2. Základní významy

2.2.1. HARA (腹, 胎, 肚, 胆)

Význam slova *hara*, který bývá v japonských výkladových slovnících uváděn na prvním místě jako význam základní, poukazuje na něj jako na část lidského/živočišného těla. Tedy

- 1) *hara* jako část lidského těla, spodní polovina trupu lidí a zvířat, ve které jsou uloženy orgány trávicího ústrojí.

Také následující dva uváděné významy souvisejí s břichem jakožto součástí lidského/živočišného těla – jeho vnitřní anatomicko-fyziologickou podobou. Zdá se, že tyto dva významy jsou postaveny na metonymii (synekdoše).

- 2) *hara* jako orgány trávicího ústrojí - především žaludek a střeva. V tomto významu *hara* vystupuje například ve frazému „腹が減る“.
- 3) *hara* jako děloha ženy (mateřská děloha); případně přeneseně matka nebo narozené dítě. Pro zápis *hara* s tímto významem se používá i znak 胎. Například „腹違い“ ve významu nevlastní sourozenci (otec je stejný, matka jiná).

Další významy slova *hara* jsou spíše přenesené, přesto však bývají ve slovnících řazeny mezi základní. Odkazují k duši, vlastnostem či pocitům člověka, atp. Právě tyto významy jsou ve většině případů odvozeny právě z použití *hara* v somatické frazeologii. V případě, že je *hara* použito ve významech 4) a 5), lze pro jeho zápis užít také znaků 肚 a 胆.

- 4) *hara* jako duše, nitro, myšlenky „uvnitř v srdci“ bez projevování pocitů navenek. Například frazém „腹にしまっておく“.
- 5) *hara* jako životní síla, energie, nebojácnost (kuráž, odvaha); velkorysost, šlechetnost, štědrost. Tento význam má *hara* například ve frazému „腹が大きい“.
- 6) *hara* jako místo emocí, v různých vyjádřeních týkajících se emocionálního stavu, pocitů. Například „腹が立つ“.

Význam 6) by bylo možné zahrnout pod význam 4).

Výkladové slovníky uvádějí ještě další dva významy, které ale shrnuji do jednoho, protože oba označují část věci/předmětu. Tento význam slova *hara* jistě vznikl na základě podobnosti, přirovnání.

- 7) *hara* jako prostřední, vypouklá část věci/objektu (př. „山腹“) nebo jako vnitřní část či opačná (rubová) strana něčeho („指の腹“).

Kromě výše uvedených významů, má *hara* ještě funkci numerativu. Jako numerativ se používá k počítání jiker ryb. Toto použití také vychází z podstaty základního významu – tedy břicha, potažmo orgánů v něm uložených. Jikry se počítají na „dávky“ – jikry z jedné ryby (ひとはら), ze dvou ryb (ふたはら), atp.

2.2.2. MUNE (胸)

Podobně jako v případě *hara*, poukazuje také prvotní a základní slovníkový význam *mune* na *mune* jako na část lidského těla. Je popsáno jako

- 1) část na přední straně těla, která se nachází mezi krkem a břichem, a ve které jsou uloženy plíce, srdce, atp. U savců je tato část těla oddělena bránicí od břicha a kolem dokola je obklopena žebry. Tedy „hrud“, „hrudník“, nebo „prsa“.

Další uváděné významy souvisejí s *mune* jakožto místem, kde jsou uloženy důležité orgány, vedou tudy cesty různých tělesných ústrojí, atp. Vznikly nejspíše na bázi metonymie (synekdochy). Lze usuzovat, že v případě, kdy je nějaká emoce provázána určitým tělesným projevem (například tlukotem srdce, zvýšeným tepem, atp.), bude popis dané emoce uskutečněn metonymicky – právě pomocí popisu tohoto tělesného projevu.

2) *mune* jako orgány tam uložené – srdce, plíce. Tento význam zastává *mune* například ve frazému „胸を病む“.

3) *mune* jako žaludek (přesnější by bylo spíše „jícen“). Například „胸焼け“.

Mune může označovat také čistě ženskou hrud', tedy

4) *mune* jako poprsí, ženská prsa. Například „豊胸“.

Předposlední význam, který je v japonských výkladových slovnících uváděn, je

5) *mune* jako duše, lidské nitro; myšlenka nebo pocit „uvnitř v srdci/duši“. V tomto významu figuruje *mune* například ve frazému „胸に刻む“.

Poslední z nejčastěji uváděných významových charakteristik je

6) *mune* jako část oděvu, která je na hrudi (například „胸倉“).

Mune se používá také pro označení druhého verše japonských básní tanka, tzv. „胸句“.

Z výše popsaných základních významových charakteristik jasně vyplývá, že mezi *hara* a *mune* existují jisté paralely, ale že oba názvy mají i svá specifika. Při analýze se zaměřím především na prozkoumání stejně se jevící významové charakteristiky 4) u *hara* a 5) u *mune* – označení jak „břicha“ tak „hrudi“ za duši, lidské nitro a ještě bodů 5) a 6) u *hara*. Na příkladech frazémů, ve kterých jsou oba tyto somatické názvy vnímány jako duše, se pokusím odhalit případné rozdíly mezi duší v *hara* (心としての腹; 腹に宿る心) a duší v *mune* (心としての胸; 胸に宿る心). Chtěla bych zjistit, jaké typy emocí mohou „sídlit“ v *mune* (jestli pozitivní, negativní nebo oba druhy) a jaké emoce „sídlí“ v *hara*.

3. Analýza excerpovaných frazémů

V této kapitole zpracuji jednotlivé excerpované frazémy se somatickým komponentem *hara* a s komponentem *mune*. Frazémy rozdělím do významových skupin a každý frazém budu analyzovat. Nejprve ho přeložím do češtiny doslovně a poté významově. K většině frazémů dohledám příklad(y) jeho užití. Příklady budu čerpat z každodenního jazyka, například z novin, různých článků, běžné denní konverzace, internetu, atp. U některých frazémů budu uvádět příklady jejich užití v beletrii. V takovém případě pak u daného příkladu uvedu název a autora díla, včetně odkazu. Příklady nebudu většinou dohledávat k příslovím, protože ta se, podobně jako v češtině, v textu objevují většinou jako samostatné mikrotexty vhodně doplňující daný kontext.

V případě, že daný frazém má více významů, a tedy figuruje ve více významových skupinách, zařadím ho do všech, do kterých náleží s tím, že u něho uvedu vždy ještě odkaz k jeho dalšímu výskytu, příp. výskytům (odkaz na další významovou skupinu, do které je zařazen). Například frazém 腹が出来る (*hara ga dekiru*) tak bude zařazen do významové skupiny A1 a do významové skupiny B3.

3.1. Frazémy se somatickým komponentem *HARA* („břicho“)

Než jsem přistoupila k analýze, tak jsem si excerpované frazémy nejprve rozdělila na dvě velké skupiny. První skupinou jsou frazémy, v nichž si *hara* („břicho“) zachovává svůj fyziologický význam, tedy význam konkrétní, vycházející ze základních významů *hara* – „břicho jako část lidského těla, místo, ve kterém jsou uloženy orgány trávicího ústrojí, ženská děloha, atp.“ (viz kap. 2.2.1. Základní významy *HARA*, významy 1),2),3). Tato skupina se dále dělí na čtyři významové podskupiny (A1, A2, A3, A4). Přičemž je nutno připomenout, že ačkoliv si *hara* ve frazémech zařazených do této velké skupiny A zachovává svůj původní fyziologický význam, není hranice mezi konkrétním a abstraktním významem ostrá, a tak mnohdy dochází k jeho přenesení – například vyjádření prožitků spojených s daným fyzickým pocitem. To by mohlo být ostatně jedním z důkazů propojenosti fyzické a psychické stránky člověka, jak o tom hovoří například psychosomatická medicína.

Druhou velkou skupinou je skupina frazémů B. Ve frazémech zařazených do této skupiny si *hara* v drtivé většině neponechává svůj konkrétní (fyziologický) význam

a nabírá význam abstraktní. Tato velká skupina se také dělí na významové podskupiny (B1a, B1b, B2, B3a, B3b, B4 a B5). Významy *hara* v těchto frazémeh více méně odpovídají základním významům *hara* 4), 5) a 6) (viz kap. 2.2.1. Základní významy *HARA*). Jsou jimi popisovány emoce, pocity, vnitřní pohnutky člověka, myšlení, duševní a duchovní uzpůsobení člověka atp.

3.1.1. A1 - Frazologická vyjádření související s hladem/sytostí, tvarem a velikostí břicha, příjmem potravy, atp. a vyjádření z nich odvozená

HLAD

- 腹が減る (*hara ga heru*) – dosl. „břicho se sníží/klesne“; dostat hlad, mít hlad
př.: 夜中に急に腹が減ったので、インスタントラーメンを作って食べた。V noci jsem náhle dostal hlad, tak jsem si udělal instantní nudlovou polévku *rámen*.
- 小腹が減る (*kobara ga heru*) – dosl. „malé břicho se sníží/klesne“; mít/dostat trochu hlad, být trochu hladový
př.: 息子は小腹が減る度に好物のバナナを食べている。Pokaždé, když můj syn dostane trochu hlad, tak si dá svůj oblíbený banán.
- 腹減らし (*haraberaši*) – „břicho + vyprázdnění“; hlad; člověk, který je věčně hladový
Pozn.: ve tvaru 腹減らしに～する znamená „udělat před jídlem ~ (zpravidla nějaká činnost), aby člověk vyhládl (= dostal hlad a jídlo mu poté chutnalo a jedl pořádně)“
př.: 夕食前みんなで腹減らしに散歩に行った。Před večeří jsme se šli všichni projít, aby nám pořádně vyhládlo.
př.: あの食堂は腹減らしの学生で一杯だった。Ta jídelna byla plná vyhladovělých studentů.
- 腹空かし (*harasukaši*) – „břicho + vyprázdnění“; hlad; člověk, který je věčně hladový (nebo zvíře)
př.: 彼は大学にいた時、万年腹空かしの貧乏学生だった。Když studoval na univerzitě, tak byl věčně hladový chudý student.
- 腹が空く (*hara ga suku*) - dosl. „břicho se (částečně) vyprázdní/je prázdné“; mít hlad, mít prázdné břicho, dostat hlad
př.: 腹が空いたが、食べるものがない。Mám hlad, ale nemám nic k jídlu.

- 空腹になる (*kúfuku ni naru*) – dosl. „nastane prázdné břicho“; dostat hlad/mít prázdné břicho
 př.: さっき食べたばかりなのに、空腹になった。Přestože jsem se zrovna před chvílí najedl, mám hlad.
- 腹ぺこ (*harapeko*) – „břicho + *peko*“ (*peko* = propadlý tvar; *peko peko* = onomatopoeie pro velký hlad aj.); hodně hladový, vyhladovělý, mající velký hlad (slang.)
 př.: 昨日から何も食べていないので、今すごい腹ペコです。Mám teď strašný (děsný) hlad, protože jsem od včera nic nejedl.
- 腹が鳴る (*hara ga naru*) – dosl. „břicho vydává zvuk/kručí“; kručet v břiše, mít hlad
 př.: ピザ屋の前を通ったら腹が鳴った。Když jsem procházel kolem pizzerie, zakručelo mi v břiše.

  - 腹がグウグウ鳴る (*hara ga gúgú naru*) – dosl. „břicho vydává zvuk *gúgú*“; kručet v břiše
  - 腹がゴロゴロ鳴る (*hara ga gorogoro naru*) – dosl. „břicho vydává zvuk *gorogoro*“, „v břichu to hřmí“; „škrunkat“ v břiše (po nějakém jídle, kvůli špatnému trávení, atp.)
  - 腹鳴 (*fukumei*), 腹鳴り (*haranari*) – „zvuky v břiše“, „škrunkání“, „kručení“
- 腹の虫 (*hara no muši*) – dosl. „břišní červi/červi v břiše“; původce kručení v břiše (přirovnání původce zvuku k červům); stav, kdy má člověk hlad a kručí mu v břiše je přirovnáván k tomu, že v břiše křičí/vydávají zvuk (břišní) červi; (viz také skupina B1b)

  - 腹の虫が鳴る／鳴く (*hara no muši ga naru/naku*) – dosl. „břišní červi vydávají zvuk“; kručet v břiše, mít hlad; „někomu se ozývá žaludek“
 př.: 会議中に誰かの腹の虫が鳴った。Během schůze někomu zakručelo v břiše.
- 腹時計 (*haradokei*) – „břicho + hodiny“; odhad času podle toho, jak (ne)má člověk hlad, takto odhadnutý čas/hodina
 př.: 「今何時頃か分かる？」 「俺も時計持ってないけど、俺の腹時計によればもうすぐ昼だよ。」 „Nevíš, kolik je asi hodin?“ „Já sice taky nemám hodinky, ale podle toho, jaký mám hlad, už bude brzo poledne.“

- 朝腹 (*asahara*), 朝っ腹 (*asappara*) – „ráno + břicho“; prázdné břicho před snídaní, přen. časně ráno/brzo ráno (vyčítavě)
př.: 今日は休みなのに、朝っばらから仕事の電話がかかってきた。Přestože jsem měl dneska volno, tak hned brzo ráno mi zavolali z práce.
- 空き腹 (*sukihara*, *sukibara*), 空きっ腹 (*sukippara*), 空腹 (*kúfuku*, *sukibara*) - „prázdný + břicho“; prázdné břicho, hladový stav (na lačno), hlad
př.: 空きっ腹ではアルコールの吸収がよく、酔いが早くなります。
Při konzumaci alkoholu na lačno (na prázdný žaludek) se alkohol dobře vstřebává a opilost nastává rychleji.
- 空きっ腹を抱える (*sukippara wo kakaeru*) – dosl. „mít prázdné břicho“; být hladový, mít hlad, mít prázdné břicho
př.: 先輩と私は空きっ腹を抱えたまま仕方なく仕事を続けていました。
Hladoví jsme s mým zkušenějším kolegou v práci chtě nechť pokračovali.
- 空き腹にまずいものなし (*sukibara ni mazui mono naši*) – dosl. „do prázdného břicha není nedobrého (jídla)“; „Hlad je nejlepší kuchař“, „hladovému chutná všechno“
- 腹が減っては軍(戦)はできぬ (*hara ga hette wa ikusa wa dekinu*) – dosl. „klesne-li břicho, nelze jít do bitvy/bojovat“; s prázdným žaludkem se nedá do ničeho pouštět; na lačno se nedá vyvíjet žádná aktivita; (před výkonem nějaké činnosti (úkolů) je dobré se nejprve posilnit)
- 腹が減ると腹が立つ (*hara ga heru to hara ga tacu*) – dosl. „když břicho klesne, břicho se postaví“; „když má člověk hlad, snadno a rychle se našťve/rozčílí“, „hladový člověk je vznětlivý/popudlivý“
- 腹の足しになる／ならない (*hara no taši ni naru/naranai*) – dosl. „(ne)sloužit břichu“; (ne)zažene hlad, (ne)uspokojí prázdné břicho; přen. (ne)uspokojivý
př.: 何か腹の足しになる物はないかと、冷蔵庫を開いた。Otevřel jsem ledničku s tím, jestli tam nebude něco, co by zahnilo můj hlad.
př.: 小六にはいかに詳しい説明も腹の足しにはならなかった。(Sóseki, 1988).
Pro Korokua nebylo žádné vysvětlení uspokojivé, ať bylo sebedetailnější.

- 腹塞ぎ (*harafusagi*) – „břicho + utěsnění/ucpání“, dosl. „ucpání břicha“; zahnání hladu, něco/jídlo na zahnání hladu
př.: 食堂が閉まっているので、売店のホットドッグで腹塞ぎをした。Jídlna byla zavřená, a tak jsem zahnal hlad párkem v rohlíku ze stánku.
- 茶腹も一時 (*čabara mo ittoki*) – dosl. „i čaj v břiše na chvíli“; „hlad se dá zahnat i čajem“, dočasně se „zasytit“ čajem; přen. „dočasně si vystačit s málem/s tím co je“
- 湯腹も一時 (*jubara mo ittoki*) – dosl. „i teplá voda v břiše na chvíli“; dočasně se „zasytit“ teplou vodou; „i teplá voda dokáže na chvíli zahnat hlad“; „dočasně si vystačit s málem“
- 水腹も一時 (*mizubara mo ittoki*) – dosl. „i voda v břiše na chvíli“; dočasně se „zasytit“ vodou

SYTOST, NAJEZENÍ (SE), TVAR BŘICHA (a s tím související prožitky)

- 満腹 (*manpuku*) – „naplnit + břicho“; plné břicho, dosyta najezený; plnost/sytost, pořádně se najíst, nacpat se; (viz také skupina B2)
př.: あまりにも美味しかったので、ダイエット中なのに満腹になるまで食べてしまった。Tak moc mi to chutnalo, že i když držím dietu, jedla jsem, dokud jsem nebyla úplně plná.
- 腹一杯 (*haraippai*) – „břicho + plno“; (příslovce) dosyta, do sytosti, vydatně (se najíst/napít), (mít) plné břicho/mít dost; přen. „mít (něčeho) už dost“, „tak, že už mi to stačí“ („více než dost“); dostatečně, dělat něco do sytosti/podle libosti, „co hrdlo ráčí“
př.: その行事では、お料理はバイキング方式で好きなものをお腹いっぱい食べました。Na té akci bylo občerstvení formou švédských stolů, takže jsem se najedl dosyta.
př.: いつもの小言ならもう腹一杯聞いたよ。Těch (tvých) věčných výčitek jsem si už vyslechl dost. (Už mám těch věčných výčitek dost.)
př.: チェロの魅力を演奏者・来場者の双方にお腹一杯満喫してもらおう企画として、2005年に引き続きチェロアンサンブルコンサートを準備中です。Naším záměrem je, aby si půvab violoncella užili dosyta jak interpreti tak návštěvníci, a proto navazujeme na rok 2005 a připravujeme koncert violoncellového souboru.

- たらふく/鱈腹 (*tarafuku*) – „treska + břicho“ („břicho tresky“); (příslovce) dosyta, plně (najezený), nacpaný; přen. „více než dost“, „až až“, hodně
 př.: 沖縄名物をたらふく食べました。Okinawských specialit jsme se najedli dosyta.
 př.: 去年は一晩で5匹釣ったとか、腕ぐらいのを釣ったときは素手で触るのが怖かったとか、自慢話をたらふく聞かされた。Těch jeho vychloubačných řečí o tom, jak třeba loni chytil za večer 5 kousků nebo jak chytil rybu velkou jako paži až se jí bál dotknout holýma rukama, jsem musel vyslechnout více než dost.
- 腹が出る (*hara ga dekiru*), 腹が出来ている (*hara ga dekite iru*) – dosl. „břicho je uchystané/hotové“; najíst se dosyta, zasytit se, být dobře najezený; (viz také skupina B3)
- 腹が張る (*hara ga haru*) – dosl. „břicho se vzdouvá/nadouvá/pne“; být dosyta najezený (a napitý), najíst se k prasknutí (nacpat si břicho); (viz také skupina A2)
 př.: ダイエットなんてすっかり忘れてお腹が張るほど食べてしまいました。
 Na dietu jsem úplně zapomněla a najedla jsem se k prasknutí.
 Pozn.: dříve též význam „být vnitřně nespokojený“, „mít špatnou náladu“ (kvůli tomu, že se v člověku nahromadí nespokojenost například proto, že nemůže říct, co by říct chtěl)
- 腹が膨れる (*hara ga fukureru*) – dosl. „břicho napuchne/nabude na objemu“; najíst se a mít zvětšené břicho, dosyta se najíst, zasytit (se); mít zvětšené/vystouplé břicho (kvůli přejezení, nemoci, těhotenství, atp.); přen. být vnitřně nespokojený, mrzutý, nabručený - mít špatnou náladu (kvůli tomu, že se v člověku nahromadí nespokojenost například kvůli tomu, že nemůže říct, co by říct chtěl)
 př.: あそこのフランス料理はとても美味しかったです、量が少なかったのですが、全然お腹が膨れませんでした。Měli tam velmi dobrou francouzskou kuchyni, ale porce byly malé, a tak jsme se vůbec nezasytili.
 př.: 「選挙戦ではいろいろ言いたいことがあったでしょうが、我慢しなければならず、腹膨れる思いがあったでしょう。」 „Během volební kampaně byly jistě různé věci, o kterých byste byl rád mluvil, ale nemohl, a tak mě napadá, nebyl-li jste z toho mrzutý?“

- 腹が膨らむ (*hara ga fukuramu*) – dosl. „břicho se nafoukne/nabude na objemu“; mít zvětšené (vypouklé) břicho, dosyta se najíst, zasytit (se), „cítit se plný“; (viz také skupina A4)

př.: 食事は、カップラーメンとビールだけでしたが結構お腹が膨らみました。

K jídlu jsem měl sice jen instantní nudlovou kelímkovou polévku a pivo, ale docela mě to zasytilo.

- (〜で) 腹鼓を打つ (*haracuzumi wo ucu*) – dosl. „tlouct na břicho-buben“; dobře a kvalitně se najíst (a být díky tomu velmi spokojený), potěšit se dobrým jídlem

př.: 青森では奥入瀬溪流の美しさに心を奪われ。函館では海鮮料理をいただき腹鼓を打ちました。V Aomori jsme byli uchvázeni krásou bystriny Oirase a v Hakodate jsme si pochutnali na jídle z čerstvých mořských plodů.

- 腹の皮が突っ張れば(/張れば)目の皮が弛む (*hara no kawa ga cuppareba (/hareba) me no kawa ga tarumu*) – dosl. „pne-li kůže na břicho, kůže na očích ochabuje“; když se člověk pořádně nají (až k prasknutí), tak mu začnou padat víčka; po jídle začne být člověk ospalý

- 大食腹に満つれば学問腹に入らず (*taišoku hara ni micureba gakumon hara ni irazu*) – dosl. „naplní-li se břicho velkým množstvím jídla, učení/vědomosti se do břicha nevejdou“; „po pořádném jídle člověk otupí“, „přejedenému to nemyslí“

- 腹も身の内 (*hara mo mi no uči*) – dosl. „břicho je také v těle“; lidová poučka, že i žaludek je součástí lidského těla, a proto je dobré se v přílišném jídle a pití krotit (pečovat o své stravovací návyky) – „jíst do polosyta, pít do polopita“, „nežijeme proto, abychom jedli, ale jíme proto, abychom žili“

př.: 君、「腹も身の内」というように、食べ過ぎると体に悪いよ。Poslyš, přejídání není zdravé, říká se přece „jez do polosyta, pij do polopita“.

- 腹八分 (*hara hačibu*), 腹八分目 (*hara hačibunme*) – „břicho + 8/10“; stav, kdy je člověk najezený tak akorát (žaludek je zaplněn z 8/10 objemu) a není přejedený

př.: 術後 1~2 ヶ月は、1 回に食べる量は腹八分目にし、1 日 5~6 回に分けて食べましょう。Jeden až dva měsíce po operaci jezte pětkrát nebo šestkrát denně a pokaždé do polosyta.

- 腹八分(腹八分目)に医者いらず (*hara hačibu (hačibunme) ni iša irazu*) – dosl. „při 8/10 břicha není lékaře zapotřebí“; když se člověk stravuje střídavě, obejde se (v životě) bez lékařů (nemocí); „jíst do polosyta, pít do polopita“
- 腹を拵える (*hara wo koširaeru*), 腹ごしらえをする (*haragoširae wo suru*) – dosl. „vytvořit/nachystat břicho“; něco sníst, posilnit se (před nějakou činností, aktivitou)
př.: さあ、腹ごしらえもできたことだし、そろそろ出発しようか。Tak už jsme se posilnili, tak pomalu vyrazíme.
- 腹持ちがいい/悪い (*haramoči ga i/warui*) - dosl. „výdrž v břiše je dobrá/špatná“; dobře/špatně zasytí, na dlouho (ne)zasytí, (ne)vydatné (jídlo)
př.: 普通の食パンよりもライ麦パン、白米よりも玄米の方が腹持ちが良いです
Žitný chléb člověka zasytí na delší dobu než běžný bílý chléb, stejně tak neloupaná rýže zasytí lépe než loupaná.
- 腹応え (*haragotae*), 腹応えのある/ない N (*haragotae no aru/nai N*) – dosl. „mít/nemít odpověď břicha“; syté, vydatné (jídlo)/jídlo, které nezasytí
př.: 量は一見少な目ですが、食べ終わると結構腹応えがありました。Nejprve se mi zdálo, že je toho málo, ale když jsem to dojedl, tak se ukázalo, že to bylo celkem vydatné.
- 腹ごなし (腹熟し) (*haragonaši*) – dosl. „rozdrcení břicha“; podpora (s)trávení (zpravidla nějaký pohyb); ve tvaru 腹ごなしに - „aby (po jídle) někomu slehlo“
př.: 食後の腹ごなしに公園へ散歩に出かけました。Po jídle jsme se vyrazili projít do parku, aby nám slehlo.
- 別腹 (*becubara*) – dosl. „jiné břicho“; označení rezervy/místa v žaludku (břiše) pro další jídlo (většinou pro něco sladkého), i když je člověk dosyta najezený
př.: 彼女はカレーの大盛りを平らげた後、甘いものは別腹と言ってデザートを注文した。Poté, co spořádala velkou porci rýže s karé omáčkou, si ještě objednala dezert s tím, že na ten ještě místo má.
- 腹が出る (*hara ga deru*) – dosl. „břicho se objeví/ukáže“; mít vystouplé břicho dopředu, mít velké břicho (být tlustý), mít panděro; roste (někomu) břicho

př.: 最近運動不足のせいか腹が出てきた。V poslední době mi, asi kvůli nedostatku pohybu, začalo růst břicho.

- 太鼓腹 (*taikobara*) – „buben + břicho“; velké kulaté břicho, břicho jako buben

př.: 私のおじさんは力士のような立派な太鼓腹をしている。Můj strýček má pěkně velké kulaté břicho, jako mají zápasníci sumó.

- ビール腹 (*birubara*) – „pivo + břicho“; velké kulaté břicho (z nadměrného pití piva), pivní břicho, „pivní mozol“

př.: ビール腹が気になっても仕事の後の「とりあえずビール」はやめられない。

I když se bojím, že budu mít pivní břicho, tak se nedokážu „pivka“ po práci vzdát.

- 布袋腹 (*hoteibara*) – „Hotei (vl.jm.) + břicho“; velké břicho vystupující dopředu (jako má bůzek Hotei), pořádné břicho

př.: ぶつぶつといいながら近づいてきたのは、みごとな布袋腹のシェフであった。Ten, kdo se ke mně přibližoval a něco si při tom bručel pod vousy, byl šéfkuchař s parádně velkým břichem.

3.1.2. A2 - Frazeologická vyjádření související s bolestí a nemocemi břicha (trávicího ústrojí), atp.

- 腹が張る (*hara ga haru*) – dosl. „břicho se vzdouvá/nadouvá/pne“; cítit se z nějakého jídla nepříjemně, být komu těžko, „být nafouklý“; (viz také skupina A1)

př.: 納豆を食べたいのですが、どうも食べるとお腹が張るような気がするのです。Chtěla bych jíst *nattó* (fermentované sojové boby), ale když si je dám, tak se cítím taková nafouklá.

- 腹にもたれる (*hara ni motareru*) – „opírá se/sedí v břiše“; těžký do žaludku, být komu těžko

př.: 以前はおもちも入れていましたが、お腹にもたれるので、今はチーズだけを入れています。Dříve jsem do toho dávala i *moči* (rýžové koláčky), ale ty jsou těžké do žaludku, a tak tam teď dávám jen sýr.

- 小腹が痛む (*kobara ga itamu*) – dosl. „malé břicho bolí“; břicho trochu bolí, někdy ve významu „bolí podbříšek“

- 腹を壊す (*hara wo kowasu*) – dosl. „rozbít břicho“; pokazit si (nevhodným jídlem nebo pitím) žaludek, dostat/mít průjem
př.: 私もご多分にもれず、子供のころは牛乳を飲むと必ずお腹を壊しました。
V dětství jsem měl, stejně jako mnoho jiných, po mléku vždycky průjem.
- 腹を下す／腹が下る (*hara wo kudasu/hara ga kudaruru*) – dosl. „odplavit břicho/břicho se odplaví“; mít průjem
př.: 次の日、帰りの飛行機の中で、私を含めその中トロを食べた全員がお腹を下しました。Následující den jsme na zpáteční cestě v letadle měli my všichni, kdo jsme jedli toho tuňáka (středně tučného), průjem.
  - 腹下し (*harakudaši*) – průjem; projímadlo
  - 腹下り (*harakudari*), 下り腹 (*kudaribara*) – průjem
- 冷え腹 (*hiebara*) – „chlad + břicho“; bolest břicha nebo průjem způsobené prochlazením břicha
př.: 新年早々、冷え腹のせいで寝込んでいます。Hned na začátku nového roku jsem ulehla s bolestmi břicha z prochlazení.
- 粥腹 (*kajubara*) – „rýžová kaše + břicho“, 粥腹を抱える (*kajubara wo kakaeru*) – – dosl. „mít břicho z rýžové kaše“; slabý tělesný stav, kdy člověk jí jen rýžovou kaši; stav, kdy má člověk prázdný žaludek a nemá žádnou sílu (energii) – „být (slabý) jako moucha“
př.: 会社も二日も休んでしまうとどうも気が引けてしまい、たとえ粥腹でも明日は出勤しなければなるまい。Už dva dny jsem byl doma, a tak se mi do firmy půjde těžko, ale zítra už tam jít musím za každou cenu, i kdybych byl jak moucha.
- 餅腹 (*močibara*) – „moči + břicho“; stav, kdy je člověku těžko od žaludku, protože jedl *moči* (rýžové koláčky)
př.: 年末は日本で過ごし、先週末は戻って直ぐ日本で蓄えた餅腹を自転車などでシェープアップしておりました。Konec roku jsem strávil v Japonsku a když jsem se na konci minulého týdne s těžkým žaludkem (po rýžových koláčcích) vrátil, tak jsem hned sedl na kolo, abych se dostal zpátky do formy.

- 後腹 (*atobara*) – „poté + břicho“; břicho po porodu, poporodní bolesti břicha; přen. nepříjemné dozvuky, důsledky (těžkosti nebo výdaje, které zůstaly po nějaké záležitosti); (viz také skupina A4)

př.: 長男の時より、次男を出産した後の後腹の痛みの方が大きかったけれども、そんな耐えられないような痛みではありませんでした。Po porodu druhého syna mě břicho bolelo víc než po porodu prvního syna, ale nebylo to nic, co by se nedalo vydržet.

- 後腹が病める (*atobara ga jameru*) – dosl. „břicho po všem bolí“; zažívat nepříjemnosti, které zůstávají nebo vznikají po nějaké záležitosti; potýkat se s dodatečnými výdaji

př.: 大抵人の福と思つてゐる物に、酒の二日酔をさせるやうに跡腹の病めないものは無い。(Ógai, 1970). Mezi tím, v čem lidé většinou spatřují radost, není nic, co by pro ně nemělo nepříjemné dozvuky, jako třeba v případě alkoholu, který způsobuje kocovinu.

3.1.3. A3 - Frazeologická vyjádření související s rituální sebevraždou *seppuku* a z toho odvozené významy (zodpovědnost, rezignace, atp.)

- 腹を切る (*hara wo kiru*) – dosl. „rozříznout si/řezat břicho“; spáchat sebevraždu *seppuku*; přen. převzít zodpovědnost a rezignovat, přijmout zodpovědnost (za neúspěch), odstoupit; (viz také skupina B1a)

př.: 社長の失態であるのに、人事部長は自分の責任だと言い張って自分の腹を切ったのです。Přestože ten průšvih udělal pan prezident (firmy), tak vedoucí personálního oddělení tvrdil, že za to nese zodpovědnost on, a rezignoval.

- 切腹物 (*seppukumono*) – „*seppuku* + věc/záležitost“; velká chyba, velký průšvih; selhání, které by jeho nositele v dobách samurajů stálo život - říká se hovorově „to je něco, co by tě dřív (v dobách samurajů) stálo krk“, „to je chyba, za kterou bys být samurajem zaplatil životem“

př.: 大臣が閣議に遅刻するとは、切腹物だ。To je neodpustitelné, aby ministr dorazil na zasedání vlády se zpožděním.

- 詰め腹を切らされる (*cumebara wo kirasareru*) – dosl. „být donucen rozříznout si břicho z dotlačení“; být donucen spáchat sebevraždu *seppuku*; přen. být donucen rezignovat, muset odstoupit, být dotlačen k ukončení pracovního poměru (většinou ale chybu udělal někdo jiný), muset přijmout zodpovědnost za chybu někoho jiného (protože „někdo musí být obětován“)

př.: 開業以来の赤字続きで、株式公開が3年先送りとなったため、創業社長と常務が詰め腹を切られた。Prezident, který firmu zakládal, a výkonný ředitel byli donuceni rezignovat kvůli tomu, že od založení podniku byly výsledky hospodaření pořád v červených číslech a vstup na kapitálový trh byl odložen o tři roky.

- 杓子で腹を切る (*šakuši de hara wo kiru*) – dosl. „rozříznout si břicho naběračkou“; nemožná nebo absolutně neproveditelná věc, neuskutečnitelný úkol/zadání (přirovnání); udělat něco pouze formálně;

Varianty označení něčeho „nemožného“ nebo neproveditelného:

- 連木で腹を切る (*rengi de hara wo kiru*) – dosl. „rozříznout si břicho dřevěnou paličkou (k hmoždíři)“
- 播り粉末で腹を切る (*surikogi de hara wo kiru*) – dosl. „rozříznout si břicho dřevěnou paličkou (k hmoždíři)“

př.: 彼がどんなに頑張っても、播り粉末で腹を切るようなもので、できっこない。Nemůže se mu to podařit, ať se snaží jak chce, protože je to absolutně nesplnitelné.

- 狭匙 (切匙) で腹を切る (*sekkai de hara wo kiru*) – dosl. „rozříznout si břicho škrabkou k hmoždíři (nástroj na seškrábání přilnutých částí z vnitřku hmoždíře)“
- 無駄腹 (*mudabara*); 無駄腹 / 徒腹を切る (*mudabara wo kiru*) – „rozříznout si zbytečně břicho“; spáchat sebevraždu zbytečně; přen. zbytečná rezignace (byl donucen vzít zodpovědnost na sebe, ale posléze se ukázalo, že to byl zbytečný krok)

3.1.4. A4 - Frazeologická vyjádření související s těhotenstvím, porodem, příbuzností, (ne)pokrevními vztahy, atp. a významy od nich odvozené

- 腹が膨らむ (*hara ga fukuramu*) – dosl. „břicho se nafoukne/nabude na objemu“; mít zvětšené (vypouklé) břicho, „mít vzdouvající se břicho“ (být těhotná), „růst komu břicho“ (být těhotná); (viz také skupina A1)

př.: お腹が膨らむ時期には個人差がありますが、早い人は4ヶ月頃から目立ち始めます。Doba, kdy se začne břicho vzdouvat, je individuální, ale nejdříve to začíná být na ženách vidět tak od čtvrtého měsíce.

- 腹を痛める (*hara wo itameru*) – dosl. „rozbolet břicho/způsobit bolest břicha“; zažít porodní bolesti; (po)rodit dítě; (viz také skupina B4)

- 腹を痛めた子 (*hara wo itameta ko*) – dosl. „dítě, které břichu způsobilo bolest“; vlastní dítě; dítě, které daná žena sama porodila

př.: あの男の子は彼女が自分の腹を痛めた子ではない。Ten chlapec není její vlastní dítě.

- 腹違い (*haračigai*) – „břicho + lišící se“; nevlastní sourozenci, kteří mají stejného otce a jinou matku; stav, kdy sourozenci mají stejného otce a odlišnou matku

př.: 兄と僕は腹違いの兄弟なので、顔が全然似ていない。Nejsme si se starším bratrem v obličeji vůbec podobní, protože jsme nevlastní bratři (každý máme jinou matku).

Varianty:

- 異腹 (*ifuku / kotohara*) – „odlišný/jiný + břicho“
  - 別腹 (*beppuku*) – „jiný + břicho“ (starší výraz)
  - 腹変わり (*haragawari*) – „břicho + změna/odlišnost“ (starší výraz)
  - 同腹 (*dófuku*) – „stejný + břicho“; nevlastní sourozenci, kteří mají stejnou matku
- př.: 彼は一人息子として育てられてきたが、二十歳の誕生日に同腹の妹がいることを両親に知らされた。Byl vychováván jako jedináček, ale v den dvacátých narozenin mu rodiče oznámili, že má mladší nevlastní sestru (která má jiného otce).
- 男腹 (*otokobara*) – „muž + břicho“; žena, která rodí (porodila) jen samé syny a žádnou dceru; (též ve významu „břicho těhotné ženy, které se narodí kluk“)

př.: 私の実家の家系の女性はみんな男腹なので、女の子が生まれたと分かったときは親戚一同大喜びしていました。Všechny ženy ze strany mé rodiny porodily samé kluky, a tak když se příbuzní dozvěděli, že se nám narodila holčička, měli všichni obrovskou radost.

- 女腹 (*onnabara*) – „žena + břicho“; žena, která rodí (porodila) jen samé dcery a ani jednoho syna; (též ve významu „břicho těhotné ženy, které se narodí holčička“)

př.: 上の二人が続けて女だったので、もう男は生まれぬのか、、、「女腹なのかな」と諦めかかっていたときに生まれたのが男の子だった。Nejdříve se nám narodily dvě holky, a když už jsme se skoro vzdali s tím, že kluk už se nám asi nenarodí..., že „umíme jen holčičky“, tak se nám kluk narodil.

- 妾腹 (*šófuku/mekakebara*) – „milénka + břicho“; dítě od jiné ženy než manželky (milénky); milénka, která muži porodila dítě; nemanželské (dítě)

př.: 旦那は妾腹の子供です。父親の記憶はたまに夜に訪ねてきて朝にはいないというものだそうです。Můj manžel je nemanželské dítě. Jeho vzpomínky na otce jsou prý takové, že občas přišel večer na návštěvu a ráno už tam nebyl.

- 本腹 (*honbara*) – „pravý/opravdový + břicho“; dítě, které muži porodila jeho manželka
- 先腹 (*sakibara/senpuku/senbara*) – „předchozí/dřívější + břicho“; dítě, které muži porodila první (předchozí) manželka; pozn.: starší výraz
- 後腹 (*atobara*) – „poté + břicho“; dítě, které muži porodila jiná než jeho první manželka; (viz také skupina A2); pozn.: starší výraz
- 腹は借物 (*hara wa karimono*) – dosl. „břicho je vypůjčená věc“; starý způsob uvažování, že na to, jaké bude mít narozené dítě postavení a jak bude majetné, má vliv otec nikoliv matka (protože její dělohu si dítě jen dočasně „vypůjčuje“)

3.1.5. B1a - Frazologická vyjádření související s pocity - radostí, smíchem, atp.

- 腹が振れる (*hara ga jodžireru*) – dosl. „břicho se zkroutí“; moc se smát, smát se až břicho bolí, moci se smíchy potřhat

Další varianty:

- 腹の皮を締る (*hara no kawa wo joru*) – dosl. „zkroutit/zamotat kůži na břiše“
- 腹の皮が振れる (*hara no kawa ga jodžireru*) – dosl. „kůže břicha se (po)krouť“
- 腹を振る (*hara wo jodžiru*) – dosl. „zkroutit břicho“
- 腹筋を締る (*harasudži wo joru*) – dosl. „zkroutit/stočít břišní svaly“
- 腹筋を切る (*harasudži wo kiru*) – dosl. „řezat/oddělit břišní svaly“
- 腹の皮を振る (*hara no kawa wo jodžiru*) – dosl. „zkroutit kůži na břiše“
- 腹を締る (*hara wo joru*) – dosl. „zkroutit/zkřivit břicho“
- 腹の筋を締る (*hara no sudži wo joru*) – dosl. „zkroutit břišní svaly“
- 腹の筋が振れる (*hara no sudži ga jodžireru*) – dosl. „břišní svaly se (po)krouť“

př.: ついに我慢しきれなくなり、笑いが爆発した。腹の皮が振れるほど笑い、眼には涙を浮かべていた。Pak už jsem to nemohl vydržet a vybuchl jsem smíchy. Smál jsem se, až mě břicho bolelo a tekly mi slzy.

- 腹を抱える (*hara wo kakaeru*) – dosl. „objímat břicho“; popadat se za břicho (smíchy), otrásat se smíchy

Pozn.: často ve tvaru 腹を抱えて笑う (*hara wo kakaete warau*) – „smát se až se za břicho popadat“

př.: 自分で考えた踊りを後輩たちの前で踊ってみせると、みんな腹を抱えて笑った。Když jsem studentům z nižších ročníků předvedl taneček, který jsem sám vymyslel, tak se všichni smáli, až se za břicho popadali.

- 抱腹（捧腹）する (*hófuku suru*) – dosl. „objímat břicho“; hodně se smát, popadat se smíchy za břicho

př.: 参加者はみんな抱腹して大笑いしていました。Všichni zúčastnění se smáli, až se za břicho popadali.

- 抱腹絶倒/捧腹絶倒 (の) (*hófukuzettó (no)*) – „objímat + břicho + svalit se“; velice vtipný, legrační, zábavný, způsobující obrovský smích

př.: 抱腹絶倒のコメディードラマ、いよいよ来週放送開始。来週月曜日夜 9 時、お楽しみに！ Příští týden začneme vysílat komediální seriál, který vás bude hodně bavit. Můžete se těšit už příští týden v pondělí v 21.00!

- 抱腹絶倒する (*hófukuzettó suru*) – „objímat břicho a svalit se/padat“ (pod návalem emoce); válet se smíchy (po zemi), smát se na celé kolo, řvát smíchy, otrásat se smíchy
př.: その日最後に出てきたお笑い芸人のネタに観客は抱腹絶倒した。Když diváci sledovali scénku bavičů, kteří ten den vystoupili jako poslední, mohli se smíchy potřhat.
- 片腹痛い (*kataharaitai*) – dosl. „bok bolí/bolestivý bok“; směšné, absurdní; komický
př.: いつも贅沢に暮らしている彼が人に儉約を説くなんて片腹痛い。Je směšné (absurdní), že on, který pořád žije v přepychu, káže ostatním o šetrnosti.
- 腹を切る (*hara wo kiru*) – dosl. „řezat/rozříznout břicho“; moct se smíchy potřhat, umlátit; moct smíchy prasknout (viz také skupina A3); pozn.: zastaralý výraz

3.1.6. B1b - Frazeologická vyjádření související s pocity – vztekem, naštvaností, hněvem, zlostí, atp.

VZTEK, naštvanost

- (〜に) 腹が立つ (*hara ga tatsu*), 腹を立てる (*hara wo tateru*) – dosl. „břicho se postaví“/„postavit břicho“; naštvat se, být naštvaný (na), (roz)zlobit se, rozčilit se, ztratit trpělivost, lézt/jít na nervy, cítit se dotčený (čím), zuřit
př.: 昨日の姉の態度に腹が立っていたので、姉とは今日は一日中口を利かなかつた。Dneska jsem se sestrou celý den nepromluvila, protože jsem na ní byla kvůli jejímu včerejšímu chování naštvaná.
př.: 彼女は彼の無関心に腹を立てました。Naštval ji jeho nezájem.

Varianty:

- 腹を立てる (*hara wo tateru*)
- 立腹する (*rippuku suru*)
- 腹立つ (*haradacu*)
- 腹立てる (*haradateru*)

- 腹立たしい (*haradataši*) - rozčilující, pobuřující, provokující, lezoucí na nervy, štvoucí, iritující; (být) rozzlobený/naštvaný
př.: 車を購入してすぐに壊れることほど腹立たしいことはありません。
Neexistuje nic, co by člověka naštvalo víc než to, když se mu rozbije auto hned poté, co si ho koupil.
- 腹立ち (*haradači*), 立腹 (*rippuku*), 立て腹 (*tatehara*) - vztek, zlost, zuřivost, rozčilení, podráždění, naštvaní
př.: お腹立ちはおもってもですが、ご容赦の程お願い申し上げます。Uznávám, že máte plné právo se zlobit, ale dovoluji si Vás poprosit o odpuštění.
- 腹立ち紛れ (に) (*haradačimagire (ni)*) – dosl. „rozptýlení vzteku/zlosti“; v záchvatu vzteku, vzteky, v zlosti, ze vzteku, v návalu vzteku, samým vztekem
př.: 彼は腹立ちまぎれに高価な花瓶を壁に投げつけた。Vzteky mrštil drahou vázou o zeď.
- 小腹が立つ (*kobara ga tacu*) – dosl. „malé břicho se postaví/stojí“; trochu se zlobit, trochu se naštvat, trochu se rozčilit/vytočit
př.: ウエイトレスの口の利き方に小腹が立った。Způsob, jakým ta servírka mluvila, mě trochu vytáčel.
- 自棄腹/焼腹 (*jakebara*), 自棄つ腹/焼つ腹 (*jakeppara*), 自棄腹を立てる (*jakebara wo tateru*) – „zoufalství/beznaděj, lehkovážnost ze zoufalství + břicho“, dosl. „postavit břicho zoufalství“; 自棄つ腹を起す (*jakeppara wo okosu*) – dosl. „způsobit/vyvolat břicho zoufalství“; naštvat se ze zoufalství/z beznaděje
př.: . . . どんな発機で、自棄腹の、あの人たちの乱暴に、貴方に怪我でもさせた日にゃ、取返しがつかないから、といま胸に手を置いて、分別をしたんですよ。(Kjóka, 1995). Pořádně jsem o tom přemýšlela a nakonec jsem se rozmyslela, protože mi došlo, že by ti ti ze zoufalství vytočení lidé mohli z nějakého popudu způsobit v rámci svých násilností třeba nějaké zranění, a to by se pak nedalo vzít zpět.

- 向っ腹が立つ (*mukappara ga tacu*), 向っ腹を立てる (*mukappara wo tateru*) – dosl. „vzedmuté/vzkypěné břicho se postaví/stojí“, „postavit vzedmuté břicho“; dopálit se, pěníť vzteky, vzkypět v (někom) vztek, vytočit (se), vypěníť, vztekat se
př.: そのことを思い出しただけで向かっ腹が立ってきた。Dopálila jsem se, jen co jsem si na to vzpomněla.
- 腹が立つなら親を思い出せ (*hara ga tacu nara oja wo omoidase*) – dosl. „když se břicho postaví, vzpomeň si na rodiče“; poučka, lidová moudrost, jak zahnat vztek nebo našťvanost – „když se člověk našťve, měl by si vzpomenout na rodiče“ (a uklidní se)
Varianta:
  - 腹が立ったら親を思い出すが薬 (*hara ga tattara oja wo omoidasu ga kusuri*) – dosl. „lékem na to, když se břicho postaví, je vzpomenout si na rodiče“
- 腹が立ったら十まで数えよ (*hara ga tattara džú/tó made kazoe jo*) – dosl. „když se břicho postaví, počítej do deseti“; když se člověk našťve/rozzlobí, tak ho uklidní, když napočítá do deseti
- 腹立てるより義理立てよ (*hara tateru jori giri tate jo*) – dosl. „stav spíše povinnost než břicho“ (z vazeb 腹を立てる a 義理を立てる); lidová poučka, že z toho když se člověk našťve, nic mít nebude, a tak se má raději věnovat svým závazkům a myslet na ostatní - „nenašťvávej se a věnuj se svým povinnostem“
- 腹は立て損、喧嘩は仕損 (*hara wa tatezon, kenka wa šizon*) – dosl. „postavit břicho škodí, prát se/hádat se škodí“; lidová poučka „nemá smysl se vztekat/našťvat a nemá smysl se prát/hádat“ (protože to člověku nic nepřinese, jen mu to uškodí), „vztek ani rvačka člověku nic dobrého nepřinesou“
- 腹が減ると腹が立つ (*hara ga heru to hara ga tacu*) – dosl. „když břicho klesne, břicho se postaví“; když má člověk hlad, rychle se rozčílí/našťve; hladový člověk je výbušný/popudlivý
- 腹が煮える (*hara ga nieru*) – dosl. „břicho se vaří/je vařené“; vřít to v někom, být velmi vytočený/našťvaný
př.: 先日、旅行先の中国で腹が煮える思いをした。Na výletě v Číně jsem se posledně pěkně vytočil.

- 腹が煮えくり返る (*hara ga niekurikaeru*) – dosl. „břicho vše“; začít zuřit, být zachvácen vztekem, vřít to v někom, být vzteky bez sebe; hnout někomu žlučí
- 腹に据えかねる (*hara ni suekaneru*), 腹を据えかねる (*hara wo suekaneru*) – dosl. „nemoci umístit do břicha“; nemoci vystát, nemoci skousnout, nemoci potlačit vztek/rozhořčení (z něčeho); rozzlobit se, vytočit se
 př.: 昨日の会議での田中の発言はどうにも腹に据えかねる。Pořád nemůžu skousnout ten Tanakův výrok ze včerejšího jednání.
- 腹の虫が治まらない/収まらない (*hara no muši ga osamaranai*) – dosl. „břišní červi nemají klid/nejsou v klidu“; nemoci se ubránit vzteku, naštvat se, neovládnout se, nemoci vystát
 př.: 今朝小学生にオッサン呼ばわりされて夜になっても腹の虫が治まらない。
 Ještě pořád, i když už je večer, jsem vytočený kvůli tomu, že mě dnes ráno ten školák oslovil „dědo“.
- 腹の虫が承知しない (*hara no muši ga šóči šinai*) – dosl. „břišní červi nesouhlasí, nepřisvědčují“; lézt na nervy, nemoci se ubránit vzteku
- 腹の虫の居所が悪い (*hara no muši no idokoro ga warui*) – dosl. „břišní červi jsou na špatném místě“; být podrážděný, mít špatnou náladu
 př.: 社長は普段は陽気でいつもニコニコしているのだが、今日は腹の虫の居所が悪かったようで一日中むっつりしていた。Pan prezident (firmy) bývá většinou veselý a pořád se usmívá, ale dneska byl jaksi podrážděný a celý den se tvářil zasmušile.
- 業腹 (な) (*góhara (na)*) – „vztek + břicho“; jsoucí k vzteku, štvoucí, vyvolávající vztek, protivný, lezoucí na nervy
 př.: よりによってあいつに頭を下げなければならないとは業腹だ。To, že se musím omluvit zrovna jemu, mi leze na nervy.
- 業腹を煮やす (*góhara wo nijasu*) – dosl. „přivést k varu vztek v břiše“; hodně se naštvat, zuřit vzteky, být vzteky bez sebe, soptit zlostí

POTLAČENÍ, PŘEKONÁNÍ, ZMÍRNĚNÍ VZTEKU – UKLIDNĚNÍ SE

- 腹を癒す (*hara wo ijasu*), 腹が癒える (*hara ga ieru*) – dosl. „vyléčit břicho“, „břicho se vyléčí“; vybit (si) svůj vztek, zbavit se vzteku a zklidnit se

Pozn.: nejčastěji ve tvaru 腹癒せに～する (*haraise ni ~ suru*) – udělat ze vzteku, vybit si vztek/zlost (na), ulevit si od vzteku na někoho; udělat naschvál, udělat z trucu, ve vzteku se mstít

př.: 警察は昨日、元交際相手に復縁を断られた腹いせに女性宅や車の一部を破損させたとして、器物損壊や暴行などの疑いで建築作業員(26)を逮捕した。Policie včera zatkla dvacetišestiletého stavebního dělníka obviněného z poškozování cizí věci a výtržnictví. Muž byl obviněn poté, co částečně zničil byt a vůz své bývalé přítelkyně, které se tak mstil za to, že ho odmítla vzít zpět.

- 腹を据える (*hara wo sueru*) – dosl. „(na)instalovat, upevnit břicho“; uklidnit se (od vzteku), zkoncentrovat se; (viz hlavně skupina B3)

3.1.7. B2 – Frazeologická vyjádření související s lidským nitrem, „duchem“, (tajnými) myšlenkami a pocity člověka, záměry/úmysly, povahou atp.

- 腹の底 (*hara no soko*) – dosl. „dno břicha“; od srdce, z/v hloubi duše;

Pozn.: často ve tvaru „腹の底から～“ – význam se pohybuje někde v rozmezí českého „z plných plic“/„pořádně“ a „opravdově“/„upřímně“. Záleží na slovesu, se kterým se výraz „腹の底から～“ pojí. V případě sloves „zpívat“ (歌う), „křičet“ (叫ぶ), atp. je jeho význam povětšinou „z plných plic/z plna hrdla“, „pořádně“, „naplno“ – označuje tedy intenzitu prováděné činnosti (vyjádření českého „zpívat od srdce“ by bylo v japonštině realizováno výrazem „心の底から歌う“ nebo „心を込めて歌う“). V případě spojení například se slovesem „(na)smát se“ (笑う) je jeho význam spíše „opravdově“, „pořádně“, „upřímně“ – označuje tedy ryzost/pravost daného pocitu (ale i míru).

př.: 昨日パーティーに参加して、久しぶりに腹の底から笑いました。Včera jsem byl na večírku, kde jsem se po dlouhé době pořádně zasmál.

př.: 一番の問題は互いが互いを腹の底では軽蔑し合っていることである。Největší problém je to, že sebou navzájem v hloubi duše opovrhují.

- 腹の内 (*hara no uči*), 腹内 (*fukunai*) – dosl. „v břiše/uvnitř břicha“; „v duchu“
 př.: 仕事の際には、相手の腹の内を読むことも大事だ。V práci je důležité i umět odhadovat, co si druhý v duchu myslí.
- 腹の中 (*hara no naka*), 腹中 (*fukučū*) – dosl. „uvnitř v břiše/v břiše“; skryté (nevyřčené) myšlenky, „to, co si člověk myslí“; Ve tvaru 腹の中で „v duchu“
 př.: 彼が腹の中で何を考えているのかわからないので、どう彼に接していいのか分からない。Nevím, jak se mám vůči němu chovat, protože nevím, co si v duchu myslí.
- 満腹の～ (*manpuku no ~*) – dosl. „z naplněného/plného břicha“; „~ z hloubi srdce“, „~, který cítím“, „srdečný“; (viz také skupina A1)
 př.: 恩師の田中先生に満腹の敬意を表します。Projevují hlubokou úctu svému učiteli panu Tanakovi.
- 腹積もり (*harazumori*) – „břicho + záměr“; záměr, úmysl (nevyslovený)
 př.: 彼には3人の息子がいたが、次男に家業を継がせる腹積もりだった。Měl tři syny, ale rodinný podnik hodlal předat tomu druhorozenému.
- 腹案 (*fukuan*) – „břicho + návrh“; plán (návrh); nápad, hrubý plán, záměr; (plán, který člověk nosí v hlavě)
 př.: その時点では事業の海外進出計画はまだ中島社長の腹案にとどまり、社長のほかに知っていたのは長谷川副社長だけだった。V tu chvíli byl plán rozšíření podniku do zahraničí pořád jenom pouhým nápadem v hlavě prezidenta Nakadžimy, kromě kterého o tom věděl už jen viceprezident Hasegawa.
- 腹心 (の) (*fukušin (no)*) – dosl. „břicho + srdce/duše“; „z hloubi duše/srdce“; věrný, oddaný, mající důvěru, spolehlivý
 Pozn.: častými spojeními jsou 腹心の友 (*fukušin no tomo*) - oddaný, důvěrný přítel; 腹心の部下 (*fukušin no buka*) – „pravá ruka“ („spolehlivý podřízený“)
 př.: ずっと働いてくれると信じきっていた腹心の部下に、9月いっぱい会社を辞めると言われてしまいました。Podřízený, který byl mou pravou rukou a já byl přesvědčen, že tu bude pracovat už pořád, mi oznámil, že ke konci září z firmy odchází.

- 腹に収める (納める) (*hara ni osameru*) – dosl. „uložit do břicha“; uchovat v tajnosti, nechat si pro sebe
př.: しばらくの間、その件は私の腹に納めておくよ。Nějakou dobu si tu věc nechám pro sebe.
- 腹にしまう (*hara ni šimau*) – dosl. „zavřít/uklidit do břicha“; zachovat v tajnosti, nechat si pro sebe; Též: 腹にしまっておく (*hara ni šimatte oku*)
př.: 思ったことをすぐに口に出さないで腹にしまっておくとストレスがたまる。
Když člověk hned nevyšloví to, co si myslí, ale nechává si to pro sebe, bývá ve stresu.
- 腹を割る (*hara wo waru*) – dosl. „rozdělit/rozbít břicho“; „otevřít se“ někomu, prozradit skrývané, být upřímný
Pozn.: často ve tvaru 腹を割って話す(話し合う) – mluvit otevřeně, mluvit upřímně, bavit se s někým na rovinu
př.: お二人で腹を割って話をしたら誤解がきっと解けますよ。Kdybyste si spolu promluvili na rovinu, tak se to nedorozumění určitě vyjasní.
- 腹蔵無い (*fukuzónai*), 腹蔵がない (*fukuzó ga nai*) – dosl. „nemající nic uloženého v břiše“; nemít tajnosti, nic neskrývat; upřímný, otevřený, nic neskrývající
Pozn.: jako příslovce 腹蔵なく (*fukuzónaku*) – otevřeně, upřímně
př.: 大統領と総理大臣は、この問題に対する両国の立場について腹蔵ない意見を交換し、今後も協議を続けていくことで合意した。Prezident a premiér si vzájemně sdělili své upřímné názory na postoj obou států vůči tomuto problému a dohodli se, že i nadále spolu povedou jednání.
- 腹に持つ (*hara ni mocu*) – dosl. „mít/držet v břiše“; chovat k někomu zášť; mít někoho v žaludku (někdo někomu leží v žaludku)
Pozn.: častěji ve tvaru 根に持つ (*ne ni mocu*)
př.: 私の祖母は姑にいじめられたことを死ぬまで腹に持っていた。Babička chovala až do své smrti zášť vůči své tchyni za to, že ji trápila.

- 面従腹背 (*mendzú fukuhai*) – dosl. „ve tváři pro, v břiše proti“; přetvářka, chování člověka dvou tváří; předstírané podřízení se
př.: 上司が部下の話を聞かなかつたり、反論を許さないタイプだと、部下は面従腹背になりがちです。Pokud je nadřízená osoba takový typ člověka, který neposlouchá názory svých podřízených a nedovoluje vznášení námitek, mají podřízení tendenci se přetvařovat.
- 口と腹とは違う (*kuči to hara towa čigau*) – dosl. „ústa a břicho se liší“; něco jiného říkat a něco jiného si myslet, „v ústech med, v srdci jed“
- 口に蜜あり腹に剣あり (*hara ni micu ari hara ni ken ari*) – dosl. „v ústech mít med a v břiše mít meč“; v ústech med, v srdci jed
- 腹を見抜く (*hara wo minuku*) – dosl. „prohlédnout (skrz) břicho“; prohlédnout (prokouknout) někoho, vidět někomu až do žaludku, vidět do někoho
př.: 同時に自分の腹を見抜かれたという自覚に伴なう一種の屈辱をかすかに感じた。(Sóseki, 1997). Zároveň pocíťoval [Sanširó] mírné ponížení z toho, že ho prokoukla.
- 腹を見透かす (*hara wo misukasu*) – dosl. „prohlédnout (skrz) břicho“; vidět někomu až do žaludku, vidět do někoho, prokouknout někoho; vědět, co daný člověk zamýšlí/co si myslí
př.: 何かを期待してお世辞を言っても、腹を見透かされることがよくある。Často se stává, že když člověk někomu lichotí, protože od něj něco chce, je skutečná podstata jeho lichotek danou osobou prokouknuta.
- 腹が見え透いている (*hara ga miesuite iru*) – dosl. „břicho je průhledné“; někomu je vidět až do žaludku, někdo je průhledný (jeho záměry jsou zřejmé)
- 腹を見られる (*hara wo mirareru*) – dosl. „břicho je někým prokoukáváno“; být někým prohlédnut/prokouknut; být někým zkoumán (být v nepříjemné situaci, protože někdo slídí po tom, co si myslím nebo co zamýšlím)
př.: 相手に腹を見られないように注意深く振舞った。Ve svém jednání si dával velký pozor, aby ho jeho protějšek neprokouknul.

- 腹を探る (*hara wo saguru*) – dosl. „hledat břicho“; nenápadně/tajně zjišťovat, co si druhý člověk myslí; snažit se někoho prohlédnout; sondovat (něčí názor); nepřímo/oklikou pátrat po záměrech nebo pocitech druhé osoby
př.: 初めのうち、何気ない会話をしながら相手の腹を探っていた。Na začátku se během lehké konverzace snažil nenápadně zjistit, co si myslí.
- 痛くもない腹を探られる (*itakumonai hara wo sagurareru*) – dosl. „být ohledáván i na nebolavém břiše“; být neprávem podezírán, být křivě obviňován; Též 無い腹を探られる (*naibara wo sagurareru*)
př.: 子供の頃、かばんの中に入っていたライターが父親に見つかり、タバコを吸っているのではないかと痛くもない腹を探られた。Když jsem byl dítě, tak otec našel v mé tašce zapalovač a já byl tak neprávem podezírán z toho, že kouřím.
- 腹を抉る (*hara wo eguru*) – dosl. „(vy)dloubat břicho“; rýpavě se někoho vyptávat (a snažit se tak zjistit jeho úmysly/pocity, atp.)
př.: ベテラン刑事は容疑者に対し、腹をえぐるような鋭い尋問をした。Zkušený detektiv vyslychal podezřelého velmi nepříjemnými otázkami.
- 腹を読む (*hara wo jomu*), 腹の中を読む (*hara no naka wo jomu*) – dosl. „číst břicho“; odhadovat, co si někdo myslí; číst někomu myšlenky
př.: 社長は相手側の腹を読みながら交渉を進めた。Pan prezident (firmy) jednal se zástupcem druhé strany a přitom se snažil zjistit jejich záměry.
- 腹を合わせる (*hara wo awaseru*) – dosl. „sladit břicha dohromady“; spolupracovat s někým (většinou za účelem nějakých špatností), spřáhnout se s někým, spolčit se, stát se někoho komplicem; Též 腹を合わす (*hara wo awasu*)
př.: 人事部長と副社長は腹を合わせ、工場長を生産部長に格下げし、工場長の後釜に二人の長年の友人をすえた。Ředitel personálního se spolčil s viceprezidentem a ředitele továrny přeřadili na nižší pozici - ředitel výrobního oddělení. Na uvolněnou pozici ředitele továrny pak dosadili svého dlouholetého přítele.

- 腹に一物 (*hara ni ičimocu*) – dosl. „v břicho jedna věc“; 腹に一物ある (*hara ni ičimocu aru*) – dosl. „mít v břicho jednu věc“; mít něco za lubem, kout pikle, intrikařit
Pozn.: existuje i rozvinutý rýmovaný tvar 腹に一物、背中に荷物 (*hara ni ičimocu, senaka ni nimocu*)
př.: あの態度からすると、あいつはどうも腹に一物ありそうだ。Soudě podle toho, jak se chová, bych řekl, že nejspíš něco kuje (/že má něco za lubem).
- 腹が腐る (*hara ga kusaru*) – dosl. „břicho hnije/se kazí“; mít pokleslý (prohnílý) charakter, být morálně zkažený;
Pozn.: používá se ve tvaru 腹の腐った～; Častěji však 腸が腐る (*harawata ga kusaru*)
př.: あの人は金のためなら何でもやるというような、腹の腐った人です。Je tak morálně zkažený, že když jde o peníze, je schopný udělat cokoliv.
- 腹が黒い (*hara ga kuroi*), 腹黒い (*haraguroi*) – dosl. „břicho je černé/mít černé břicho“; zlomyslný, škodolibý, zlovolný (člověk/povaha)
př.: 彼は一見優しそうですが、実は腹が黒い男ですので、十分注意してください。
Na první pohled vypadá, že je laskavý, ale ve skutečnosti je zlomyslný, a proto si na něj dávejte dobrý pozor.

Další varianty:

- 腹が汚い (*hara ga kitanai*), 腹汚い (*haragitanai*) – dosl. „břicho je špinavé/mít špinavé břicho“
- 腹が悪い (*hara ga warui*) – dosl. „břicho je špatné/mít špatné břicho“

3.1.8. B3a - Frazeologická vyjádření související s rozhodováním, odhodláním, (duševní) připraveností

- 腹を決める (*hara wo kimeru*), 腹が決まる (*hara ga kimaru*) – dosl. „rozhodnout břicho“, „břicho je rozhodnuto/se rozhodlo“; rozhodnout se, odhodlat se
př.: 彼は明日自首しようとして腹を決めた。Rozhodl se, že se zítra půjde sám udat na policii.

- 腹を固める (*hara wo katameru*) – dosl. „upevnit břicho“; rozhodnout se, odhodlat se
př.: ブラジル国防相は一連の不祥事で辞任の腹を固めていると地元紙が伝えている。Místní tisk informuje o tom, že se brazilský ministr obrany rozhodl po sérii skandálů podat demisi.
- 腹を括る (*hara wo kukuru*) – dosl. „svázat/shrnout břicho“; psychicky se připravit (na všechno), počítat se vším; smířit se (s něčím) a být vyrovnaný; být připravený danou situaci přijmout v klidu a nenechat se vyvést z rovnováhy
př.: 抜かれてもしようがないと腹を括って歯医者へ行った。K zubaři jsem šel smířený s tím, že mi zub možná vytrhne.
- 腹を据える (*hara wo sueru*) – dosl. „umístit/(na)instalovat břicho“; připravit se (na všechno); počítat se vším, co by mohlo nastat (a nenechat se tím poté zaskočit); smířit se s něčím; dodat si odvahy
př.: 先生にしかられてもいいと腹を据えて、正直に本当のことを話した。
Předem jsem počítal s tím, že mi možná učitel vynadá, a řekl jsem mu pravdu.
- 腹が出来る / 出来ている (*hara ga dekiru/dekite iru*) – dosl. „břicho je uchystané/hotové“; psychicky se připravit (na všechno), počítat se vším a nenechat se vyvést z míry; odhodlat se; (viz také skupiny B3b a A1)
př.: 彼はいつでも辞表を出す腹ができています。Je odhodlaný podat kdykoliv výpověď.
- 腹構え (*haragamae*), 腹構えが出来ている / 出来ていない (*haragamae ga dekite iru/dekite inai*) – dosl. „postoj břicha je hotov/uchystán“; připravenost, být vnitřně připravený
př.: 首相が「対等な日米関係」や「米国抜きの東アジア共同体の構築」を言うなら、自力で日本を防衛する腹構えがなければならぬ。Jestliže premiér hlásá „rovnocennost ve vztazích Japonska s USA“ a „vytvoření Východoasijské unie bez účasti USA“, tak musí být připravený bránit Japonsko vlastními silami.

3.1.9. B3b - Frazeologická vyjádření související s duševní vyrovnaností, rozhodností, duševní kapacitou, vnitřní silou člověka, atp.

- 腹が無い (*hara ga nai*) - dosl. „nemít břicho“; vnitřně nevyrovnaný, bojácny; úzkoprsý, omezený (člověk); 腹がある (*hara ga aru*) – dosl. „mít břicho“; vnitřně vyrovnaný a odvážný (takový, kterého nic nerozhází), duševně silný (člověk); velkorysý, velkodušný (člověk)
- 腹が(/の)出来ている/腹が出来た (*hara ga(/no) dekite iru/hara ga dekita*) – dosl. „břicho je uchystané“; vnitřně vyrovnaný a odvážný, duševně silný (člověk); takový člověk, který „je nad věcí“; (viz také skupiny B3a a A1)
- 腹が据わる (*hara ga suwaru*) – dosl. „břicho se nainstaluje“; zklidnit se a nenechat se rozházet; 腹が据わっている (*hara ga suwatte iru*) - dosl. „břicho je nainstalované (posazené)“; být klidný a vnitřně připravený; sebejistý, rozhodný, odvážný, (duševně) vyrovnaný, zůstat nad věcí
př.: 試験前の数日間には緊張が続いていたが、当日に試験会場に着くと腹が据わってきて、緊張も胃痛も消え去った。Několik dní před zkouškou jsem byl pořád nervózní, ale když jsem v den jejího konání dorazil na místo, tak jsem se zklidnil a i nervozita a bolest břicha ustoupily.
př.: 彼は、先日亡くなった自分の恩師について、「腹の据わった素晴らしい方だった」と語った。O svém bývalém učiteli, který nedávno zemřel, řekl: „byl to výborný člověk - vnitřně silný a vyrovnaný“.
- 腹が太い (*hara ga futoi*) – dosl. „břicho je tlusté/mít tlusté břicho“; velkorysý, šlechetný; velkodušný, tolerantní; vnitřně silný a vyrovnaný (člověk)
př.: 彼は腹が太くてめったなことでは動じない。Je to nesmírně silný člověk, kterého jen tak něco nerozhází.

Další tvary a varianty:

- 太っ腹 (な) (*futoppara (na)*), 太腹 (*futobara*), 腹太 (*harabuto*)

př.: 私を全面的に信頼してこの仕事を任せてくれました。ほんとに太っ腹ですごい人だと思います。Plně mi důvěřoval a tu práci mi svěřil. Je to opravdu velkorysý a skvělý člověk.

- 腹が大きい (*hara ga óki*) – dosl. „břicho je velké/mít velk břicho“; štědrý, velkorysý, velkomyslný, tolerantní, otevřený (jiným názorům); mající pochopení
- 剛腹 (な) (*gófuku (na)*) – „pevný/silný + břicho“; velkorysý, velkodušný; takový, který nelpí na maličkostech; vnitřně vyrovnaný (člověk), (duševně) silný, zachovávající si nadhled
 př.: 眼の中に赤い筋が多くある人は、物事に動じない剛腹な性格であることが多い。Lidé, kteří mají v očích hodně červených žilek, bývají vnitřně vyrovnaní a velkomyslní.
- 腹が小さい (*hara ga čisai*) – dosl. „břicho je malé/mít malé břicho“; (být) úzkoprsý, omezený, nepřejícný
 př.: 肚が小さい人間は、同じ職場の同期の誰かが昇進すると、しっとしたり、ひがんだりします。Nepřejícný a omezený člověk se v případě, kdy dojde k povýšení někoho, kdo na stejném pracovišti pracuje stejně dlouho, chová závistivě a nenávistně.
- 腹芸 (*haragei*) – „břicho + umění“; schopnost člověka jednat svou osobností (nepoužívat slova, gesta) a nepřímo dávat najevo své úmysly/myšlenky – „vysílat“ svůj postoj nebo cítění; komunikovat „silou své vlastní osobnosti“ (s využitím svých zkušeností, odvahy); detailněji viz čl. „Shrnutí provedené analýzy, komentář (*HARA*)“
 př.: 製造部長はなかなか腹芸が巧みだから、今回の交渉は彼に任せよう。
 Tentokrát necháme to vyjednávání na vedoucím výrobního oddělení, jelikož on umí docela dobře jednat silou své osobnosti (na základě svých zkušeností).

3.1.10. B4 - Frazologická vyjádření související s penězi, ziskem/prospěchem, atp.

- 自腹 (*džibara*) – „vlastní + břicho“; vlastní peněženka, vlastní peníze
 př.: 昨日、2016年夏季五輪の開催都市を決める国際オリンピック委員会の10月の総会に、70人前後の都の職員が自腹で参加することが分かった。Včera vyšlo najevo, že zhruba sedmdesát úředníků tokijského magistrátu se na vlastní náklady pojede podívat na říjnové zasedání Mezinárodního olympijského výboru, na kterém bude rozhodnuto o pořadatelském městě letních olympijských her v roce 2016.

- 自腹を切る (*džibara wo kiru*) – „řezat/rozříznout si vlastní břicho“; zaplatit ze svého; uhradit (si/někomu) z vlastní kapsy (i dobrovolně)
př.: 昨夜は社長が自腹を切ってご馳走してくれました。Včera večer se pan prezident (firmy) plácnul přes kapsu a pozval nás na večeři.

- 腹が痛む (*džibara ga itamu*) – dosl. „břicho bolí“; uhradit ze svého, zaplatit z vlastní kapsy (a být tím zatížen); 腹を痛める (*hara wo itameru*) – dosl. „rozbolet břicho/způsobit břichu bolest“; zaplatit (si) výlohy z vlastní kapsy, uhradit ze svého (a být tím zatížen/utrpět tím); (viz také skupina A4)
př.: 具体的に言うと120万円までの賠償であれば、すべてが自賠償保険で済まされ、保険会社は一切腹を痛めないそうです。Konkrétně řečeno, pokud náhrada škody nepřesáhne výši 1 200 000 jenů, tak ji lze celou pokrýt z povinného ručení a pojišťovnu to údajně vůbec nic nestojí.
př.: 今晚の接待の費用は先方持ちだから会社の腹は痛まない。Výdaje na recepci, která se bude dnes večer konat, hradí druhá strana, takže naši firmu to nebude stát nic.

- 腹を肥やす (*hara wo kojasu*) – dosl. „hnojit/vyživovat břicho“; namastit si kapsu, „nahrabat si“, nečestně zvyšovat svůj zisk, obohacovat se (využíváním své pozice)

- 私腹 (*šifuku*) – „já + břicho“ („vlastní břicho“); vlastní zisk/příjem
  - 私腹を肥やす (*šifuku wo kojasu*) – dosl. „hnojit/vyživovat své břicho“; namastit si kapsu, „nahrabat si“, (využitím vlastního veřejného postavení, pracovních pravomocí, atp.), dosáhnout neoprávněného zisku
př.: 証券会社社員が顧客企業の機密情報を悪用して私腹を肥やすという、前代未聞の不祥事が発覚した。Byl odhalen skandál, který nemá obdoby, kdy se zaměstnanec společnosti obchodující s cennými papíry neoprávněně obohacoval zneužíváním důvěrných informací od firemních klientů.

3.1.11. B5 - Ostatní frazeologická vyjádření se somatickým komponentem *hara*

- 腹に落ちる (*hara ni očiru*) – dosl. „spadnout do břicha“; plně pochopit (chápat), porozumět (podstatě věci), přesvědčit se (o něčem);

Pozn.: též 腑に落ちる (*fu ni očiru*)

př.: 授業の時は内容を何となく理解していただけだったが、試験前に同級生と一緒に勉強していて中身がようやく腹に落ちた。Při vyučování jsem tomu sice nějak rozuměl, ale plně jsem to pochopil, až když jsem se učil se spolužákem na zkoušku.

- 背に腹はかえられない (*se ni hara wa kaerarenai*) – dosl. „břicho se nedá vyměnit za záda“; pro záchranu je občas nutné něco obětovat (když se chce člověk dostat z úzkých, tak je někdy nevyhnutelné něco obětovat); „když jde do tuhého, tak člověk dělá, co musí a počítá s případnými oběťmi“

př.: 多くの企業では、企業存続の為に背に腹は代えられず、非正規社員の雇止めや解雇、更には正規社員の解雇にも手をつけざるを得なくなっている。

V mnoha podnicích je situace taková, že pro záchranu podniku je nevyhnutelné něco obětovat, jako třeba přestat zaměstnávat zaměstnance na částečný úvazek nebo je propouštět, či dokonce propouštět zaměstnance na plný úvazek.

- 裏腹(な) (*urahara (na)*) – „rub/zadní část + břicho“; rub a líc, záda a břicho; úplně opačný, jsoucí v rozporu; na rozdíl (od)/zcela oproti

př.: 彼女は周囲の期待とは裏腹に大学入試に失敗した。Zcela oproti očekávání svého okolí u přijímacích zkoušek na vysokou školu neuspěla.

- 腹背に敵を受ける (*fukuhai ni teki wo ukeru*) – dosl. „mít nepřítele zepředu (břicho) a zezadu (záda)“; být obklíčen; přen. mít nepřátele/odpůrce na obou stranách

př.: 官営スーパーが実現すれば小売商は腹背に敵を受けることになります。

Kdyby se objevily supermarkety řízené státem, tak by byli maloobchodníci v pasti.

SHRnutí PROVEDENÉ ANALÝZY, KOMENTÁŘ (*HARA*)

Analýza somatických frazémů s komponentem *hara* ukázala, jak se základní slovníkové významy *hara* ve frazeologii rozvětvují, jaké konotace *hara* v japonštině může nabírat, v jakých různých situacích lze tyto frazémy užít. Naznačila také, jak bylo a je „břicho“ v japonské kultuře vnímáno.

Hara je ve svém základním významu „břicha“ výrazem mužským, ženy a děti (a ve formální mluvě) pro označení „břicha“ používají zpravidla výraz *onaka* (お腹). Ve frazémech tomu tak již ale není a většina z nich je ustálena právě v podobě s výrazem *hara*. Takovéto frazémy pak běžně používají i ženy (např. 腹が立つ, *hara ga tacu* – č. „naštvat se“). Analýza nicméně ukázala, že v některých frazémech skupin A1 (tj. fraz. vyjádřeních souvisejících s hladem/sytostí, velikostí a tvarem břicha, atp.), A2 (tj. fraz. vyjádřeních souvisejících s bolestí a nemocemi břicha) a A4 (tj. fraz. vyjádřeních souvisejících s těhotenstvím, porodem, příbuzností, atp.) bývá *hara* nahrazováno výrazem *onaka*, a to jak v mluvě žen, tak mužů. Například u frazémů 腹が減る (č. „mít/dostat hlad“), 腹が空く (č. „mít/dostat hlad“), 腹が鳴る (č. „kručet v břiše“), 腹が張る (č. „najíst se k prasknutí“), 腹を下す (č. „mít průjem“), 腹を壊す (č. „pokazit si žaludek/mít průjem“), což jsou vlastně frazémy, ve kterých si „břicho“ ponechává svůj anatomicko-fyziologický význam, a které pravděpodobně rodilí mluvčí ani nevnímají jako pevně ustálená frazeologická spojení. U některých z nich dokonce varianta s *onaka* v užití převládá (např. 腹が空く, *hara ga suku* → お腹が空く, *onaka ga suku*; č. „mít hlad“).

Z hlediska typu frazeologických jednotek převažují mezi analyzovanými frazémy verbální rčení, která se běžně zapojují do nejrůznějších kontextů, ale hodně je i znakových složenin, přísloví, jmenných rčení, atp. Některá jmenná rčení by se dala na základě toho, jak bývají často zapojována do kontextu, označit jako přirovnání nebo příslovce. Přísloví vystupují v textu většinou jako samostatné mikrotexty, vhodně doplňující daný kontext.

Z gramatického hlediska lze popsat, že některá verbální rčení mají variantu s předmětným slovesem a variantu s podmětným slovesem (např.: 腹が立つ a 腹を立てる, 腹が癒える a 腹を癒す). Některé frazémy (především verbální rčení) mají různé slovnědruhové varianty (např.: 腹黒い, 腹立つ, 腹立たしい, 腹立ち, 腹減らし, atp.). Zajímavým aspektem je tvar 小腹が～ (č. dosl. „malé břicho ~“), který se vyskytuje u třech verbálních rčení, a to 小腹が立つ (č. dosl. „malé břicho se postaví“ ve významu

„trochu se naštvat“), 小腹が減る/空く (č. dosl. „malé břicho se sníží“ ve významu mít/dostat trochu hlad) a 小腹が痛む (č. dosl. „malé břicho bolí“ ve významu „břicho trochu bolí“). Předpona „小〜“ (*ko-*) zde vlastně plní funkci příslovce „trochu“ (jap. ちょっと) a ve výrazu 小腹が痛む se váže nikoliv na výraz *hara*, ale na sloveso 痛む (*itamu*, č. „bolet“). V případě frazému 小腹が立つ pak modifikuje celý „původní“ frazém 腹が立つ (č. dosl. „břicho se postaví“ ve významu „naštvat se“). Důvodem takového řešení vyjádření malé míry naštvanosti, hladu nebo bolesti je formální ustálenost daných frazémů (srov. Nakamura, 1997, s.91-93), tedy jejich nerozložitelnost, ke které by například vložení příslovce „trochu“ došlo.

Pro zdůraznění nebo jako expresivní prvek u některých složenin, v nichž figuruje *hara* na druhém místě, dochází na švu ke změně slabiky [-ha-] v geminované [-ppa-] (např. 朝っ腹 (*asappara*), 空きっ腹 (*sukippara*), 土手っ腹 (*doteppara*), 太っ腹 (*futoppara*), 向かっ腹 (*mukappara*), 自棄っ腹/焼っ腹 (*jakeppara*)). V některých případech není význam složeniny s geminovaným [p] shodný s významem složeniny s negeminovaným [h/b] - například u dnes již zastaralého 別っ腹 (*beppuku*; č. „nevlastní sourozenci“) a aktuálního 別腹 (*becubara*; č. „místo v břiše pro sladkou tečku“), v jiných složeninách má varianta s geminovaným [p] zdůrazňující funkci nebo příznak expresivity (hovorovosti, někdy až vulgárnosti). U některých tato geminovaná varianta pak zcela převažuje (např.: 太っ腹, č. „velkorysý“). Je příznačné, že pro posílení expresivity nebo jako zdůrazňující prvek dochází u některých frazémů k jejich propojení s příhodnými onomatopoiemi (např.: 腹ペコ - č. dosl. „břicho *peko* (onomatopoeie pro velký hlad)“ s významem „vyhladovělý“; 向かっ腹が立つ - č. dosl. „*muka* (onomatopoeie pro vzkypění břicho se postaví“ s významem „dopálit se/pěnit vzteky“; 腹がグウグウ鳴る - č. dosl. „břicho vydává zvuk *gúgú*“ s významem „kručet v břiše“, existují též varianty ぐーっと 腹が鳴る - č. dosl. „břicho vydá zvuk *gú(tto)*“, nebo 腹がぐうと鳴る - č. dosl. „břicho vydá zvuk *guu(to)*; atp.).

Analýza ukázala, že *hara* („břicho“) může být v některých frazémech nahrazeno jinou tělesnou částí/orgánem. Jedná se především o somatické názvy *harawata* (腸, č. „střeva/vnitřnosti“) a *fu* (腑, č. „vnitřnosti/vnitřní orgány“), a to ve frazémech 腹が煮えくり返る (č. dosl. „břicho vře“ s významem „zuřit/být vzteky bez sebe“) → → 腸が煮えくり返る (č. dosl. „střeva vřou“); 腹が腐る (č. dosl. „břicho hnije/

se kazí“ ve významu „být morálně zkažený“) → 腸が腐る (č. dosl. „střeva jsou zkažená“); 腹が見え透いている (č. dosl. „břicho je průhledné“ s významem „někomu je vidět až do žaludku“) → 腸が見え透く (č. dosl. „střeva jsou průhledná“); 腹を切る (č. dosl. „rozříznout břicho“ ve významu „mocht se smíchy potřhat“) → 腸を切る (č. dosl. „rozříznout střeva“); a ve frazému 腹に落ちる (č. dosl. „spadnout do břicha“ ve významu „přesvědčit se o něčem“) → 腑に落ちる (č. dosl. „spadnout do vnitřností“). Nicméně je nutno dodat, že varianta s komponentem *hara* („břicho“) bývá u těchto frazémů často až variantou druhotnou, méně častější, méně užívanou. Takřka stejný význam jako má frazém 腹が据わる (č. dosl. „břicho je nainstalované“ s významem „vyrovnaný/nad věcí“) má i frazém 肝が据わる (*kimo ga suwaru*; č. dosl. „**játra/vnitřnosti** jsou nainstalované“). U několika frazémů (např.: 腹に一物 - č. dosl. „jedna věc v břiše“ s významem „mít něco za lubem“) existuje i varianta se somatickým názvem *mune* („hrud“/„prsa“) – podrobněji viz níže (kap. 4.)

Ve čtyřech analyzovaných frazémech je *hara* doplněno výrazem *muši* (虫, č. „červi“, „hmyz“). Objevuje se ve tvaru 腹の虫 (č. „břišní červi“) ve frazémech 腹の虫が治まらない/収まらない (č. dosl. „břišní červi nemají klid“ s významem „nemoci vystát“), 腹の虫が承知しない (č. dosl. „břišní červi nepřisvědčují“ s významem „lézt na nervy/nemoci se ubránit vzteku“), 腹の虫の居所が悪い (č. dosl. „břišní červi jsou na špatném místě“ s významem „být podrážděný“), 腹の虫が鳴る/鳴く (č. dosl. „břišní červi vydávají zvuk“ ve významu „kručet v břiše“). Nad tímto kulturně specifickým pojmem se několik autorů (Tacumi, 2003; Satake, 1984; Dürckheim, 2002; aj.) zamýšlí hlouběji a analyzují, co že to vlastně tyto „břišní červi“ jsou. Tacumi (2003, s.43) hovoří o tom, že *hara no muši* souvisí s podstatou lidství (人間性の根幹) a svou úvahu dále rozvíjí, že *muši* označuje v některých případech, v jiných vyjádřeních, i samotného člověka (například 泣き虫 – č. „uplakánek“; 本の虫 – č. „knihomol“). „Břicho je původně prázdné místo, kde člověk nechá něco sídlit, a břicho Japonců obývají červi (*muši*).“ (tamtéž, s.43). Ve frazému 腹の虫が承知しない (č. dosl. „břišní červi nepřisvědčují“) lze „břišní červy“ v češtině interpretovat jako „mé vnitřní já“. Satake (1984, s. 73-92) ve své analýze obratu *hara no muši* (腹の虫, „břišní červi“) nejprve řeší, co všechno výraz *muši* (虫) může v japonštině znamenat a dobírá se celkového počtu čtrnácti základních významů. Nakonec shrnuje, že *muši* může

v japonštině označovat „samotného člověka, jeho psychický stav a duševní rozpoložení“ v různých podobách a z různých hledisek (tamtéž, s.92). Dodejme, že „červi“ (*muši*) někdy jakoby břicho Japonců opravdu obývali, protože, když má člověk hlad nebo tráví, tak v něm – podle toho, jak je to uloženo v japonském jazyce - „červi vydávají zvuk, ozývají se“ (腹の虫が鳴る/鳴く).

Frazémy se somatickým komponentem *hara* referují k různým významovým okruhům. Frazémy zařazené do významové skupiny A1, tedy vyjádření související s hladem, sytostí, atp., se dají rozdělit na dvě podskupiny - frazémy, které popisují hlad člověka a s tím spojené úkony, stavy/prožitky, a frazémy, které popisují sytost, najedenost člověka a s tím související stavy, ale také tvar a velikost břicha. Připomeňme však, že někdy dochází na základě připodobnění (metafory) k přenesení významu – například vyjádření míry věcí (př.: 腹一杯 – č. „až dost“ nebo „do sytosti“, たらふく - č. „až až/až dost“). Skutečnosti, které se těmito frazémy pojmenovávají (to jak se člověk najedl nebo nenajedl), také často logicky souvisejí se stavem (bolestmi/nemocemi) břicha, tedy frazémy skupiny A2 (například 腹が張る – č. dosl. „břicho pne“ ve významu „najíst se k prasknutí“ nebo „být nafouklý“), a některé dokazují, jak je fyzická stránka člověka propojena s jeho stránkou psychickou (např. 腹が減ると腹が立つ – č. dosl. „když břicho klesne, břicho se postaví“ s významem „hladový se snadno rozčílí“; nebo 大食腹に満つれば学問腹に入らず – č. dosl. „naplní-li se břicho velkým množstvím jídla, vědomosti se do břicha nevejdou“ s významem „přejedenému to nemyslí“) (srov. též Nihongo tanken kurabu, 2004, s.147). Mezi frazémy skupiny A2 (tj. fraz. vyjádřeními souvisejícími s bolestí a nemocemi břicha, atp.) převládají ty, které pojmenovávají (popisují) průjem, přičemž významově se od sebe liší například příčinou jeho vzniku. Patřilo by sem jistě i mnoho dalších spojení, ale pro potřeby této diplomové práce jsem je zhodnotila jako pojmy medicínské terminologie, a proto je nakonec do souboru nezařadila (např.: 渋り腹 – č. „tenesmus“, 赤腹 – č. dosl. „červené břicho“ = „úplavice“). *Hara* se ostatně objevuje ve více typech terminologických výrazů, ať už jsou to výrazy z architektury, biologie, botaniky, umění, atp.

Výrazy zařazené do skupiny A3 odkazují k rituální sebevraždě (nebo také druhu trestu smrti) *seppuku*, přičemž v dnešní době je tento význam již neaktuální, a proto jsou tyto obraty v dnešní mluvě používány v přeneseném smyslu - například „přijmout

zodpovědnost a rezignovat“. Do této skupiny jsou zařazeny i frazémy-přirovnání pro pojmenování nějaké těžko proveditelné záležitosti. Neuskutečnitelný úkol je zde totiž přirovnáván k absurdní představě *seppuku* prováděné nějakým kuchyňským tupým nástrojem (paličkou k hmoždíři, atp.). Ve výrazech popisujících *seppuku* figuruje mnoho takových, které byly aktuální jen v době samurajů, kdy byla potřeba různé skutečnosti kolem této „sebevraždy“ pojmenovat. Tyto výrazy se v dnešní japonštině běžně nepoužívají, snad jen pro pojmenování nějakých historických skutečností, při interpretaci děl středověké literatury. Mezi analyzované frazémy jsem tyto historizmy nezařadila, ale jedná se například o výrazy 追い腹を切る (*oibara wo kiru*, č. „spáchat *seppuku* až po pánovi“), 供腹 (*tomobara*, č. „*seppuku* spáchaná až po pánovi“), 先腹 (*sakibara*, č. „*seppuku*, kterou daný jedinec spáchal dříve než jeho pán“).

Výraz 腹を切る (*hara wo kiru*, č. „rozříznout břicho“) má kromě významu „rezignace“ také význam „moci se smíchy potřhat“ (viz skupina B1b), který je dnes už ale spíše zastaralý. Spojení *hara wo kiru* se objevuje ještě ve tvaru *džibara wo kiru* (自腹を切る – č. dosl. „rozříznout si vlastní břicho“; viz skupina B4), kde má ale *džibara* (自腹, č. dosl. „vlastní břicho“) význam „peněženka, vlastní peníze“, a proto je celkový jeho význam „zaplatit (si) z vlastní kapsy/ze svého“, a přímo tedy se sebevraždou *seppuku* či přeneseným významem „přijetí zodpovědnosti - rezignace“ nesouvisí. Bylo by zde spíše možné hovořit o obrazné „sebevraždě“ způsobené ať už dobrovolným či nedobrovolným „otevřením“ své vlastní peněženky.

Ve frazémech skupiny A4 (tj. fraz. vyjádřeních souvisejících s těhotenstvím, porodem, příbuzenstvím, atp.) označuje *hara* samotné břicho (břicho ženy), ale také ženu (manželku), děti nebo sourozence. Některé z výrazů pojmenovávajících děti nebo ženu jsou již dnes celkem zastaralé (vyskytují se jen v literatuře), ale známé (např. 別つ腹 – „nevlastní sourozenci“, 腹変わり – „nevlastní sourozenci“, 女腹 – „žena, která porodila jen samé dcery“). Děti bylo možné označit těmito výrazy různě – kritériem zpravidla bylo to, kdo (jaká žena/manželka) muži dané dítě porodil (jestli milenka - 妾腹 = „nemanželské dítě“, nebo první manželka - 先腹 = „dítě od první manželky“, jiná než první manželka - 後腹 = „dítě od jiné než první manželky“, atp.)

Frazémy skupiny B1 popisují lidské pocity a stavy – radost, smích (B1a) a vztek, hněv, naštvanost (B1b). U vyjádření, která popisují lidský smích (a jeho míru), se potvrzuje, že některé frazémy souvisejí s gesty, která daný pocit/stav provázejí

(srov. Čermák, 2007). Jejich původ v gestech (pohybech, které člověk při smíchu vykonává) nebo v konkrétním tělesném pocitu s obrovským smíchem spojeným se zde přímo nabízí. Když člověka něco nesmírně pobaví, tak se může smát „až ho bude bolet břicho“ – japonské frazémy to popisují jako „kroutit, zamotat“ břicho nebo kůži na bříše nebo břišní svaly – variant je mnoho (viz výše, kap. 3.1.5.); stejně tak se člověk může smíchy za břicho popadat (腹を抱えて笑う), atp.

Naopak ve frazémeh popisujících „vztek, hněv, našťvanost člověka“ (kap. 3.1.6.) se gesta výrazněji neprojevují. Lze je rozdělit na výrazy popisující vztek/našťvanost a výrazy, které popisují útlum této emoce, její potlačení, zbavení se jí. Klíčovým je zde spojení 腹が立つ (č. dosl. „břicho se postaví“), příp. 腹を立てる (č. dosl. „postavit břicho“), které má různé slovnědruhov^é varianty (například 腹立たしい, 腹立つ, 腹立ち), ale i varianty významově obměněné (například 小腹が立つ – č. dosl. „malé břicho se postaví“, 向っ腹が立つ – č. dosl. „muka (vzkypěné) břicho se postaví“), a je také bohatě zapojeno do různých přísloví a moralizujících pouček. Ostatní frazeologické obraty užívané pro popis našťvanosti nebo zlosti jsou realizována například pomocí spojení 腹の虫 (č. dosl. „břišní červi“) - viz výše. Analýza frazémů této skupiny potvrdila, že *hara* může být sídlem emocí - například frazém 腹を癒す (č. dosl. „vyléčit břicho“, ve významu „zbavit se vzteku a zklidnit se“) naznačuje, že břicho je nutné „vyléčit“, protože se tam „usídlila“ emoce *vztek*.

Na základě významů frazémů zařazených do skupiny B2, tedy vyjádření souvisejících s lidským nitrem, atp., se dá „břicho“ (*hara*) označit za „sídlo“ spikleneckých záměrů, tajných nebo záměrně skrývaných myšlenek nebo svěřených informací, ale i za „místo“, kde člověk uskutečňuje své osobní (neveřejné) úvahy, rozhodnutí. V několika případech odpovídá českému „v duchu“, čili „někde skrytě“ „sám v sobě“, možná „tajně“ (př.: 腹の中, 腹の内 – č. „v duchu“, „v sobě“), jindy naopak „otevřeně, na rovinu“ (腹を割って~, 腹蔵なく – č. „upřímně/otevřeně“). Při překladu těchto frazémů se ukázalo být velmi těžké *to místo* nějak v češtině specifikovat, v případě že neodpovídalo českému „v duchu“. U několika frazémů stačilo v češtině při překladu použít zvrtné zájmeno „se“, například ve tvaru „pro sebe“, „v sobě“. Frazémy této skupiny mají jak konotace pozitivní (př.: 腹心 – č. „věrný, oddaný“), tak konotace neutrální (př.: 腹の中 – č. „v duchu“), ale také negativní (př.: 腹に一物 – „mít něco za lubem“). Podle toho, jaké „břicho“ (*hara*) člověk má, lze ale také usuzovat o jeho charakteru

(např.: 腹が腐る – č. dosl. „břicho je zkažené“ ve významu „morálně zkažený“; 腹が黒い - č. dosl. „mít černé břicho“ ve významu „zlomyslný/škodolibý“).

Frazémy nepočtené skupiny B3a slouží k popisu „rozhodnutí se“, „odhodlání (se)“. Ve frazémech celé skupiny B3 se odráží výrazně kulturně specifické pojetí „břicha“ v Japonsku. Například Tacukawa (2002) uvádí, že Japonci se do konce období Edo rozhodovali „břichem“, nikoliv hlavou. Německý filosof Dürckheim o tom, co to znamená a jak se stát „člověkem s *hara*“ sepsal celou publikaci (Dürckheim, 2002) a věnují se tomu i jiní autoři (srov. Suzuki, 2003; Saitó, 2002; aj.). Výrazy skupiny B3a se zpravidla neomezují na význam pouhého *rozhodnutí (se)*, ale obsahují v sobě element toho, že se daný člověk, než své rozhodnutí učinil, odhodlal počítat se vším, co ho může potkat, a do dané záležitosti/rozhodnutí jde takto připraven. V češtině se proto překlad pohybuje v rozmezí: rozhodnout (se) - psychicky se připravit – odhodlat se – vnitřně počítat se vším. Druhá část frazémů skupiny B3 (skupina B3b) popisuje, stručně řečeno, „kvality“ člověka, jeho duchovní rozměr, duševní uzpůsobení. Popisují člověka jako velkorysého, štědrého, velkodušného (腹が太い, 腹が大きい, 剛腹) nebo naopak úzkoprsého (腹が小さい). Ústředními frazémy této skupiny jsou ale výrazy 腹がある/ない (č. dosl. „mít/nemít břicho“), 腹が出来ている/出来ていない (č. dosl. „břicho je/není připravené, uchystané“), 腹が据わる (č. dosl. „břicho je nainstalované, usazené“) a 腹芸 (č. dosl. „břišní umění“). Dürckheim (2002, s.38-39) uvádí, že člověk s *hara* (člověk se „*středem*“) je vždy v rovnováze, má něco klidného a obsahujícího, má lidskou šíři. Dále pokračuje, že takový člověk má klidný a vyvážený úsudek a má míru pro to, co je důležité a co nedůležité. „Hara no aru hito nechává skutečnost klidně přicházet k sobě; nic jej nemůže vyděsit, nic jej nevyštve z jeho uvolněné připravenosti.... Charakteristická je pro něj hlubinná elasticita, díky které se člověk ke každé zvláštní situaci odpovídajícím způsobem ‚staví‘ a chová se s největší samozřejmostí a klidem“ (tamtéž, s.39). Naopak člověk, který „nemá břicho“ (腹のない人) je člověk nerozvážený. „Reaguje nahodile a subjektivně, svévolně a trhavě; neumí rozlišit mezi důležitým a nedůležitým, podstatným a nepodstatným“ (tamtéž, s. 39). Suzuki (2003, s.76) dodává, že takový člověk je psychicky labilní. Většina autorů (Suzuki, 2003; Dürckheim, 2002; aj.) se shoduje na tom, že typickým příkladem takového „člověka s břichem“ byl sacumský samuraj

Saigó Takamori². Dürckheim (2002, s.39) dále uvádí, že *hara* je nadáním, ale především výsledkem stálého cvičení a kázně, plodem zodpovědného osobního vývoje vůči sobě. (srov. také Suzuki, 2003) Uvádění autoři (Satake, 1984; Tacukawa, 2002; Dürckheim, 2002; Hata, 2002; aj.) v souvislosti s těmito frazémy také s oblibou uvádějí, že i člověk fyzicky štíhlý („nebřichatý“) může mít „břicho“ v onom duchovním rozměru a naopak.

Neméně zajímavý je z jazykově-kulturního hlediska výraz 腹芸 (č. dosl. „umění břicha/břišní umění“). Úzce souvisí s výše popisovanými vlastnostmi člověka. Dürckheim (2002, s.44) uvádí, že je to schopnost, lépe řečeno „celkový stav“, na základě kterého člověk bezprostředně pociťuje sílu druhého. „Je nasnadě mluvit zde o ‚tušení‘ nebo ‚intuici‘, a přece ani jeden z těchto pojmů nevystihuje skutečnou povahu věci. Není to jen tušení, ale faktické vnímání reality, není to náhlá intuice, ale osvědčení trvale nastavené antény. ... Člověk ve stavu haragei není pouze jemným přijímačem, ale zároveň výkonným vysílačem. ... S rozumem a pěti smysly si tady nevystačí. A přece není haragei něčím ‚nadpřirozeným‘ - pokud neuvažuje s těmi, pro které přirozené zahrnuje pouze to, co jsou schopni vnímat svými pěti smysly a rozumem. Dalo by se obráceně říct: Haragei znamená právě plnou možnost projevu ‚přírody‘, která je ‚omezena‘ pěti smysly a intelektem. ... S přijetím potenciálu *hara* a jeho vrcholem v haragei dochází k proměně lidských schopností. Člověk vnímá skutečnost jemněji, je schopen se k vjemům jinak postavit; zpracovává vjemy a reaguje v důsledku toho rovněž jinak, a konečně něco jiného z něho vyzařuje. Působí na základě jiné síly a má na svůj protějšek jiný vliv“ (tamtéž, s.44), (srov. též Saitó, 2002; Suzuki, 2003). Výše citovaný popis může být pro člověka, pro kterého není japonština mateřským jazykem, nezbytně nutný, a to zejména v případě, chce-li plně pochopit, jaké skutečnosti (lidské kvality, charakterové vlastnosti, schopnosti) frazémy analyzované v této významové skupině pojmenovávají. Na základě konzultací s rodilými mluvčími se totiž ukázalo, že všechny zdlouhavě výše popisované vlastnosti a schopnosti si rodilí mluvčí pod danými frazeologickými vyjádřeními skutečně představují, že si tak „člověka s (hotovým) břichem“ skutečně představují.

Frazémy předposlední skupiny B4 jsou vyjádření související s penězi, ziskem a placením. *Hara* v nich nabírá význam „peněženka/vlastní peníze“, „zisk“. V české frazeologii jim pak odpovídají frazémy „namastit si kapsu“, „platit si s z vlastní kapsy“,

---

² Saigó Takamori (1827-1877) byl samuraj z knížectví Sacuma. Podílel se na svržení šógunátu Tokugawa a následně se stal členem nově vzniklé vlády. Později však z vlády odstoupil a stanul v čele samurajské opozice v boji proti vládním jednotkám. Vládní jednotky jeho skupinu však porazily a Saigó Takamori spáchal sebevraždu. V Japonsku bývá někdy vnímán jako poslední velká osobnost „starého systému“ před zahájením modernizace země podle západních vzorů.

„(zaplatit) z vlastní kapsy/ze svého“, „plácnout se přes kapsu“, atp. Stojí za povšimnutí, že tento význam „břicha“ (*hara*) nebývá mezi jeho základními významy ve výkladových slovnících uváděn (viz výše 2.2.1.).

Do skupiny B5 jsou zařazeny čtyři frazémy, které nezapadaly ani do jedné z výše popsaných významových skupin. Jedině 腹に落ちる (č. dosl. „spadnout do břicha“, ve významu „přesvědčit se o něčem“) by snad bylo částečně možné zahrnout do skupiny B2, tj. mezi frazeologická vyjádření související s lidským nitrem, „duchem“.

Významově by se frazémy se somatickým komponentem *hara*, které na sebe v rámci dané významové skupiny nebo i mezi jednotlivými skupinami navazují, daly stručně shrnout například následovně: Když člověku kručí v břiše (dosl. „**břicho** vydává zvuk“ - 腹が鳴る) a má hlad, je vyhladovělý (dosl. „**břicho** se sníží/vyprázdní“ - 腹が減る, 腹が空く, 空腹になる; dosl. „**břicho** peko“ - 腹ペコ; dosl. „mít prázdné **břicho**“ - すきっ腹を抱える), tak toho moc nezmůže (dosl. „klesne-li **břicho**, nelze jít do bitvy/bojovat“ - 腹が減ると戦は出来ぬ). Na druhou stranu, když se nají dosyta, nacpe si břicho (dosl. „naplněné **břicho**“ - 満腹; dosl. „**břicho** pne“ - 腹が張る; dosl. „**břicho** nabude na objemu“ - 腹が膨れる; dosl. „**břicho** se nafoukne“ - 腹が膨らむ; dosl. „plné **břicho**“ - 腹一杯; aj.) a pak si dá třeba ještě nějaký zákusek, protože na ten místo ještě má (dosl. „jiné **břicho**“ - 別腹) a přitom nevykoná žádný pohyb na podporu trávení (dosl. „rozdrcení/rozmělnění **břicha**“ - 腹ごなし), tak je zase unavený a nejde mu přemýšlet, nic nevymyslí (dosl. „naplní-li se **břicho** velkým množstvím jídla, vědomosti se do **břicha** nevejdou“ - 大食腹に満つれば学問腹にに入らず) nebo mu začnou padat víčka (dosl. „pne-li kůže na **břiše**, kůže na očích ochabuje“ - 腹の皮が突っ張れば目の皮が弛む), nebo mu bude těžko a může se cítit nafouklý (dosl. „**břicho** se vzdouvá/pne“ - 腹が張る). A proto je asi lepší, aby hlad (dosl. „prázdné/vyprázděné **břicho**“ - 空腹) a kručení jenom zahnal (dosl. „utěsnění **břicha**“ - 腹塞ぎ) nebo se jen posilnil (dosl. „nachystat **břicho**“ - 腹を拵える), jenomže k tomu obvykle použije jen něco, co nezasytí (dosl. „výdrž v **břiše** není dobrá“ - 腹持ちがよくない; dosl. „nemít odpověď **břicha**“ - 腹応えのない; dosl. „nesloužit **břichu**“ - 腹の足しにならない). Pro jeho zdraví by ze všeho nejlepší však bylo, aby jedl do polosyta a pil do polopita (dosl. „8/10 **břicha**“ -

腹八分; dosl. „při 8/10 **břicha** není lékaře zapotřebí“ - 腹八分目に医者いらず; dosl. „**břicho** je také v těle“ - 腹も身の内). Když je někdo hladový, tak sní cokoliv, protože hlad je nejlepší kuchař (dosl. „do prázdného **břicha** není nedobrého (jídla)“ - 空き腹にまづいものなし). Hladovému člověku (a nejen jemu) se však může stát, že sní něco špatného a pokazí si žaludek a bude mít průjem (dosl. „rozbít (si) **břicho**“ - 腹を壊す; dosl. „odplavit **břicho**“ - 腹を下す). S tím, jak se stravuje, také souvisí to, jak vypadá – z nadměrného pití piva může mít „pivní mozol“ (dosl. „pivní **břicho**“ - ビール腹), nebo břicho jako buben (dosl. „**břicho**-buben“ - 太鼓腹) nebo jako bůžek (dosl. „**břicho** jako Hotei“ - 布袋腹), může mít velké dopředu vystouplé břicho (dosl. „**břicho** vystupuje/se objevuje“ - 腹が出る).

Když má člověk hlad, tak bývá zpravidla také podrážděný a snadno se naštvě (dosl. „když **břicho** klesne, **břicho** se postaví“ - 腹が減ると腹が立つ), ovšem pokud se nejedná o člověka duševně vyrovnaného (dosl. „mít **břicho**“ - 腹がある; dosl. „**břicho** je uchystané“ - 腹が出来ている; dosl. „**břicho** je nainstalované“ - 腹が据わる), protože ten zlostí nesoptí (dosl. „přivést k varu vztek v **břiše**“ - 業腹を煮やす), vytočit (dosl. „vzkypěné **břicho** se postaví“ - 向かつ腹が立つ; dosl. „**břicho** se vaří“ - 腹が煮える) by se nenechal, jemu se nestává, že by něco nemohl vystát nebo skousnout (dosl. „nemoci umístit do **břicha**“ - 腹に据えかねる), či že by se nedokázal ovládat a ubránit se vzteku (dosl. „červi v **břiše** nemají klid“ - 腹の虫が収まらない). Ten, který je však duševně nevyrovnaný a nestabilní (dosl. „nemít **břicho**“ - 腹がない; dosl. „**břicho** je neuchystané“ - 腹が出来ていない), se vytočí snadno a v záchvatu vzteku (dosl. „rozptýlení postavení **břicha** (=vzteku)“ - 腹立ち紛れに) pak může udělat něco, čeho bude litovat, nebo to dokonce udělá úmyslně, aby si svůj vztek vybil (dosl. „na vyléčení **břicha**“ - 腹癒せに). Naštvaný člověk by se měl proto zklidnit (dosl. „vyléčit **břicho**“ - 腹を癒す) například tím, že napočítá do deseti (dosl. „když se **břicho** postaví, počítej do deseti“ - 腹が立ったら十まで数えよ) nebo si vzpomene na své rodiče (dosl. „když se **břicho** postaví, vzpomeň si na rodiče“ - 腹が立つなら親を思い出せ; dosl. „lékem na to, když se postaví **břicho**, je vzpomenout si na rodiče“ - 腹が立ったら親を思い出すが薬), a uvědomit si, že vztekat se nemá smysl (dosl. „postavit **břicho** škodí, hádat se/prát se škodí“ - 腹は立て損喧嘩は仕損).

Většina lidí by jistě nechtěla mít za kamaráda někoho zlomyslného (dosl. „mít černé **břicho**“ - 腹が黒い; dosl. „mít špinavé **břicho**“ - 腹が汚い; dosl. „mít špatné **břicho**“ - 腹が悪い) nebo morálně zkaženého (dosl. „**břicho** je zkažené“ - 腹が腐る), snad jen takoví lidé, kteří mají něco za lubem (dosl. „mít v **břiše** jednu věc“ - 腹に一物ある), a proto by se chtěli s někým za účelem spolupráce na nějaké špatnosti spřáhnout (dosl. „sladit **břicha** dohromady“ - 腹を合わせる). Ani ti, kteří mají „na jazyku med, v srdci jed“ (dosl. „ústa a **břicho** se liší“ - 口と腹とは違う; dosl. „v ústech mít med a v **břiše** mít meč“ - 口に蜜あり腹に剣あり), často se přetvařují (dosl. „ve tváři pro, v **břiše** proti“ - 面従腹背) nebo jsou úzkoprsí (dosl. „mít malé **břicho**“ - 腹が小さい) nejsou zpravidla ideální přátelé. Naopak za důvěrné přátele (dosl. „přítel **břicha** a srdce“ - 腹心の友) a dobré přátele, kterým se nebojíme svěřit nějaké tajemství, jelikož víme, že si ho nechají pro sebe (dosl. „uložit do **břicha**/zavřít do **břicha**“ - 腹に収める, 腹にしまっておく), bychom chtěli jistě mít ty, kteří mají srdce na dlani, jsou velkodušní, tolerantní, velkorysí (dosl. „mít tlusté **břicho**“ - 腹が太い; dosl. „mít velké **břicho**“ - 腹が大きい; dosl. „silné/pevné **břicho**“ - 剛腹). Velkorysost a štědrost se může projevit i tak, že platí z vlastního (dosl. „rozříznout (si) vlastní **břicho**“ - 自腹を切る) i pro ostatní.

Některé lidi štve, že nevědí, co si druhý v duchu (dosl. „v **břiše**/uvnitř v **břiše**“ - 腹の中, 腹の内) myslí, a proto se to snaží odhadovat (dosl. „číst **břicho**“ - 腹を読む) nebo všelijak zjišťovat, sondovat (dosl. „hledat **břicho**“ - 腹を探る), například tak, že mu pokládají různé rýpavé otázky (dosl. „(vy)dloubat **břicho**“ - 腹を抉る). Tomu, kdo je takto zkoumán (dosl. „**břicho** je *někým* prokouknuto“ - 腹を見られる), je to velmi nepříjemné. Pro člověka bývá zpravidla pokořující, když ho někdo jiný prokoukne, když mu vidí až do žaludku (dosl. „prohlédnout skrz **břicho**“ - 腹を見抜く, 腹を見透かす). Některé rozhovory nebo vyjednávání vyžadují, aby spolu účastníci hovořili otevřeně, upřímně/na rovinu a nic před sebou neskrývali (dosl. „rozdělit/rozevřít **břicho** a promluvit si“ - 腹を割って話し合う; dosl. „bez ničeho v **břiše**“ - 腹藏なく).

Občas se stává, že je člověk neprávem podezírán, křivě obviněn (dosl. „být ohledáván i na nebolavém **břiše**“ - 痛くもない腹を探られる), což může vést v některých případech až k tomu, že je donucen rezignovat (dosl. „být donucen rozříznout

si **břicho** z dotlačení“ - 詰め腹を切られる) místo toho, kdo je skutečně na vině a měl by svou zodpovědnost přijmout a odejít (dosl. „rozříznout si **břicho**“ - 腹を切る).

Toto významové shrnutí lze, pokud si k němu přidáme významy „břicha“ (*hara*) ve frazémeh do něj nezařazených, a to frazémeh významových skupin A4 (tj. vyjádřeních souvisejících s těhotenstvím, porodem, příbuzností, atp.), B1a (tj. vyjádřeních popisujících smích, atp.), B3a (tj. vyjádřeních souvisejících s rozhodováním a odhodláváním se), B5 (tj. ostatních vyjádřeních) a některých ze skupiny B4 (tj. vyjádřeních souvisejících s penězi, ziskem, atp.), pokládat za jazykový obraz „břicha“ (*hara*) v japonštině, tak jak se ukazuje v somatické frazeologii (viz níže Schéma č.1).

Zamyslíme-li se nad interpretací analyzovaných japonských frazémů z pohledu Čecha, lze obecně říct, že význam těch, ve kterých si *hara* („břicho“) zanechává svůj anatomicko-fyziologický význam (zejména frazémů zařazených do skupiny A1 popisujících hlad, sytost, tvar břicha, atp.), je i pro Čecha z jejich doslovného překladu celkem snadno odvoditelný, a to i přesto, že danou skutečnost v češtině popisujeme mnohdy jinak. Z frazémů skupiny A (tj. těch, ve kterých má somatický název „břicho“ anatomicko-fyziologický význam, označuje tuto tělesnou část nebo orgány tam uložené) jsou nám cizí snad jen vyjádření skupiny A3 (tj. vyjádření související s rituální sebevraždou *seppuku* a přeneseně přijetím zodpovědnosti a rezignací), která mají svůj základ v odlišném historicko-kulturním prostředí a vývoji. V českém prostředí sebevražda (trest smrti) *seppuku* v historii neexistovala, a proto ani logicky nebylo pro češtinu nutné takové výrazy mít. Pro označení mimojazykových skutečností, které pojmenovávají výrazy zahrnuté do skupiny A4 (tj. vyjádření související s těhotenstvím, porodem, příbuzností, atp.), nemáme v češtině zpravidla potřebu explicitně užívat somatického názvu „břicho“, případně „děloha“, atp. Co se týče výrazů skupiny B (tj. těch, ve kterých somatický název „břicho“ zpravidla nabývá abstraktního významu), tak obraty zařazené do skupiny B1a (tj. vyjádření související s popisem smíchu) nápadně korespondují s obdobnými výrazy v českém jazykovém prostředí. Nejobtížněji interpretovatelné jsou výrazy zařazené do skupiny B3b (tj. vyjádření související s duševní vyrovnaností, rozhodností, duchovní kapacitou, atp.), které označují skutečnosti, troufám si říct, v českém jazykovém a kulturním prostředí neexistující a tedy i nepojmenované.

Pro takřka všechny analyzované frazémy se v češtině podařilo najít vhodné vyjádření či ekvivalent. U většiny frazémů se potvrdilo, že pojmenovávaná skutečnost je přítomná v obou kulturních prostředí (jak japonském tak českém), jen se její pojmenování, a tedy metaforizace, zakládají na jiných kulturních specifikách – na odlišné národně a kulturně sdílené zkušenosti a vnímání (srov. Vaňková, 2007; Vaňková, aj. 2005). V češtině tak říkáme „namastit si vlastní **kapsu**“, v japonštině „hnojit (vlastní) **břicho**“ (腹(私腹)を肥やす), když my Češi přemýšlíme „v **duchu**“, tak Japonci „přemýšlejí v **břiše**“ (腹の中/腹の内), atp.

Některé stavy pojmenováváme přímo i v češtině například: „jíst do polosyta, pít do polopita“ (腹も身の内, 腹八分に医者いらず), „hlad je nejlepší kuchař“ (空き腹にまずいものなし), „když si vytočený, počítej do deseti“ (腹が立ったら十まで数えよ), atp. Pro pojmenování některých stavů si také vypůjčujeme výrazy ze sféry zažívání, trávicích orgánů - říkáme například „**dosyta** (si užít)/**co hrdlo ráčí**“ (腹一杯), „pokazit si **žaludek**“ (腹を壊す), „**co hrdlo ráčí**“ (腹一杯), „vidět někomu až do **žaludku**“ (腹を見抜く, 腹を見透かす), „**neskousnu to**“ (腹に据えかねる), „**hnulo mi to žlučí**“ (腹が煮えくり返る) také říkáme „něco mě **žere**“, kde je nápadná podobnost s japonskými „břišními červi“ obývajícími břicho (腹の虫が治まらない), „mít (někoho) v **žaludku**“ (腹に持つ, č. dosl. „mít v břiše“), atp. V češtině využíváme pro popis pomocí takových výrazů tedy nikoliv „břicho“, ale například „žaludek“ nebo „žluč“ (srov. viz výše v japonštině je u některých frazémů možná záměna *hara* za *fu* nebo *harawata*). Když v češtině řekneme, že „máme něco **za lubem**“, tak v japonštině to *něco* máme „v břiše“ (腹に一物, č. dosl. „v břiše jedna věc“). Také pro našťvanost můžeme v češtině užít docela podobného výrazu jako v japonštině, a sice „něco mě **nadzvedlo** (ze židle)“ (腹が立つ, č. dosl. „břicho se postaví“). U několika výrazů se ukázalo, že čeština popisuje danou okolnost obdobně, jen prostě „břicho“ vynechává. Například můžeme říct o někom, že je „**prohnilý**“ nebo „(mravně) **zkažený**“ (腹が腐った, č. dosl. „břicho je zkažené“) nebo můžeme do někoho „**rýpat**“, pokládat mu „**dloubavé**“ otázky (腹を抉る, č. dosl. „(vy)dloubat břicho“), atp.

Hypotéza stanovená v úvodu práce, že by mohla být některá vyjádření v češtině realizována pomocí somatického názvu „srdce“ a „duše“, se potvrdila, a to u výrazů skupiny B2 (tj. vyjádření souvisejících s lidským nitrem, myšlenkami/pocity, záměry, atp.)

a B3b (tj. vyjádření souvisejících s duševní vyrovnaností, lidskostí, atp.) – viz například „na jazyku med, v **srdci** jed“ (口と腹とは違う - č. dosl. „ústa a **břicho** se liší“, 口に蜜あり腹に剣あり - č. dosl. „v ústech mít med a v **břiše** mít meč“), „mít **srdce** na dlani/mít velké **srdce**, otevřené **srdce**“ (太っ腹 - č. dosl. „tlusté **břicho**“), atp. K českým výrazům uvedeným v hypotéze můžeme nyní po provedení analýzy ještě přidat výraz „**duch**“ (viz kap. 3.1.7.) a somatický název „žaludek“ (např.: „vidět někomu až do **žaludku**“ - 腹を見抜く, 腹を見透かす - dosl. „prohlédnout skrz **břicho**“).

Analýza excerpovaných frazémů nás přesvědčila o tom, že „břicho“ má své specifické místo v japonské kultuře. Tacukawa (1996; 2002) hovoří o „kultuře břicha“ (腹の文化) v Japonsku a Saitó (2002) k tomu ještě doplňuje „kulturu boků“ (腰の文化). Důležitost této tělesné části a specifičnost jejího vnímání v Japonsku popisují i jiní autoři (Suzuki, 2003; Dürckheim, 2002; Tacumi, 2003; Satake, 1984; aj.). Tacukawa (1996, s.74) uvádí, že „na Východě se břicho odedávna považovalo za sídlo života a obzvláště Japonci ho považovali za centrum (střed) těla“ (srov. též Suzuki, 2003, s.37) a dodává, že oproti tomu na Západě bylo spojováno se stravováním a pro svou pozici blízkou k pohlavním orgánům za nejspinavější část člověka. Tacukawa (2002, s. 37) i Dürckheim (2002, s.49) se domnívají, že jedním z důkazů toho, že si japonská kultura stanovila „břicho“ za *sídlo života, střed člověka*, je právě sebevražda *seppuku*, protože fakticky se vlastně tímto způsobem zemřít nedá (přínejmenším tedy okamžitě) a je proto nutné dotyčnému následně setnout hlavu, aby s „rozpáraným břichem“ nesetřával příliš dlouho v bolestech.

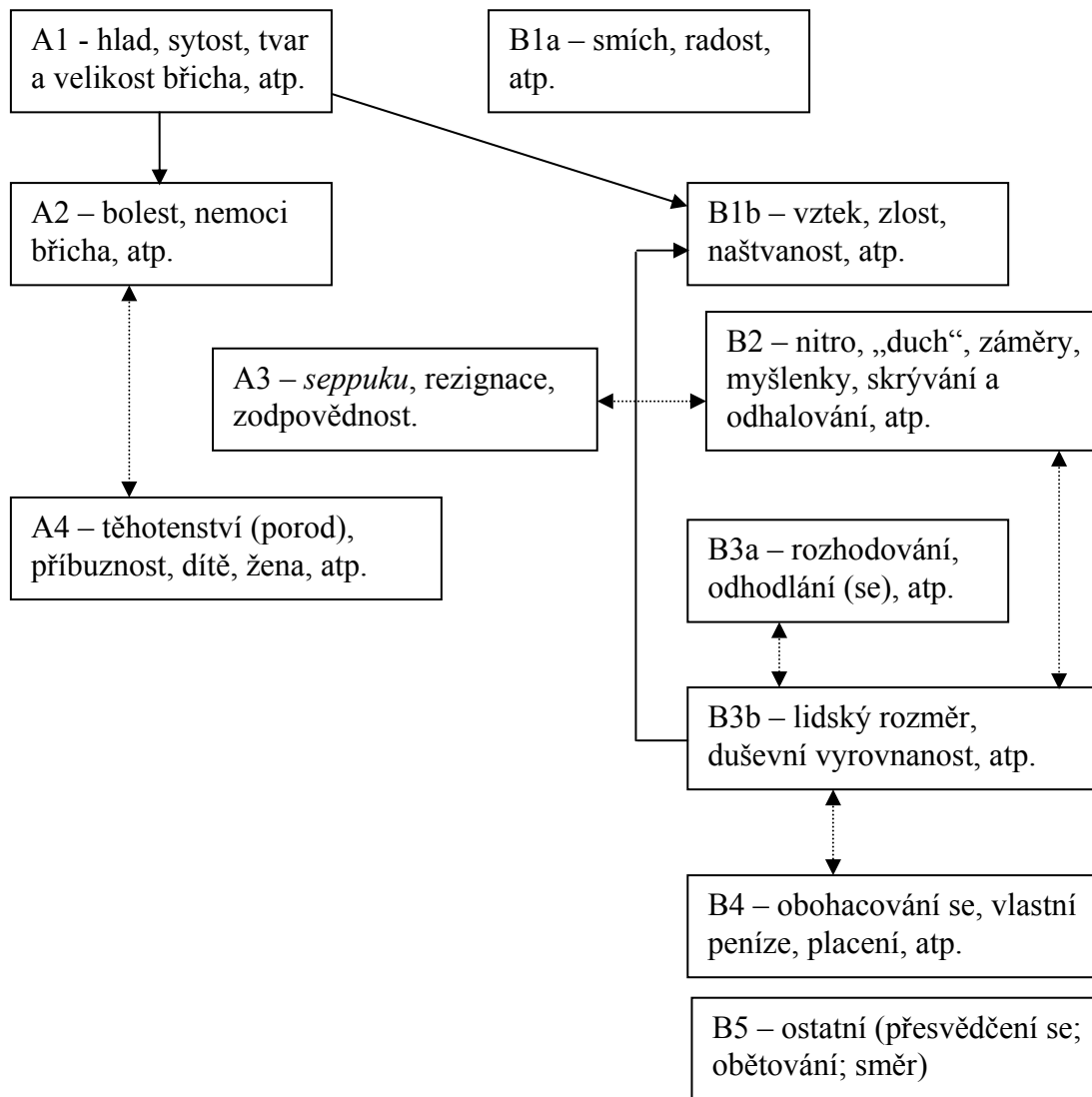
Velký význam „břicha“ v japonské tělesné kultuře popisují ve svých publikacích autoři Suzuki (2003), Saitó (2002) a Dürckheim (2002). Důležitost správného držení těla a zpevnění se v břišní oblasti má podle Suzukiho (2003, s.38) kořeny v charakteru Japonska jako zemědělské země a v sázení rýže jakožto hlavní zemědělské činnosti, při které člověk dlouhé hodiny spočíval v ohnuté pozici. Hovoří ale také o tom, že správné „držení břicha“ bylo důležité i při jiných činnostech, ať již uměleckých nebo bojových, například při čajovém obřadu, kaligrafii nebo cvičení se v boji s mečem. Saitó (2002) například zdůrazňuje, že správné „upevnění se“ v břišní oblasti (腹 a 腰) mělo nesmírný význam pro výkon různých typů tradičních řemeslných činností. Oba autoři (Suzuki, 2003; Saitó, 2002) pak ve svých výkladech zdůrazňují nesmírnou důležitost břišního dýchání, které člověka zklidňuje, umožňuje mu věci přijímat v klidu, jednat rozvážně a zároveň

důstojně, ale také se třeba správně koncentrovat, nebýt „roztěkaný“. Z této skutečnosti vychází mnoho frazeologických pojmenování zařazených do významové skupiny B3.

Suzuki (2003, s.23) také uvádí, že Japonci odedávna považovali „člověka s břichem“ (腹の人) za osobu první kategorie. „Pro muže byla mnohem větší čest, když mu bylo řečeno, že je ‚člověkem s hotovým břichem‘ (腹が出来ている), než když byl pochválen za to, jak je chytrý nebo hezký. Podíváme-li se na japonské oblíbené historické postavy, tak většina z nich byli lidé ‚s břichem‘ (腹の人)“ (tamtéž, s.23). K tomu lze uvést, že duchovní vlastnosti, na které Japonci myslí, když slyší o „břiše“ (*hara*), jsou podle Dürckheima (2002, s.45) „bezpodmínečný, tedy na žádné okolnosti závislý klid, ale zároveň stupňovaná citlivost a vnímavost ve spojení se stupňovanou připraveností na každé překvapení a se schopností bleskurychlého rozhodování. Předpokladem je vždy skutečná uvolněnost.“

Tento německý filosof a psycholog také uvádí, že „*hara* je centrum lidského těla – ale tělo je, protože je lidské, více než jen čistě biologicky-psychologickou záležitostí. Znamená zároveň centrum v duchovním, přesněji řečeno přírodně duchovním smyslu. Tak se *hara* a obraty s tímto pojmem spojené vztahují k charakteru, a tím k celkovému stavu člověka, šíře k označení zvláštních duchovních vlastností, na kterých správný celkový stav závisí a kterými se vyjadřuje“ (Dürckheim, 2002, s.38). „*Hara* člověku zprostředkovává zkušenosti, které přesahují pět smyslů, ale nekryjí se se zkušenostmi na základě instinktu nebo intuice. ‚*Hara*‘ znamená zahrnující, přijímající a utvářející orgán, kterým je v podstatě ‚celý člověk‘, jenž je také schopen se jako celý člověk osvědčit“ (tamtéž, s.43) (srov. Suzuki, 2003, s.102). I při analýze frazémů se ukázalo, že duševní schopnosti, kterými oplývá „člověk s břichem“ (腹のある人), jsou především jakýsi „stoický klid“, „rozvážný duch“ a „intuice“. Potvrdilo se, že „břicho“ je vnímáno také jako centrum (nitro) člověka, ve kterém shromažďuje své úvahy, záměry a pocity.

Schéma č.1 - Významové skupiny frazémů se somatickým komponentem HARA („břicho“)

3.2. Frazémy se somatickým komponentem *MUNE* („hrud’“)

Podobně jako v případě analýzy frazémů s komponentem *hara*, jsem si i nyní před zahájením samotné analýzy excerpované frazémy nejprve rozdělila do významových skupin. V případě frazémů se somatickým názvem *mune* převažují ty, ve kterých má „hrud’“ význam abstraktní, který zhruba odpovídá základnímu významu *mune* – „hrud’ jako lidské nitro, duše člověka, myšlenka nebo vnitřní pocit, atp.“ (viz kap. 2.2.2. Základní významy *MUNE* – význam 5), vyjadřují se jimi například různé pocity, emocionální stavy člověka a myšlenky. Tuto skupinu frazémů jsem označila malým písmenem „b“, přičemž se dále dělí na podskupiny b1a, b1b, b1c, b2, b3 a b4.

V několika frazémech si *mune* udržuje svůj anatomicko-fyziologický význam, označuje část těla nebo orgán(y) tam uložené. Odpovídá pak základním významům *mune* – „hrud’ jako část lidského těla, orgány tam uložené (plíce, cesty trávicího ústrojí, aj.), žaludek, atp.“ (viz kap. 2.2.2. Základní významy *MUNE* – významy 1), 2), 3). Nicméně, podobně jako v případě frazémů s výrazem *hara* významové skupiny A (tj. frazeologických vyjádření, ve kterých si „břicho“ ponechává svůj konkrétní anatomicko-fyziologický význam), i zde často dochází k přenesení významu z popisu konkrétního fyziologického stavu na popis stavu psychického (viz například frazém 胸が悪くなる – č. „být někomu nevolno/zle od žaludku“ a také „být z něčeho znechucený“). Tato významová skupina má vzhledem k počtu frazémů jen jednu podskupinu, která je označena a1.

3.2.1. a1 - Frazeologická vyjádření související s nemocemi a bolestí hrudi, nevolností, zažívacími obtížemi, atp.

- 胸がむかつく (*mune ga mukacuku*) – dosl. „hrud’ vzkypí/vzbouří“; být někomu špatně od žaludku, být někomu nevolno, někomu se zvedá žaludek; (viz také skupina b1a)
př.: 魚嫌いの私は魚のにおいを感じるだけで胸がむかついてきます。Nemám rád ryby, stačí mi jen ucítit rybinu a zvedá se mi žaludek.

Varianty:

- 胸がむかむかする (*mune ga mukamuka suru*) – dosl. „hrud’ vzkypí/se vzedme“

př.: 昼ご飯に脂っこい料理を食べたら胸がむかむかして、吐き気がして来た。 Poté, co jsem si dal k obědu mastné jídlo, se mi udělalo špatně od žaludku a chtělo se mi zvracet.

- 胸が悪くなる (*mune ga waruku naru*); dosl. „hrud' se zhorší“; být/udělat se někomu špatně od žaludku, někomu se zvedne žaludek; (viz také skupina b1a)

př.: そばはおいしかったが、揚げ物を食べ過ぎて胸が悪くなった。

Pohankové nudle (soba) mi chutnaly, ale snědl jsem příliš smaženek, a tak se mi udělalo špatně.

- 胸が焼ける (*mune ga jakeru*) – dosl. „hrud' pálí/hoří“; pálit někoho žáha

př.: 妊娠8ヶ月ですが、4ヶ月目ぐらいから、ずっと胸焼けがひどく、水をのんでも少なく食べても、何かを口にすると本当に胸が焼け、苦しいです。

Jsem v osmém měsíci (těhotenství) a zhruba od čtvrtého měsíce mě pořád strašně pálí žáha. Dost tím trpím, protože mě začne pálit ať pozru cokoliv, ať už je to voda nebo něco málo k jídlu.

- 胸焼け (*munejake/munajake*) – pálení žáhy; 胸焼けがする (*munejake ga suru*) – pálit někoho žáha

- 胸が(に) 痞える (*mune ga/ni cukaeru*) – dosl. „hrud' je zaseknutá/se zasekne“; zaskočít někomu (jídlo), dusit se (jídlem), uvíznout v krku; (viz také skupina b1b)

př.: 昨日の夕食を食べ終わりかけた頃、突然胸が痞えた感じになり、喉が痛くて食べ物を飲み込めなくなりました。Včera při večeři, když už jsem měl skoro dojedeno, mě začalo bolet v krku a měl jsem pocit, jako by mi tam něco uvízlo, takže už jsem nemohl nic spolknout.

- 胸がつまる (*mune ga cumaru*) – dosl. „hrud' je ucpaná/se ucpe“; zaskočít někomu (jídlo), zakuckat se, dusit se (jídlem); (viz hlavně skupina b1b)

- 胸を病む (*mune wo jamu*) – dosl. „onemocnět na hrudi“; mít plicní tuberkulózu, být nemocný v hrudní oblasti, mít plicní onemocnění

př.: 処で川合という胸を病んでいた新しい文学の友人は、はじめから近く自分の死ぬのを予感していた。(Tanaka, 1993). Můj nový přítel přes literaturu Kawai, který měl plicní tuberkulózu, od začátku tušil, že zemře brzy.

- 胸を患う (*mune wo wazurau*) – dosl. „trpět hrudí“; mít plicní tuberkulózu, být nemocný v hrudní oblasti
př.: 私の父は胸を患い、戦争に行かなかった。Můj otec byl nemocný v hrudní oblasti, a tak do války nešel.
- 胸をやられる (*mune wo jarareru*) – dosl. „utrpět/být dostižen (onemocnět) na hrudí“; mít nějaké plicní onemocnění, být nemocný v hrudní oblasti
př.: 老人は口から、赤いものをはき出した。胸をやられているからなのだ。
(Unno, 1992). Stařec vyplivnul z úst něco červeného. Má totiž tuberkulózu.
- 胸が苦しい (*mune ga kurušī*); 胸苦しい (*munagurušī*) – dosl. „trpící na hrudí“; cítit tlak/bolest na hrudi, někomu se špatně dýchá, nemoci se nadechnout, atp.
př.: 最近、夜中に胸が苦しくて目が覚めることが多いので、念のため病院に行くことにした。V poslední době se v noci často budím, protože se mi špatně dýchá, a tak jsem se rozhodl zajít pro jistotu k lékaři.

3.2.2. b1a - Frazologická vyjádření související s pocity/emocemi – vztekem, naštvaností, podrážděním, znechucením, atp.

- 胸に据えかねる (*mune ni suekaneru*) – dosl. „nemoci umístit do hrudí“; nemoci vystát, nemoci skousnout, nemoci potlačit vztek/rozhořčení (z něčeho); rozzlobit se, vytočit se
př.: . . . お前ら一族の者の不人情な仕打ちを胸に据えかねて、そのままあのおりの手紙を寢床の中で書いたのだ。(Čikamacu, 1970) „... Nemohl jsem totiž už vystát, jak nelidsky se ke mně lidi z té vaší rodiny chovají, a tak jsem v posteli napsal takový dopis.“ (pozn.: začátek původní věty je vynechán)
- 胸が煮える (*mune ga nieru*) – dosl. „hrud' se vaří/je vařená“; vřít to v někom, být velmi vytočený/naštvaný
př.: これには胸が煮えたぎる程口惜しかつた。(Kadžii, 1999). Bylo to tak pokořující, až nás to neskutečně vytáčelo.
- 胸が悪い / 胸が悪くなる (*mune ga warui / mune ga waruku naru*) – dosl. „hrud' je špatná / hrud' se zhorší“; být někomu nevolno (z něčeho), být podrážděný, naštvaný, lezoucí člověku na nervy; (viz také skupina a1)

Pozn.: expresivnější varianta je 胸糞 (胸っ糞) が悪い (*munakuso (munakkuso) ga warui*) nebo 胸糞悪い (*munakusowarui*), kde 胸糞 (*munakuso / munekuso*) je hanlivé označení *hrudi* (dosl. „hrud’ + *hovno*“, „zatracená hrud’“) – výraz se užívá pro označení něčeho, co je v očích mluvčího: strašné, odporné, nechutné, protivné, nesnesitelné, nepříjemné, atp. a mluvčí je z toho znechucený, podrážděný, leze mu to na nervy, hnuší se mu to, je mu z toho zle, zvedá se mu z toho žaludek, atp.

př.: あの小説には残虐な場面がたくさんあって、読んでいるうちに胸が悪くなってきたので、もう読むのをやめてしまった。Ten román jsem už přestal číst, protože v něm bylo hodně brutálních scén a mně z toho bylo při čtení nevolno.

př.: テレビで乳児虐待のニュースを見ていて胸糞が悪くなった。Když jsem v televizi viděl zprávu o týrání kojence, tak se mi z takového svinstva udělalo zle.

- 胸がむかつく (*mune ga mukacuku*) – dosl. „hrud’ vzkypí/vzbouří“; cítit se nepříjemně, být znechucený/podrážděný; (viz také skupina a1)

př.: 彼の顔を見るだけで胸がむかつく。Stačí mi jen vidět jeho obličej a hned je mi zle.

- 胸を摩る (*mune wo sasuru*) – dosl. „hladit/třít *dlaní hrud’*“; potlačit vztek, nespokojenost, bolest, atp.; (viz také skupina b1b)

3.2.3. b1b - Frazelogická vyjádření související s *negativními* pocity, emocionálními stavy - smutkem/žalem, trápením, starostmi, lítostí, soucitem; a zbavení se jich - (psychickou) úlevou, atp.

- 胸が騒ぐ (*mune ga sawagu*), 胸騒ぎがする (*munasawagi ga suru*), 胸騒ぎを覚える (*munasawagi wo oboeru*) – dosl. „hrud’ vyvádí/protestuje“; cítit se nespokojený, být neklidný/znepokojený, zmocnit se *někoho* neklid, nemít stání; být nervózní kvůli neblahému tušení, být jako na trní

př.: 早朝に胸騒ぎがして目が覚めたところに、ちょうど父が交通事故にあって病院に運ばれたと母から連絡があった。Brzy ráno jsem se probudil s neblahým pocitem a do toho mi zavolala matka, že měl otec dopravní nehodu a že ho odvezli do nemocnice.

Pozn.: Starší varianta, vyskytující se hlavně v klasické literatuře, je 胸が走る (*mune ga haširu*), 胸走る (*munehaširu*), 胸走り (*munehaširi*), 胸走り火 (*munehaširibi*).

- 胸が痛む (痛い) (*mune ga itamu/itai*) – dosl. „hrud' bolí/je bolestivá“; být *někomu někohu* líto, *něco* rve *někomu* srdce, soucítit; srdcervoucí; mít velké starosti, velmi se strachovat/obávat
př.: 私は彼女の話聞いて胸が痛んだ。Když jsem vyslechl její příběh, tak mi jí bylo líto.
- 胸を痛める (*mune wo itameru*) – dosl. „rozbolet hrud', způsobovat hrudi bolest“; dělat si (velké) starosti, trápit se (*něčím*), velmi se strachovat, cítit lítost
př.: 両親は海外で一人暮らしをしている息子のことで胸を痛めている。Rodiče si dělají starosti o svého syna, který žije sám v zahraničí.
- 胸が裂ける (*mune ga sakeru*); 胸が張り裂ける (*mune ga harisakeru*) – dosl. „hrud' se roztrhne“; srdce *někomu* krvácí/puká (smutkem, žalem, atp.), zažívat velký smutek, cítit lítost; srdce drásající, *něco někomu* rve srdce
př.: 年少の難民にはそれぞれ胸が張り裂けるような悲話がある。Každý mladý uprchlík si s sebou nese nějaký srdce drásající smutný příběh.
- 胸が (に) 痞える (*mune ga/ni cukaeru*) – dosl. „hrud' je zaseknutá/se zasekne“; sevřít se *někomu* hrdlo (úzkostí, atp.), mít sevřené hrdlo, mít srdce až v krku, uvíznout v krku (viz také skupina a1)
př.: 主人を見送っていた時、悲しみが胸につかえて言葉が出てきませんでした。Když jsem manžela vyprovázela, tak mi smutek sevřel hrdlo a já nedokázala nic říct.
- 胸が塞がる (*mune ga fusagaru*) – dosl. „hrud' je ucpaná/zablokovaná“; sevřít se *někomu* hrdlo (úzkostí, atp.), mít sevřené hrdlo, mít srdce až v krku, být skleslý/ztrápený z něčeho, být plný smutku, být *někomu* těžko na duši, srdce/hrud' se *někomu* svírá
př.: 先生の気持ちを思うと、胸がふさがって慰めの言葉も見つからない。Když pomyslím na to, jak se pan učitel asi cítí, tak je mi úzko a ani nenacházím žádná slova útěchy.
- 胸が詰まる (*mune ga cumaru*) – dosl. „hrud' je ucpaná/se ucpe“; sevřít se *někomu* hrdlo (dojetím, žalem, atp.); být *někomu* těžko na duši, srdce se *někomu* sevřelo/svírá (lítostí, úzkostí, atp.), cítit lítost nad něčím, trápit se něčím, být plný smutku, zatajit se *někomu* dech; Též ve významu „být něčím hluboce dojatý / pohnutý“; (viz také skupina a1)

př.: 強制収容所にいた人々の手記を読んでいたら、途中から胸が詰まって読めなくなりしました。Když jsem četla memoáry lidí, kteří byli vězněni v koncentračním táboře, tak mi začalo být těžko na duši a nedokázala jsem číst dál.

- 胸が潰れる (*mune ga cubureru*), 胸を潰す (*mune wo cubusu*) – dosl. „hrud' je rozmačkána/zničena“; být ohromen, něco někomu vyrazilo dech; být rozrušen (např. nějakou smutnou nebo nečekanou zprávou), zničující (pocit), být zaskočen/otřesen (nějakou smutnou událostí), obávat se, nemoci se zklidnit, být velmi smutný, být zdrcený

Pozn.: Starší varianta tohoto výrazu je 胸拉ぐ (*mune hišigu*).

Př.: 十年以上飼っていた犬が死んでしまい、悲しくて胸が潰れる思いだ。Je mi strašně smutno, protože mi zemřel pejsek, kterého jsem choval více jak deset let. Jsem z toho úplně zdrcený.

- 胸を冷やす (*mune wo hijasu*) – dosl. „ochladit hrud'“; být velmi vystrašen, být vyděšen k smrti, běhá někomu mráz po zádech, krev někomu (z)tuhla v žilách; Též 肝を冷やす (*kimo wo hijasu*) – dosl. „zchladit játra“ (častěji)

př.: 潮の退いている海ではあるが、それでも颯風の声は人々の胸を冷やした。

(Okamoto, 1986/1997). Moře bylo na odlivu a přesto se ozvala vichřice, což všechny vyděsilo.

- 胸をえぐる (*mune wo eguru*) – dosl. „(vy)dloubat hrud'“; být něčím hluboce zasažen, být zdrcený (z něčeho); trýznivý, způsobující (někomu) utrpení; zanechat dojem (řídč.)

Pozn.: Velmi často se používá ve tvaru 胸をえぐられるような～ nebo 胸をえぐられるほどの～。Podobný výraz je 胸を刺す (*mune wo sasu*) – dosl. „bodnout/píchnout do hrudi“; cítit hluboký ～; pronikavý

př.: この記事を読んで胸をえぐられるような悲しみを感じた。Když jsem si přečetl ten článek, tak se mě zmocnil obrovský smutek.

- 胸に余る (*mune ni amaru*) – dosl. „překračovat hrud' (/možnosti hrudi)“; být (nějakým pocitem, starostmi, atp.) nesnesitelně sužován, být velmi ustaraný, něco leží někomu (už dlouho) na srdci

př.: 息子の非行が最近ますますひどくなり、どうにも手の施しようがなくなったため、胸に余って先生のところへ伺った次第です。Synova delikvence je v poslední době horší a horší a já už nevím, jak na něj. Hodně mě to trápí, a proto jsem přišla za Vámi.

- 胸が締め付けられる (*mune ga šimecukerareru*) – dosl. „hrud’ je (pevně) stažena, stahována“; cítit nesnesitelné trápení, smutek (žal) nebo lítost; mít tíživý pocit; mít srdce jako v kleštích, sevřít se někomu žaludek (úzkostí, napětím, atp.), zažívat svíravý pocit

př.: 過労自殺の記事を読んで、胸が締め付けられる思いがしました。Když jsem četla článek o případu sebevraždy z přepracování, tak mi z toho bylo úplně úzko.

- 胸がうずく (*mune wo uzuku*) – dosl. „hrud’ pronikavě/pichlavě bolí“; cítit smutek, někoho bolí/píchá u srdce (z nějaké smutné události, atp.), být bolestné (pocitově)

př.: 被害者たちが心と体に深い傷を負い、何の謝罪も補償も受けられないまま、それでも生きてきた歩みには胸がうずく。Přestože utrpěli šrámy na duši i na těle a nedostalo se jim ani žádné omluvy či kompenzace, žili dál. Z jejich osudu mě bolí u srdce.

- 胸を衝く/突く (*mune wo cuku*) – dosl. „zasáhnout do hrudi“; něco někoho překvapí/udiví, něco někoho zaskočí (být zaskočen); někoho náhle (nečekaně) zasáhne nějaký pocit (např. smutek, dojetí, starosti, atp.); dojmout/zasáhnout, chytit u srdce

Pozn.: Ve významu „být překvapen/zaskočen něčím“ se tento frazém používá často v pasivním tvaru へに胸を衝かれる (*mune wo cukareru*).

př.: 彼らが様々な理由によって愛する家族と別れなければならなかったことの悲しさが胸を突いた。Zmocnil se mě smutek z toho, že se museli z různých důvodů odloučit od milované rodiny.

př.: ドラマの予想外のエンディングに胸を衝かれました。Takový závěr seriálu jsem nečekal, překvapil mě.

- 胸突き (*munacuki*) – dosl. „zasahování hrudi/píchání do hrudi“; část hory nebo kopce, kde je místo prudkého stoupání, prudký/příkrý (svah)

- 胸突き八丁 (*munacuki haččó*); náročný úsek stoupání (u hory, kopce, atp.), prudký svah blízko vrcholu; přen. rozhodující/klíčový okamžik, zlomový bod/okamžik, přelomový okamžik, bod obratu; období, kdy se o dané věci rozhodne, nejnáročnější období těsně před dosažením cíle, závěrečná fáze

př.: ここから山道は急に険しくなるのだ。絶頂までは一里半、頂上間近になれば、登山者の最もくるしむ胸突八丁もあるとの事だ。(Ošikawa, 1993). Odtud začne cesta prudce stoupat. Do vrcholu zbývá zhruba 6 kilometrů, až se přiblížíte pod vrchol, tak tam je prý nejtěžší úsek prudkého stoupání, který způsobuje horolezcům největší těžkosti.

př.: 日中交渉はもう胸突き八丁にさしかかっている。Vyjednávání mezi Japonskem a Čínou se dostalo do poslední, nejdůležitější fáze.

- 胸の霧 (*mune no kiri*) – dosl. „hrudní mlha“; trápení na duši, starosti, zkroušenost

ÚLEVA, UVOLNĚNÍ, ZBAVENÍ SE TRÁPENÍ, ATP.

- 胸が晴れる (*mune ga hareru*), 胸を晴らす (*mune wo harasu*) – dosl. „hrud’ (se) rozjasní/vyjasní“; 胸の霧が晴れる (*mune no kiri ga hareru*) – dosl. „hrudní mlha se rozplynula“; starosti/obavy z někoho spadnou, někomu spadne (spadl) kámen ze srdce, sejmut někomu kámen ze srdce, ulevit se (někomu) od nějakého trápení/starosti, oddechnout si úlevou

př.: お互いに言いたいことを言ったら誤解が解け胸が晴れた。Spadl mi kámen ze srdce, protože jsme si to všechno vyříkali a nedorozumění se vyřešilo.

- 胸を撫で下ろす (*mune wo nadeorosu*), 胸を撫でる (*mune wo naderu*) – dosl. „pohládit (si) hrud’“; ulevit se (někomu), někomu spadne (spadl) kámen ze srdce, s úlevou si oddechnout, (po)cítit úlevu, upokojit se

Pozn.: Podobný výraz je 胸を摩る (*mune wo sasuru*) – dosl. „hládit/třít *dlaní* hrud’“; oddechnout si, ulevit se (někomu); (viz také skupina b1a)

př.: 殺人事件の被害者の次男は容疑者逮捕の知らせに胸をなでおろしたが、「わからないことばかり。本当のことがわかるまで終わらない」と言う。Druhorozenému synovi zavražděného se poté, co se dozvěděl, že byl podezřelý z vraždy jeho otce zatčen, ulevilo, ale řekl „Pořád nic nevím. Dokud se nedozvím pravdu, tak to nekončí.“

- 胸から(/の)重荷を取り除く (*mune kara (/no) omoni wo torinozoku*) – dosl. „sejmout z hrudi zátěž/břemeno“; sejmout (někomu) kámen ze srdce, ulevit někomu (od starostí/trápení, atp.)

př.: 涙が枯れるまで泣いたら、ちょっとだけ胸の重荷が軽くなりました。Když jsem se pořádně vyplakala, tak se mi trochu ulevilo.
- 胸の痞えが下りる (*mune no cukae ga oriru*) – dosl. „starost/trápení na hrudi spadne“; ulevit se (někomu) od starostí/trápení, někomu spadne (spadl) kámen ze srdce, pocítit úlevu, oddechnout si

př.: ワードをインストールし直す必要もなく問題も解決しました。胸のつかえが下り、今晚はぐっすり眠れるでしょう。Problém se nakonec vyřešil, aniž by bylo potřeba přeinstalovat Word. Spadl mi kámen ze srdce, takže se snad dneska budu moci pořádně vyspat.
- 胸がすく (*mune ga suku*) – dosl. „hrud' se (částečně) vyprázdní/se uvolní“, ulevit se někomu, (po)cítit úlevu, ulevit si (od nějaké emoce, atp.); udělat (se) někomu dobře na duši, (duševně) se osvěžit, uspokojující

př.: 弱い者が強い者を知恵で圧倒するというのは、見ていて胸がすく思いがするものです。Když vidím, jak slabší přelstí silnějšího, tak mívám dobrý pocit.
- 胸がすつとする (*mune ga sutto suru*) – dosl. „hrud' se rozjasní“; ulevit se (někomu), oddechnout si, někomu spadne (spadl) kámen ze srdce

př.: 長い間気になっていた問題が解決できて、胸がすつとしました。Když se mi podařilo vyřešit ten problém, který mi dlouho ležel v hlavě, tak se mi ulevilo.

3.2.4. b1c - Frazeologická vyjádření související s *pozitivními* pocity, emocionálními stavy - dojetím, citovým pohnutím, očekáváním, natěšením, radostným vzrušením, nadějí, touhou, atp.

DOJETÍ, CITOVÉ POHNUTÍ, OČEKÁVÁNÍ, NATĚŠENÍ, RADOSTNÉ VZRUŠENÍ

- 胸が一杯になる (*mune ga ippai ni naru*) – dosl. „hrud' se naplní“; být plný nějaké emoce (a nemoci se na nic soustředit), být danou emocí prostoupen, být plný dojetí, být plný emocí, být plný dojmů;

Pozn.: Tento frazém se užívá ve spojení s emocemi pozitivními (radost, pocit štěstí, dojetí, atp.) i negativními (smutek, starost, žal, atp.). Význam se pak v závislosti na kontextu pohybuje mezi českým „být plný smutku“, „mít srdce jako v kleštích“, „někomu se svírá srdce *strachem/úzkostí*“, „mít žaludek až v krku“, „srdce někomu přetéká *bolem/hořem*“, atp. v případě negativních pocitů a emocionálních stavů, a „překypovat radostí“, „být plný dojetí“, „srdce někomu přetéká/překypuje radostí“, atd. v případě pozitivních emocionálních stavů a pocitů.

př.: 表彰台での高橋選手の涙に、見ている私も胸が一杯になりました。Když jsem viděla slzy krasobruslaře Takahašiho na stupních vítězů, tak jsem byla i já plná dojetí.

př.: 今、皆さんはこれから始まる新しい生活への期待や不安で胸がいっぱいになっていることでしょう。Nyní jste všichni jistě plni očekávání, ale i obav z nového života, který vám teď začne.

- 胸に迫る (*mune ni semaru*) – dosl. „naléhat na hrud'/tížit na hrudi“; cítit hluboký ~, být plný ~, být plný pocitů/emocí, být hluboce pohnutý, velmi se dojmout;

Pozn.: Tento frazém se užívá v případě dojetí spojeného jak s něčím pro mluvčího radostným (pozitivním), tak i smutným, tíživým.

př.: その日のプログラムの中では戦争で子供を失った母親のお話しが一番胸に迫りました。V programu toho dne mne nejvíce dojal projev matky, která ve válce přišla o dítě.

- 胸を打つ (*mune wo ucu*) – dosl. „zasáhnout hrud“; dojmout někoho, být hluboce dojatý něčím, zanechat na někom hluboký dojem, hluboce na někoho zapůsobit, zasáhnout někoho (nějaká zpráva, situace)

př.: 友情についての先生の言葉に胸を打たれました。Slova, která pan učitel pronesl o přátelství, na mně zanechala hluboký dojem.

- 胸が熱くなる (*mune ga acuku naru*), 胸を熱くする (*mune wo acuku suru*) – dosl. „hrud' se rozpálí/rozpálit hrud'“; být dojat (něčím), dojmout se, zmocnit se někoho dojetí; zahřát u srdce

př.: おばあさんの優しい言葉に胸が熱くなりました。Babiččina laskavá slova mne zahřála u srdce.

- 胸がじいん (/じーん) とする/なる (*mune ga džiin (/džín) to suru/naru*) – dosl. „hrud' se postupně dojme“; být dojat (něčím), dojmout se, zmocnit se někoho dojetí

př.: 思いのこもったバイオリンソロを聴いているうちに胸がジーンとしてきた。
Když jsem poslouchal to procítěné houslové sólo, tak se mě zmocnilo dojetí.

OČEKÁVÁNÍ, NATĚŠENÍ, RADOSTNÉ VZRUŠENÍ

- 胸が躍る (*mune ga odoru*), 胸を躍らせる (*mune wo odoraseru*), 胸を躍らす (*mune wo odorasu*) – dosl. „hrud' poskakuje/rozskákat hrud'“; být nadšený, být plný vzrušení/očekávání, být natěšený („natetelený“), srdce někomu poskočilo/skáče (radostí), někomu srdce (radostí) plesá, srdce překypuje (radostí); natěšit se, skákat radostí

př.: 私は久しぶりの夫婦旅行に胸を躍らせていましたが、残念ながら直前になって急に中止しなければなりませんでした。Výlet, na který jsme po dlouhé době měli jet s manželem spolu a já se na něj strašně moc těšila, jsme museli na poslední chvíli bohužel zrušit.

Pozn.: Ostatní výrazy se stejným nebo podobným významem (např. „být plný vzrušení/očekávání“, „být natěšený/natetelený“, „srdce někomu plesá/skáče/poskočilo radostí“, „natěšit se“, „srdce někomu bije/buší radostí“, atp.):

- 胸がときめく (*mune ga tokimeku*), 胸をときめかす (*mune wo tokimekasu*), 胸をときめかせる (*mune wo tokimekaseru*) – dosl. „hrud' se rozechvěje, bije/rozechvět hrud'“; srdce někomu bije/buší vzrušením, natěšením (většinou ve spojitosti se zamilovaností), srdce plesá radostí;

př.: あのことろ私が胸をときめかせたアイドルと言えば、一番は吉永小百合であろう。Měl-li bych jmenovat svého idola, ze kterého se mi tehdy vždycky rozbušilo srdce, byla by to asi Sajuri Jošinaga.

- 胸が弾む (*mune ga hazumu*), 胸を弾ませる (*mune wo hazumaseru*) – dosl. „hrud’ skáče/nechat hrud’ poskakovat“; být natěšený, natěšit se, být plný radostného vzrušení a očekávání (před nějakou událostí), někomu se rozbuší srdce *radostí*

př.: 息子は期待に胸を弾ませて入学式に向かいました。Syn celý natěšený a plný očekávání vyrazil na ceremoniál pro nové žáky.

- 胸がわくわくする (*mune ga wakuwaku suru*) – dosl. „hrud’ je rozechvělá“; někomu bije/buší srdce radostí nebo očekáváním, být natěšený, být plný vzrušeného očekávání (před nějakou událostí)

př.: 待ちに待ったコンサート当日、胸をわくわくさせて会場に入った。

V den koncertu, kterého jsem se nemohl dočkat, jsem do areálu místa konání vstoupil celý natěšený.

- 胸が膨らむ (*mune ga fukuramu*), 胸を膨らませる (*mune wo fukuramaseru*), 胸を膨らます (*mune wo fukuramasu*) – dosl. „hrud’ se nafoukne, nabude na objemu/nafouknout hrud’“; být plný očekávání a(nebo) nadějí (například před nějakou změnou – nástupem do nového zaměstnání/školy, při stěhování do nového bytu/domu, atp.), být natěšený, být plný štěstí

př.: 遠足当日の朝、私たちは期待に胸を膨らませて学校の正門前に集合した。Ráno v den výletu jsme se všichni celí natěšení sešli před hlavní bránou školy.

- 胸が高鳴る (*mune ga takanaru*), 胸が鳴る (*mune ga naru*) – dosl. „hrud’ bije/buší“; srdce někomu bije/buší *jako zvon* (radostí, očekáváním, vzrušením, obavami, atp.), být velmi natěšený, být radostně vzrušený

př.: いよいよアユ釣りのシーズンがやってくるかと思うと胸が高鳴ってくる。Úplně mi buší srdce vzrušením, když pomyslím, že už brzy bude zahájena sezóna lovu *aju* (druh pstruha).

- 胸が轟く (*mune ga todoroku*), 胸を轟かせる (*mune wo todorokaseru*) – dosl. „hrud’ burácí, silně pulzuje/buší“ „rozburácet hrud’/rozbušit hrud’“; srdce někomu bije/buší (radostí, nadějí, očekáváním, atp.), být citově vzrušený (před nějakou událostí) nebo rozrušený

př.: 電話のベルが鳴る毎に僕は胸を轟かせた。叔父からではないかしら、
と思つたからである。(Makino, 2002). Pokaždé když zazvonil telefon, tak se mi rozbušilo srdce. Myslel jsem totiž, jestli to už nevolá strýc.

- 胸がドキドキする (*mune ga dokidoki suru*) – dosl. „hrud’ (*srdce*) buší/silně bije“; srdce někomu bije/buší (vzrušením, atp.), být citově vzrušený/rozrušený (před nějakou událostí)

př.: 最近、通学の地下鉄で彼女を見かけるたびに胸がドキドキする。
V poslední době se mi pokaždé, když ji po cestě do školy spatřím v metru, rozbuší srdce.

TOUHA

- 胸を焦がす (*mune wo kogasu*), 胸が焦がれる (*mune ga kogareru*), nebo starší 胸が焦がる (*mune ga kogaru*) – dosl. „spalovat hrud’/hrud’ je spalována“; být sužován, spalován nějakým pocitem (touhou, láskou, závistí, atp.) nebo vzpomínkou; „soužit se“; „toužit“, „prahnout“, „umírat touhou“, „toužebně si přát“; Též 身を焦がす (*mi wo kogasu*) nebo 思いを焦がす (*omoi wo kogasu*).

př.: 小学校のとき、好きな女の子がいた。僕は子供心にも毎夜その恋に胸を焦がしたものだ。Když jsem chodil na základní školu, tak se mi líbila jedna dívka.

I ve své dětské duši jsem tehdy býval láskou k ní každou noc sužován.

př.: 彼は遠い異国に住みながら、祖国への思いに胸を焦がしていた。On, který žije v daleké cizině, se soužil myšlenkami na svou vlast.

3.2.5. b2 - Frazeologická vyjádření související s lidským nitrem („duchem“), duší a srdcem, skutečnými myšlenkami a pocity člověka, paměť, vzpomínkami, svěřenými informacemi a jejich utajením, myšlenkovými pochody, atp.

LIDSKÉ NITRO, DUŠE, UPŘÍMNOST, OTEVŘENOST

- 胸の内 (*mune no uči*), 胸の中 (*mune no naka*), 胸中 (*kjóčú*) – dosl. „v hrudi/uvnitř hrudi“; nitro/srdce, hloub srdce/duše; nevyřčené myšlenky – myšlenky v duchu, skutečný pocit(y), „to, co člověk skutečně cítí/si myslí“, co člověk cítí ve svém srdci
Pozn.: Ve stejném významu jako 胸の中 (*mune no naka*), 胸の内 (*mune no uči*) nebo jen samotné 胸 (*mune*) se užívá mnoho jiných výrazů (převážně znakových složenin). Viz níže (čl. Shrnutí provedené analýzy, komentář (*MUNE*))
př.: 彼女は「ロシアにいる両親と一緒にこの銀メダルを祝いたい」と胸のうちを語った。 „Tuto bronzovou medaili chci oslavit se svými rodiči, kteří jsou v Rusku“ svěřila se.
- 胸の内を打ち明ける (*mune no uči wo učiakeru*), 胸中を打ち明ける (*kjóčú wo učiakeru*), 胸を打ち明ける (*mune wo učiakeru*) – dosl. „prozradit obsah hrudi“; říct co si skutečně myslím/co skutečně cítím, svěřit se, promluvit o svých skutečných citech/myšlenkách otevřeně; ukázat své pravé já
př.: プロ野球のドラフト後、吉川選手はそれまで秘めていた胸の内を親しい記者にだけ打ち明けた。 Po draftu v profesionálním baseballu prozradil hráč Jošikawa své skutečné pocity, které do té doby skrýval, pouze novinářům, se kterými se dobře zná.
- 胸を割る (*mune wo waru*) – dosl. „rozdělit/rozbít hrud“; „otevřít se“ někomu, být upřímný, dát najevo své skutečné pocity a myšlenky, prozradit skrývané
Pozn.: často ve tvaru 胸を割って話す – mluvit otevřeně, mluvit upřímně, bavit se s někým na rovinu
př.: 彼とは勉強や就職の相談のほか、自分の理想、社会・国家のビジョン、恋愛観などどんなことでも胸を割って話せます。 本当にやさしい人です。
Dá se s ním otevřeně mluvit o čemkoliv - nejen když se chci poradit ohledně studia nebo práce, ale mohu mluvit upřímně i o svých ideálech, vizích společnosti a státu, mém pohledu na lásku, prostě čemkoliv. Je to opravdu hodný člověk.

- 胸襟を開く (*kjókin wo hiraku*) – dosl. „otevřít se (otevřít hrud' a límeček)“; „otevřít se někomu“, být upřímný/otevřený; často ve tvaru 胸襟を開いて話し合う – mluvit otevřeně, upřímně; důvěrně si s někým promluvit
Pozn.: Též 胸臆を開く (*kjóoku wo hiraku*)
př.: あの二人はお互いに一度、胸襟を開いて話し合うべきだと思う。Myslím si, že by si ti dva měli spolu jednou otevřeně promluvit.

SKRÝVÁNÍ POCITŮ, SVĚŘENÉ INFORMACE A JEJICH UTAJENÍ

- 胸に秘める (*mune ni himeru*) – dosl. „(u)tajit v hrudi“; nechat si pro sebe, nikomu neprozradit, neprojevit/nedat najevo (svůj pocit, atp.), skrývat v sobě
Pozn.: Také 胸裏に秘める (*kjóri ni himeru*), 胸底に秘める (*kjótei ni himeru*) – viz níže (čl. Shrnutí provedené analýzy, komentář (*MUNE*))
př.: 本当の気持ちは自分の胸に秘めておきます。Skutečné pocity si nechám pro sebe.
- 胸に畳む (*mune ni tatamu*) – dosl. „zavřít do hrudi“; utajit, nikomu neprozradit a nechat si pro sebe, nedat najevo; Také 胸三寸に畳む (*munesanzun ni tatamu*) – viz níže (čl. Shrnutí provedené analýzy, komentář (*MUNE*))
př.: 今聞いたことは誰にも言わないで自分の胸に畳んでおきます。To, co jsem teď slyšel, nikomu neřeknu a nechám si to pro sebe.
- 胸にしまっておく (*mune ni šimatte oku*) – dosl. „zavřít/uklidit do hrudi“; zachovat v tajnosti, nechat si pro sebe;
př.: 彼は私たちの秘密を一生胸にしまっておくと約束した。Slíbil, že naše tajemství zachová navždy v tajnosti.
- 胸に納める (*mune ni osameru*) – dosl. „uložit do hrudi“; uchovat v tajnosti, nechat si pro sebe (a nikomu neříct), nedat najevo, neprojevit navenek; svěřit někomu
Pozn.: Také 胸臆に納める (*kjóoku ni osameru*), 胸三寸に納める (*munesanzun ni osameru*) či 胸先三寸に納める (*munasaki/munesaki sanzun ni osameru*) – viz níže (čl. Shrnutí provedené analýzy, komentář (*MUNE*))

př.: 話を聞くのが上手で、その話をきちんと自分だけの胸に納めておいてくれる人が好きです。Mám rád lidi, kteří dokážou naslouchat a to, co vyslechli, si pak nechat jen pro sebe.

PAMĚŤ, HLUBOKÉ ZAPŮSOBENÍ, UCHOVÁNÍ INFORMACÍ

- 胸に刻む (*mune ni kizamu*) – dosl. „vrýt do hrudi“; vrýt si do paměti (vrýt si do srdce), dobře si zapamatovat, vtisknout si něco do paměti; vzít si k srdci, zapsat si za ucho (uši); Také 肝に銘じる (*kimo ni meidžiru*) – dosl. „vrýt (si) do jater“

př.: 皆さまからの温かいお言葉、今後も忘れず、胸に刻んでおきます。Na vaše vřelá slova nikdy nezapomeneme, uchováme si je hluboko ve svém srdci.

- 胸に残る (*mune ni nokoru*) – dosl. „zůstat/zůstat v hrudi“; mít něco hluboko v srdci, mít něco vryté do paměti, utkvět v paměti, nezapomenutelný; (nějaký pocit) v někom zůstává

př.: あるスタッフが「夢」を語ったスピーチは、今でも僕の胸に残っています。

Proslov jednoho zaměstnance na téma „sen“ mi dodnes utkvěl v paměti.

př.: 最終日のバスの中で、私が教えた歌を子どもたちが歌ってくれた時の感動は今でも胸に残っています。Ještě dnes si pamatuji, jak jsem byla dojatá, když mi děti poslední den zazpívaly v autobuse písničku, kterou jsem je naučila.

- 胸に伝える (*mune ni kotaeru*) – dosl. „odrazit se na hrudi/zasáhnout hrud“; vrýt se někomu do paměti (například něčí rada/slova, atp.), udělat na někoho velký dojem, zanechat na někom hluboký dojem, hluboce na někoho zapůsobit; dolehnout na někoho, dopadnout na někoho (špatná zpráva, smutná událost, atp.), být něčím hluboce zasažen (negativní konotace); dotknout se někoho (například nějaké nepatřičné poznámky, atp.); Pozn.: Další varianty tohoto výrazu jsou 胸にぐさりと伝える (*mune ni gusari to kotaeru*), 胸にぐっと伝える (*mune ni gutto kotaeru*), 胸に響く (*mune ni hibiku*) – dosl. „zasáhnout hrud'/odrazit se na hrudi“, 胸にぐっと来る (*mune ni gutto kuru*) – dosl. „silně/rázem přijít do hrudi“, 胸にぐさりと来る (*mune ni gusari to kuru*) – dosl. „bodavě/pichlavě přijít do hrudi“. Hovorově se pak užívá 胸にぐさっと来る (*mune ni gusatto kuru*).

př.: 再就職先に心配はないものの、永年勤めた会社に捨てられらたむなしさは胸にこたえた。Přestože nemám o své další pracovní uplatnění obavy, dolehl na mě pocit prázdnoty z toho, že mě vyhodili z firmy, pro kterou jsem dlouhá léta pracoval.

př.: 私は気に入った言葉や胸に響いた言葉を書き留めてある。Citáty, které se mi líbily, a citáty, které na mně zanechaly hluboký dojem, mám zapsané.

př.: 何気なく言った妻の言葉がぐさりと胸にきた。Poznámky, které manželka utrousila, se mě pěkně dotkly.

MYŠLENKOVÉ POCHODY - PŘEDSTAVA, NÁPAD, ÚVAHA, VYBAVENÍ SI, ZAMYŠLENÍ SE, ZVÁŽENÍ, atp.

- 胸に描く (*mune ni egaku*) – dosl. „představovat (si) v hrudi“; v duchu si představit, představovat si, zkusit si představit; vybavit si, vidět v duchu

př.: 楽しい学生生活を胸に描いていた彼を待っていたのは地獄そのものだった。V duchu si představoval radostný studentský život, ale ve skutečnosti ho čekalo doslova peklo.

- 胸に浮かぶ (*mune ni ukabu*) – dosl. „vytanout/vynořit se v hrudi“; v duchu někoho napadne/napadlo (myšlenka, otázka, atp.); vyvstat (obavy, starosti, atp.); vybavit se (něco někomu), vytanout na mysl, napadnout (něco někoho)

př.: 部屋でクラシック音楽を聴いてリラックスしていたら、ある聖書の言葉が胸に浮かんできた。Když jsem odpočíval v pokoji při poslechu klasické hudby, tak mi na mysl vytanula jedna pasáž z Bible.

- 胸によみがえる (*mune ni jomigaeru*) – dosl. „být oživen(o) v hrudi“; vybavit se (si), něco se někomu vrátilo/vrací v myšlenkách nebo vzpomínkách, vyvolat v někom vzpomínku

př.: ぼんやりと犬の散歩をしている時、ふと十年前に親友に言われた言葉が胸に蘇った。Když jsem si v klídku venčil psa, tak se mi náhle vybavila slova mého přítele, která ke mně pronesl před deseti lety.

- 胸をよぎる (*mune wo jogiru*) – dosl. „překročit/protínat hrud“; jít, proběhnout někomu hlavou/v mysli (myšlenka, vzpomínka, starost, obava, atp.)

př.: 最初に配属先を聞いたときは、「人前で話すことが苦手な私に、営業は向いていないのでは...」という不安が胸をよぎった。Když jsem poprvé slyšel, na jaké pracoviště jsem byl zařazen, tak se mě zmocnily obavy - hlavou mi proběhlo: „vždyť mi nejde mluvit před lidmi, na práci na obchodním (oddělení) se tak snad ani nehodím ...“.

- 胸算用 (*munazanjó*), 胸算用をたてる (*munazanjó wo tateru*), 胸算用をする (*munazanjó wo suru*) – dosl. „hrud’ + odhadu/počítání“; v duchu si (zkusit) spočítat, v duchu vypočítávat, v duchu kalkulovat, (předem) odhadovat; v duchu počítat s, spoléhat na (řídč.); Též 胸勘定 (*munakandžó*), 胸積り (*munazumori*)

př.: 「会社から自宅まで直線距離で 40km 強だからキックボードで行けば所要時間は 5~6 時間てところかな。18~19 時くらいに会社を出れば、まあ悪くても 24 時過ぎには帰り着くだろう」などと胸算用していた。„Z firmy až domu je přímá vzdálenost něco přes 40 kilometrů, takže kdybych jel na koloběžce, potřeboval bych na to zhruba 5 až 6 hodin. Kdybych vyjel z firmy někdy mezi 18.00 a 19.00 hodinou, tak bych domů dorazil přinejhorším asi něco po půlnoci“ propočítával si v duchu.

- 胸に聞く (*mune ni kiku*) – dosl. „zeptat se hrudi“; zeptat se sám sebe (položit si otázku), dobře (po)přemýšlet, důkladně zvážit, nechat si projít hlavou, pořádně se zamyslet nad něčím

př.: 買い物の際は、本当に必要なものなのか、一度自分の胸に聞いてからレジへ向かうようにしています。Když nakupuju, tak se vždycky, než s danou věcí zamířím k pokladně, snažím důkladně zvážit, jestli to opravdu potřebuju.

- 胸に手を置く (*mune ni te wo oku*), 胸に手を当てる (*mune ni te wo ateru*) – dosl. „položit/přiložit ruku na hrud“; pořádně se zamyslet nad něčím; dobře si promyslet, důkladně zvážit, pořádně zapřemýšlet, nechat si něco projít hlavou, v klidu si něco důkladně promyslet

Pozn.: často ve tvaru 胸に手を当てて考える – důkladně a v klidu (po)přemýšlet

př.: もう一度自分の胸に手を置いてよく考えてから最終的な判断をしてください。Ještě jednou si to v klidu nechte projít hlavou a teprve poté učinite konečné rozhodnutí.

ZLÉ ZÁMĚRY

- 胸に一物 (*mune ni ičimocu*) – dosl. „jedna věc v hrudi“; 胸に一物ある (*mune ni ičimocu aru*) – dosl. „mít v hrudi jednu věc“; mít něco za lubem, kout pikle, intrikařit, skryté/tajné úmysly (zpravidla špatné), zákeřný

Pozn.: existuje i rozvinutý rýmovaný tvar 胸に一物、手に荷物 (*mune ni ičimocu, te ni nimocu*) – dosl. „v hrudi jedna věc, v ruce zavazadlo“

př.: あいつはにっこりと笑っているのに、何か胸に一物あるような微笑みである。On se sice mile usmívá, ale jeho úsměv budí dojem, že má něco za lubem.

3.2.6. b3 - Frazeologická vyjádření související s odvahou/kuráží, rozhodováním, odhodláním se, charakterem člověka, atp.

- 度胸 (*dokjó*) – dosl. „míra/rozměr + hrud“; odvaha, kuráž, odvážný duch, vyrovnanost
př.: 英語のプレゼンで、度胸をつける方法を教えてほしいのですが。Budu mít prezentaci v angličtině a rád bych, aby mi někdo poradil, jak si dodat odvahy.

Pozn.: Nejčastěji se užívá v následujících frazeologických spojeních:

- 度胸がいい (*dokjó ga i*) – vnitřně vyrovnaný/silný, takový kterého nic nerozhází
- 度胸が据わる／度胸が据わっている (*dokjó ga suwaru/suwatte iru*) – vnitřně se zklidnit; mající vnitřní jistotu, duševně vyrovnaný, vnitřně odhodlaný, mající nervy ze železa, takový který se nenechá ničím vyvést z míry, rozhodný
př.: 加藤君は入社当初から度胸が据わっていて、大物ゲストや先輩方に囲まれていてもいつも堂々としていました。Kató byl nad věcí už v době, kdy nastoupil, a nikdy ho nerozhodilo ani, když byl obklopen významnými hosty nebo zkušenějšími kolegy.
- 度胸を据える (*dokjó wo sueru*) – dodat si odvahy, zklidnit se, jít do něčeho vnitřně připravený (smířený); často ve tvaru 度胸を据えて～
př.: 初めて1人で海外旅行に行くのでとても不安でしたが、みなさんの情報のおかげで不安が軽くなり度胸を据えて出かけました。Vzhledem k tomu, že to byl můj první zahraniční výlet, kdy jsem jela sama, tak jsem měla

nejdřív velké obavy, ale díky informacím od vás všech se mé obavy zmírnily a já si dodala odvahy a vyrazila.

- 胸が狭い (*mune ga semai*) – dosl. „hrud' je úzká“; úzkoprsý, omezený, uzavřený jiným názorům; (jedná se o archaický výraz)

3.2.7. b4 - Ostatní frazeologická vyjádření se somatickým komponentem *mune*

- 胸に落ちる (*mune ni očiru*) – dosl. „spadnout do hrudi“; plně pochopit (chápat), porozumět (podstatě věci), přesvědčit se (o něčem);

Pozn.: též 腑に落ちる (*fu ni očiru*)

př.: 積分がようやく胸に落ちてきた。Konečně jsem plně pochopil integrály.

- 胸を張る (*mune wo haru*) – dosl. „vypnout hrud'“; vypnout prsa/hrud', hrdě se napřímít, projevit hrdost a odvalu, demonstrovat sebevědomý postoj, chovat se sebevědomě; chvástat se, naparovat se, vychloubat se;

Též 胸をそらす (*mune wo sorasu*) – dosl. „zaklonit hrud'/ohnout hrud' dozadu“;

Pozn.: Často ve tvaru 胸を張って～ „hrdě ～“.

př.: 必死で修復を試みて、試行錯誤を繰り返した結果、無事修復できたとき、そのコンピュータのことを「知っている」と胸を張って言うことができると思います。Myslím si, že teď, kdy jsem po velkém snažení a sérii pokusů-omylů ten počítač konečně zdárně opravil, už můžu hrdě prohlásit, že se v něm „vyznám“.

- 胸を叩く (*mune wo tataku*) – dosl. „(po)plácát (se) po hrudi“; poplácat se po hrudi - projevit své sebevědomí, sebejistotu (například v případě, kdy je člověk někým o něco požádán), převzít zadaný úkol sebevědomě, chvástat se

př.: 彼は上司に「任せてください」と言って胸を叩いた。Sebevědomě nadřízenému řekl „nechte to na mě“.

- 胸を借りる (*mune wo kariru*) – dosl. „(vy)půjčit si hrud'“, 胸を貸す (*mune wo kasu*) – dosl. „půjčit hrud'“; utkat se se silnějším soupeřem za účelem zdokonalení se (utkat se se slabším soupeřem za účelem jeho tréninku), dělat slabšímu soupeři protivníka/nechat si od silnějšího soupeře dělat protivníka, vytrénovat se (a nabrat zkušenosti) při utkáních se silnějším soupeřem

Pozn.: Tento frazém se používá jen ve sportovním kontextu.

př.: 我々は胸を借りるつもりで去年の優勝チームとの試合に臨みます。Do zápasu s vítězným mužstvem loňského roku půjdeme s tím, že i když třeba nevyhrajeme, tak se od nich přinejmenším něčemu naučíme.

př.: 昨日の柔道の練習で世界選手権に何度も出場している吉田選手に胸を貸してもらった。Včera jsem měl na judistickém tréninku to štěstí (a čest), že jsem si mohl zatrénovat s judistou Jošidou, který se několikrát zúčastnil mistrovství světa.

SHRnutí PROVEDENÉ ANALÝZY, KOMENTÁŘ (*MUNE*)

Provedená analýza ukázala, jak se ve frazémech mohou základní významy výrazu *mune* („hrud“) rozvětlovat, jaké různé emoce a fyziologické či psychické stavy se jejich užitím dají popsat, i to jak byla a je „hrud“ v japonské kultuře vnímána a hodnocena.

V excerpovaných a do analýzy zařazených frazémech zcela převažují ty, ve kterých má výraz *mune* abstraktní význam a které popisují různé lidské emocionální stavy, pocity, myšlenkové pochody a pohnutky. Těch, jimiž jsou popisovány fyziologické stavy člověka, je mnohem méně. Somatický název *mune* („hrud“) figuruje v analyzovaných frazémech ve všech svých základních významech (viz kap. 2.2.2.), tedy kromě významu „*mune* jako poprsí“ a „*mune* jako část oděvu“.

Co se týče typu analyzovaných frazeologických jednotek, tak zcela převládají verbální rčení. Tyto pak často v kontextu vystupují na základě svého zapojení do věty jako přirovnání. Přísloví je, ve srovnání s analýzou frazémů se somatickým komponentem *hara* („břicho“), velmi málo (např.: 胸に一物, č. dosl. „v hrudi jedna věc“). Jmenných rčení jsem při excerpaci našla poměrně dost, nicméně většinu z nich jsem na základě jejich studia zhodnotila jako taková, která se dnes vyskytují již jen v literárních dílech, a proto jsem je do analýzy nezařadila. Jedná se například o výrazy 胸の煙 (*mune no kemuri*, č. dosl. „hrudní kouř/kouř v hrudi“), 胸の関 (*mune no seki*, č. dosl. „hraniční místo v hrudi“), 胸の月 (*mune nozuki*, č. dosl. „měsíc v hrudi“), 胸の火 (*mune no hi*,

č. dosl. „oheň v hrudi/hrudní oheň“), 胸の焰 (*mune no honó*, č. dosl. „plameny v hrudi“) a většinou v textech figurují jako přirovnání (připodobnění).

Mune se vyskytuje též v mnoha terminologických výrazech, například botanických (např. 胸黒 – *munaguro*, č. dosl. „černá hrud“ – kulík pacifický, lat. *Pluvialis fulva*), lékařských či anatomických (např. 鳩胸 – *hatomune*, č. dosl. „holubí hrud“ – význam je „ptačí hrudník“ (deformita hrudníku)) a jiných.

Z gramatického hlediska je i v případě frazémů s komponentem *mune* docela časté, že existuje varianta se slovesem předmětným i podmětným (např. 胸が躍る, č. dosl. „hrud' poskakuje“ – 胸を躍らす, č. dosl. „rozkákat hrud“; 胸が潰れる, č. dosl. „hrud' je rozmačkána“ – 胸を潰す, č. dosl. „rozmačkat hrud“), nicméně není to pravidlem, a tak u některých rčení existuje jen varianta jediná. Verbální rčení jsou také často užívána v tvaru pasivním (např. 胸を打つ ve tvaru 胸を打たれた).

Jak jsem již výše uvedla, verbální rčení (a to především frazémy skupiny b1, tj. frazémy vyjadřující pocity a emocionální stavy) na základě svého zapojení do věty mohou plnit funkci přirovnání. Ve větě totiž bývají někdy doplněny komparátorem ~ような (č. „jako, jako by“), ~ほど (の) (č. „až, až tak“) nebo jiným výrazem – například podstatným jménem 思い (č. „pocit“) či jejich kombinací ~ような思い (č. „pocit jako by ~“), které následují za daným frazémem.

Podobně jako u frazémů se somatickým komponentem *hara*, dochází někdy i u frazémů s komponentem *mune* k doplnění daného vyjádření vhodnými onomatopoiemi, jež například danou emoci, pocit člověka posluchači více přiblíží. Kombinují se s nimi i výrazy popisující konkrétní fyziologické stavy (např.: 胸がむかむかする – č. dosl. „hrud' vzkypí *mukamuka*“ s významem „být někomu nevolno“), ale především frazeologická vyjádření popisující stavy psychické, emocionální (např.: 胸がどきどきする – č. dosl. „hrud' bije *dokidoki*“ s významem „být citově rozrušený“; 胸がわくわくする – č. dosl. „hrud' je *wakuwaku* rozechvělá“ s významem „být plný vzrušeného očekávání“; 胸にぐさりと来る – č. dosl. „bodavě/pichlavě *gusari* (to) přijít do hrudi“ s významem „ostře zasáhnout *někoho*“; 胸にぐっと来る – č. dosl. „silně/rázem *gut(to)* přijít do hrudi“ s významem „silně/rázem zapůsobit na *někoho*“). V těchto frazémech skombinovaných s onomatopoií lze za původní (hlavní)

část někdy označit somatický frazém a příslušnou onomatopoií pak za jeho doplnění/rozvinutí (např. frazém 胸に来る - č. dosl. „přijít do hrudi“ - může být doplněn třeba onomatopoií ぐさりと - č. „ostře/bodavě“, ぐっと - č. „silně/rázem“ nebo ぐさっと - č. „bodavě/rázně“), tedy má funkci příslovce. V jiných případech je naopak hlavní (původní) a celkový význam frazému určuje spíše onomatopoeie, jež může figurovat i samostatně - tedy bez frazeologického spojení se somatickým názvem *mune*. Například ve frazému 胸がどきどきする - č. „být citově rozrušený“ - je hlavním obratem どきどきする (*dokidoki suru*; č. dosl. „bít/pulzovat *dokidoki*“), který lze užít ve stejném významu i samostatně, kdežto zbývající 胸がする (*mune ga suru*; č. dosl. „hrud' dělá“) samostatně význam nemá; podobně pak frazém 胸がわくわくする - č. dosl. „hrud' dělá *wakuwaku*“ ve významu „být natěšený“ - jehož význam lze jednoduše vyjádřit i jen samotným わくわくする (*wakuwaku suru*).

Jako prvek posilující explicitnost vyjádření je u frazémů se somatickým komponentem *mune* užíváno kromě onomatopoií například i různých synonym k neutrálnímu označení „hrudi“ výrazem *mune*. Jedná se především o vulgární 胸糞 / 胸っ糞 (*munakuso, munekuso / munakkuso*; č. dosl. „hrud' + hovno“ s významem „zatracená hrud'“; jelikož výraz *kuso* napojený na jiná slova posiluje jejich expresivitu), které figuruje ve frazému 胸糞が悪い (*munakuso ga warui*; č. dosl. „zatracená hrud' je špatná“) / 胸糞悪い (*munakusowarui*) označujícím něco, co je v očích mluvčího „nechutné, odporné“, atp. (více viz kap. 3.2.2. – heslo 胸が悪い); nebo o zastaralé と胸 (*tomune*), kde předpona „to-“ plní zesilující funkci vyjádření. Tento výraz se vyskytuje ve frazému と胸を衝く (*tomune wo cuku*; č. „být šokován, zatajit se někomu dech“).

V průběhu zpracovávání jednotlivých excerpovaných frazeologických výrazů se ukázalo, že v některých z nich může být somatický název *mune* nahrazen jiným somatickým názvem. Jedná se především o výraz 肝 (*kimo*; č. „játra“ nebo obecně „vnitřnosti“)³, a to ve frazému 胸を冷やす (č. dosl. „ochladit hrud'“ ve významu „být

³ Pozn.: Výraz 肝 (*kimo*) označuje „játra“ nebo obecně „vnitřnosti“, ale má též význam abstraktní označující „odvahu/kuráž“, a proto figuruje v mnoho frazeologických vyjádřeních (v některých je zaměnitelný se somatickým názvem *hara* – „břicho“, v některých s *mune* – „hrud'“). Pro označení „jater“ jako tělesného orgánu se užívá především sinojaponského 肝臓 (*kanzó*), který má pouze význam konkrétní.

vyděšen/vystrašen“) → tedy 肝を冷やす (*kimo wo hijasu*; č. dosl. „ochladit játra“). Stejný význam jako má frazém 胸に刻む (č. „vrýt si do paměti/vzít si k srdci“), má frazém 肝に銘ずる (*kimo ni meizuru*; č. dosl. „vyrýt do jater“). U některých frazémů může být *mune* nahrazeno také somatickým názvem *hara* („břicho“) – viz níže (kap. 4.)

Provedená analýza potvrdila, že užitím analyzovaných somatických frazémů s komponentem *mune* („hrud“) lze v japonštině popsat různé skutečnosti. Jedná se ale především o popis různých emocionálních stavů, pocitů a myšlenkových pochodů, čímž se i potvrzuje teoretické východisko této práce, že k popisu emocí se často užívá právě výrazů somatické frazeologie. Nevelká významová skupina a1 zahrnuje frazémy, ve kterých si „hrud“ zachovává svůj konkrétní anatomicko-fyziologický význam, případně význam orgánů v oblasti hrudi uložených - utvořený na bázi metonymie (synekdochy). Tyto frazémy popisují fyziologický stav člověka, především pak onemocnění (plic), zažívací obtíže nebo nevolnost. Stojí za povšimnutí, že u několika frazémů zde dochází k přenesení významu do roviny popisu psychického stavu/pocitu (např.: 胸が悪くなる – č. „být někomu špatně od žaludku, zvedat se někomu žaludek“ a „být znechucený“).

Ve frazémech významové skupiny b má somatický název *mune* („hrud“) povětšinou význam abstraktní a jejich užitím mluvčí popisují různé psychické stavy, pocity nebo myšlenkové pochody člověka. Tato skupina je podle zastřešujícího významu frazémů rozdělena na čtyři podskupiny (b1, b2, b3 a b4). Frazeologická vyjádření zařazená do podskupiny b1 popisují lidské pocity a emocionální stavy, přičemž se dále dělí na skupinu b1a (frazémy popisující vztek, naštvanost, znechucení), b1b (frazémy popisující *negativní* pocity) a b1c (frazémy popisující *pozitivní* pocity). Somatické frazémy s komponentem *mune* zařazené do skupiny b1a lze užít k popisu emoce „vztek“ (胸が煮える – č. dosl. „hrud’ se vaří/je vařená“, 胸に据えかねる – č. dosl. „nemoci umístit do hrudi“), nicméně nejsou zdaleka tak běžně užívané jako obdobné frazémy s komponentem *hara*. V této významové skupince je zařazeno i vyjádření, jímž se popisuje znechucení či podráždění (胸が悪くなる – č. dosl. „hrud’ se zhorší“, 胸が悪い – č. dosl. „hrud’ je špatná“, 胸糞が悪い – č. dosl. „ztracená hrud’ je špatná“). Patřil by sem taktéž frazém 胸が収まる (*mune ga osamaru*; č. dosl. „hrud’ se zklidní“ ve významu „zklidnit se“), který se užívá především ve tvaru 胸の怒りが収まる

(*mune no ikari ga osamaru*; č. dosl. „vztek v hrudi se zklidní“) a se vztekem, respektive jeho potlačením, souvisí, nicméně tento jsem do analyzovaných frazémů nezařadila.

Ostatní frazémy se somatickým komponentem *mune* vyjadřující emocionální stavy nebo pocity jsem rozdělila podle toho, jaký typ emoce vyjadřují. Výrazy zahrnuté do podskupiny b1b tak vyjadřují emoce/pocity *negativní* (temné) a do skupiny b1c jsou naopak zařazeny takové frazémy, jejichž užitím se popisují emoce/psychické stavy člověka obecně vnímané jako *pozitivní* (světlé). Frazémy zahrnuté do významové podskupiny b1b popisují jednak samotné nepříjemné pocity (smutek/žal, starosti, trápení, lítost, soucit, a také vyděšení, polekání), tak i úlevu od nich (např.: 胸の痞えが下りる – č. dosl. „starost/trápení na hrudi spadne“, 胸が晴れる – č. dosl. „hrud' se rozjasní“). V těchto frazémech je popis „trápení“ uskutečňován například pomocí připodobnění, že „hrud“ je něčím ucpaná/zavřená, rozmačkaná, bolí, něco do ní píchá, atp. Některé frazémy lze označit za synonyma, a to především 胸が詰まる (č. dosl. „hrud' je ucpaná“), 胸が痞える (č. dosl. „hrud' je zaseknutá“) a 胸が塞がる (č. dosl. „hrud' je zablokovaná/ucpaná“) s významem „mít sevřené hrdlo (úzkostí)“. Velmi zajímavý je původ frazeologického pojmenování „nejtěžší finální etapy/rozhodujícího, klíčového okamžiku“ pomocí frazému 胸突き八丁 (*munacukihaččó*). První část tohoto frazému 胸突き (č. dosl. „zasahování hrudi/píchání do hrudi“) označuje „část hory nebo kopce, kde je místo prudkého stoupání/část těsně pod vrcholem, kde člověku už začínají těžknout nohy a dochází mu dech“ a jeho druhá část 八丁 označuje „úsek posledních zhruba 872 metrů při výstupu na vrchol Fudži - tedy nejtěžší úsek výstupu“. (Tógó, aj., 2004, s. 198; Nihongo tanken kurabu, 2004, s.132). Přenesení významu na popis „náročných finálních etap“ pak evokuje naději, že po překonání tohoto těžkého okamžiku (období) přijde konečně úleva, a proto je v této fázi nutné ještě vydržet, případně „zabrat“ – podobně jako při výstupu.

Užitím frazémů zařazených do podskupiny b1c lze popisovat *pozitivní* emocionální stavy a pocity (radost, natěšení, očekávání, atp.). Jsou sem nicméně zahrnuta i vyjádření užívaná k popisu „dojetí, citového pohnutí“ (například 胸が一杯なる - č. dosl. „hrud' se naplní“ – být plný nějaké emoce, 胸が迫る - č. „být plný nějaké emoce/být hluboce pohnutý“), které mohou člověku navodit jak situace nebo zážitky příjemné, hezké, tak i nepříjemné, nemilé nebo smutné. (Frazémy popisující dojetí, zapůsobení na člověka jsou zahrnuty i do významové skupiny b2 – viz výše). Popis je často uskutečňován

přirovnáním, a to sice že „hrud“ je nějakým pocitem naplněna (胸が一杯になる) nebo naduta (胸が膨らむ), neobvyklý není ani popis dané emoce prostřednictvím popisu fyzického projevu, který ji zpravidla provází – například popis citového rozrušení nebo vzrušení pomocí výrazů 胸がどきどきする (č. dosl. „hrud’ (srdce) buší/silně bije“), 胸が轟く (č. dosl. „hrud’ burácí/silně pulzuje“), 胸が高鳴る (č. dosl. „hrud’ bije/buší“). Především frazémy popisující „očekávání, natěšení a radostné vzrušení“ si jsou velmi podobné a některé z nich lze označit za vyjádření synonymická – například 胸をときめかす (č. dosl. „rozechvět hrud“), 胸を躍らせる (č. dosl. „rozskákat hrud“), 胸を弾ませる (č. dosl. „oživit hrud“).

Somatický název *mune* může, podobně jako somatický název *hara* („břícho“), označovat lidské nitro, duši, místo pro skrývanou část osobnosti, ale i mysl. Frazémy, v nichž nese „hrud“ tento význam, jsou zařazeny do významové skupiny b2. Je to skupina velice rozmanitá a frazeologická vyjádření do ní zařazená mohou popisovat: upřímnost, otevřenost (např.: 胸を割る - č. dosl. „rozbít/rozdělit hrud“ ve významu „otevřít se někomu, být upřímný“; 胸の内を打ち明ける - č. dosl. „prozradit obsah hrudi“ ve významu „promluvit otevřeně o svých pocitech“), skrývání pocitů, utajení svěřených informací (např.: 胸に秘める - č. dosl. „utajit v hrudi“ s významem „nechat si pro sebe“; 胸に畳む - č. dosl. „zavřít do hrudi“ s významem „nedat najevo, utajit“; 胸に納める - č. dosl. „uložit do hrudi“ s významem „uchovat v tajnosti, nechat si pro sebe“), uchování informací, zanechání hlubokého dojmu (胸に刻む - č. dosl. „vrýt do hrudi“ ve významu „vrýt si do paměti, zapsat si za uši“; 胸に残る - č. dosl. „zůstat v hrudi“ ve významu „mít něco hluboko v srdci“), různé myšlenkové pochody jako je například představování si, uvažování, rozmýšlení, vybavování si (胸に描く - č. dosl. „představovat (si) v hrudi“ s významem „v duchu si představovat“; 胸に浮かぶ - č. dosl. „vytanout v hrudi“ s významem „vybavit (si), vyvstat na mysl“; 胸に聞く - č. dosl. „zeptat se hrudi“ ve významu „nechat si projít hlavou, důkladně zvážit“) a také zlé záměry (胸に一物 - č. dosl. „v hrudi jedna věc“ ve významu „kout pikle, mít něco za lubem“). Při excerpci a následném provádění analýzy jsem zaznamenala několik synonymických vyjádření k frazému 胸の内/胸の中 (č. dosl. „uvnitř v hrudi/v hrudi“) nebo jen k samotnému 胸 („hrud“) ve významu „lidské nitro/duše, hloub srdce“. Tato synonyma mohou v některých frazémech nahrazovat původní 胸 (*mune* - „hrud“), nicméně je nutné dodat,

že většina z nich je užívána především v literárních textech. Jedná se hlavně o následující znakové složeniny: 胸裏 (*kjóri*) – může nahradit *mune* například ve frazému 胸に秘める (č. dosl. „(u)tajit v hrudi“ = „nechat si pro sebe“), 胸裡 (*kjóri*), 胸襟 (*kjókin*) – figuruje například ve frazému 胸襟を開く (č. dosl. „otevřít se (hrud' a límeček)“ ve významu „otevřít se/být upřímný“), 胸臆 (*kjóoku*) – lze jí zaměnit *mune* například ve frazému 胸に納める (č. dosl. „uložit do hrudi“ s významem „nedat najevo, nechat si pro sebe“), objevuje se i ve frazému 胸臆を開く (č. „být upřímný, otevřít se“), 胸間 (*kjókan*), 胸奥 (*kjóó*), 胸宇 (*kjóu*), 胸懷 (*kjókaï*), 胸膈 (*kjókaku*), 胸中 (*kjóčú*), 胸底 (*kjótei/munasoko*) – například ve spojení 胸底を明かす (č. dosl. „vyzradit dno hrudi“ ve významu „prozradit své skutečné myšlenky/pocity, promluvit z hloubi srdce“) a 胸先三寸 (*munasaki/munesaki sanzun*), 胸三寸 (*munesanzun*). Tato složenina se namísto *mune* synonymicky užívá například ve frazémeh 胸に畳む (č. „nechat si pro sebe, nedat najevo“) a 胸に納める (č. „uchovat v tajnosti“). Složenina 胸先三寸 nebo jen 胸三寸 označuje a doslovně znamená „místo přibližně 9 centimetrů od středu hrudi“ a přeneseně pojmenovává „lidské nitro, duši“. Výraz 三寸 (*sanzun*; „zhruba 9 cm“) se často užívá pro metaforické označení tloušťky nebo délky věcí (Nihongo tanken kurabu, 2004, s.131). Existuje tak například i výraz 舌先三寸 / 舌三寸 (*šitasakisanzun/šitasanzun*; č. dosl. „jazyk + 9 centimetrů“), který má význam přesně opačný a spolu s analyzovaným frazémem utváří přísloví 舌三寸に胸三寸 (*šitasanzun ni munasanzun*) ve významu „člověk by si měl dávat pozor na pusu (na to co říká) a být obezřetný i ve svých myšlenkách“.

Frazémy zařazené do předposlední skupiny b3 popisují odvahu, kuráž a odhodlání člověka. Tato skupina je velmi malá a jejím nejtypičtějším a pravděpodobně nejužívanějším zástupcem jsou frazémy utvořené na bázi znakové složeniny 度胸 (*dokjó*; č. dosl. „míra/rozměr + hrud“ ve významu „kuráž/odvážný duch“), která se řadí do běžné slovní zásoby. Popis odvahy a odhodlání se běžně pomocí somatického názvu *mune* („hrud“) neuskutečňuje, čemuž počet frazémů této skupinky odpovídá. Charakterističtějším jsou pro tuto významovou oblast spíše vyjádření realizovaná pomocí somatického názvu *hara* („břicho“). Při excerpci a následné analýze jsem nicméně narazila na několik frazémů s komponentem *mune*, které by významově do této skupiny zapadaly, ale pro jejich nepříliš rozšířené užití či archaičnost jsem je nakonec do souboru nezahrnula.

Jedná se například o verbální rčení 胸が決まる (*mune ga kimaru*; č. dosl. „hrud' se rozhodne“ ve významu „pevně se rozhodnout, odhodlat se“) nebo 胸が据わる/胸を据える (*mune ga suwaru / mune wo sueru*; č. „být vnitřně vyrovnaný/připravit se na všechno, počítat se vším“). Běžnou variantou posledně jmenovaného frazému je spíše 度胸が据わる/度胸を据える (č. dosl. „kuráž je nainstalovaná/nainstalovat odvalu“) nebo 腹が据わる/腹を据える (č. dosl. „břicho je nainstalované / nainstalovat břicho“).

Do skupiny ostatních frazeologických vyjádření se somatickým komponentem *mune* (skupina b4) jsou zařazeny takové frazémy, jejichž užitím se popisují různé skutečnosti. U dvou (胸を張る - č. dosl. „vypnout hrud“; 胸を叩く - č. dosl. „(po)plácet (se) po hrudi“) je to popis „sebedůvěry, sebejistoty“ prostřednictvím přenesení významu z pojmenování daného doprovodného gesta. Další vyjádření (胸を借りる - č. dosl. „půjčit si hrud“; 胸を貸す - č. dosl. „půjčit hrud“) se užívají ve sportovním kontextu. Svůj původ mají v sumó, kde označovali situaci, kdy silnější zápasník dělal soupeře slabšímu proto, aby se od něho ten méně zkušený něco přiučil. Dnes jsou užívány v kontextu různých sportovních disciplín. Posledním frazémem uvedeným v této skupině je 胸に落ちる (č. dosl. „spadnout do hrudi“ s významem „plně pochopit/přesvědčit se o něčem“).

Na základě analýzy frazémů s bazovým slovem *mune* a jejího shrnutí se ukázalo, že nejtypičtější jsou pro tento somatický název vyjádření popisující pocity, emocionální stavy a lidské nitro (viz významové skupiny b1b, b1c a b2, kap. 3.2.3. – 3.2.5). V těchto bylo zaznamenáno taktéž mnoho synonymických náhrad hlavního somatického komponentu nebo i variant celého frazému. Jako okrajová se ukázala být ta vyjádření realizovaná pomocí *mune* („hrud“), kterými se popisuje našťvanost nebo odvaha (viz významové skupiny b1a a b3, kap.3.2.2. a kap.3.2.6.). Grafické shrnutí významových okruhů frazémů se somatickým komponentem *mune* podává Schéma č. 2. (viz níže).

Při překladu jednotlivých frazémů bylo velice obtížné zvolit pro daný frazém jen jeden český výraz. Během analýzy jsem vždy daný frazém pozorovala v různých kontextech a podle toho se také snažila uvést různé možné varianty jeho překladu do češtiny. Několik výrazů má také velmi podobný nebo stejný význam, a proto se české znění někdy opakuje. Týká se to například již výše uvedených synonymických frazémů 胸をときめかす (č. dosl. „rozechvít hrud“), 胸を躍らせる (č. dosl. „rozskákat hrud“)

a 胸を弾ませる (č. dosl. „oživit hrud“), jejichž překlad do češtiny se pohybuje mezi „být natěšený“ a „srdce někomu bije/buší radostí nebo radostným vzrušením“. Při analyzování a překládání těchto somatických frazémů se neobjevila žádná pojmenovávaná skutečnost, která by se v češtině popisovala výrazně obtížněji, jako tomu bylo například v případě analýzy frazémů se somatickým názvem *hara* – konkrétně významové skupiny B3 (tj. frazeologických vyjádření souvisejících s duševní vyrovnaností, odhodláním, duševní kapacitou, atp.). Veškeré těmito frazémy pojmenovávané skutečnosti, emocionální stavy i pocity jsou zastoupeny i v českém jazykovém prostředí, jen například způsob jejich popisu není totožný s jeho realizací v japonštině, nepoužívá se k němu přímo somatického názvu „hrud“, ale jiného nebo i žádného.

Jedním z nejčastějších somatických názvů figurujících v českých variantách překladu analyzovaných frazémů je „srdce“ v jeho abstraktním významu (např.: 胸の痞えが下りる – č. dosl. „trápení/starost na hrudi spadne“ ve významu „spadl mi kámen ze **srdce**“; 胸が躍る – č. dosl. „hrud’ poskakuje“ ve významu „**srdce někomu** poskočilo radostí“) a jako somatický název někdy chápána „duše“ (např.: 胸が痞える – č. „tíží na **duši**“), čímž se potvrzuje hypotéza stanovená v úvodu práce. Stanovenou hypotézu, že překlad do češtiny by mohl být realizován pomocí výrazů „srdce“ a „duše“ by ale nyní - po provedení analýzy - bylo možné doplnit o somatické názvy „žaludek“ (např.: 胸糞が悪い – č. „nechutné, něco z čeho se člověku zvedá **žaludek**“) a i samotnou „hrud“ (např.: 胸が締め付けられる – č. „**hrud’/srdce** se *někomu* svírá“). V češtině může být japonský somatický název *mune* nahrazen i výrazem „paměť“ (např.: 胸に刻む – č. dosl. „vrýt si do hrudi“ ve významu „vrýt si do **paměti**/do **srdce**, zapsat si za **uši**“) nebo „mysl“ (např.: 胸に浮かぶ – – č. dosl. „vynořit se v hrudi“ ve významu „vytanout na **mysli**“), a to především u frazémů významové skupiny b2 (tj. frazeologických vyjádření souvisejících s nitrem člověka, skutečnými myšlenkami a pocity, myšlenkovými pochody, atp.). Ve frazémech této skupiny lze *mune* často do češtiny přeložit jako „duch/v duchu“ (např.: 胸に描く – – č. dosl. „představit si v hrudi“ ve významu „představit si v **duchu**“; 胸算用 – – č. dosl. „počítání/odhad v hrudi“ ve významu „v **duchu** počítat“). V rámci popisu „lidského nitra“ se užitím somatického názvu *mune* („hrud“) pojmenovává také „náš vnitřní hlas“, „člověk samotný“ (např.: 胸に聞く – č. dosl. „zeptat se hrudi“

ve významu „zeptat se **sebe sama**, důkladně zvážit“). Vaňková (Vaňková, aj., 2005, s. 261) ve své studii uvádí, že z hlediska personifikačních/antropomorfizačních metafor může „srdce“ v češtině vystupovat jako „vnitřní partner, ‚druhý v nás‘, subjekt komunikace, respektive hlas, který nabádá k dobrému a vnitřně pravdivému jednání (svědomí)“ a jako příklady uvádí frazémy „naslouchat hlasu svého srdce“, „zeptej se svého srdce“, „srdce ti napoví“, aj. Tuto „roli“ českého „srdce“ může tedy, jak se při analýze ukázalo, v japonštině plnit somatický název „hrud“ (*mune*).

Mnohá pojmenování jsou i v češtině realizována pomocí stejných nebo podobných výrazových prostředků, i když se neužívá přímo somatického názvu „hrud“. I v češtině říkáme, když hovoříme o něčem, co je nám nepříjemné, že se nám z toho „zvedá žaludek“, označujeme to adjektivem „nechutné/znechucující“. Z českého pohledu by se mohlo zdát označení žaludeční nevolnosti nebo znechucení pomocí somatického názvu „hrud“ pozoruhodné, nicméně zde je nutné si uvědomit, že význam japonského výrazu *mune* („hrud“) jakožto „žaludku“ a orgánů v této tělesné části uložených je jedním z jeho základních významů (viz kap. 2.2.2. Základní významy *MUNE*). Toto platí i pro pojmenování „plicního onemocnění nebo dýchacích potíží“ v japonštině pomocí „hrudi“ (např.: 胸を患う - č. „mít **plicní** tuberkulózu“; 胸をやられる - č. „mít nějaké **plicní** onemocnění“), protože i označení „plic“ je jedním z jejích základních významů (viz kap. 2.2.2.). Užitím výrazu „žaludek“ lze v češtině popisovat i stavy emocionální, a to například úzkost nebo napětí („svírá se někomu **žaludek**“). V češtině také hovoříme o tom, že nás „**pálí** záha“ (胸が焼ける - č. dosl. „hrud' **pálí/hoří**“), nebo že se nám obrazně z něčeho „**zvedá žaludek/dělá špatně**“ (胸がむかむかする - č. dosl. „hrud' **vzkypí**“, 胸が悪くなる - č. dosl. „hrud' se zhorší“). Velký žal též popisujeme tak, že nám „**puká** srdce/něco srdce **drásá**“ (胸が張り裂ける - č. dosl. „hrud' se roztrhne“), když cítíme velké trápení nebo lítost, tak svůj stav popisujeme, jako že se nám „hrud' **svírá**/mít **sevržený** žaludek/j sme **sužování**“ (胸が締め付けられる - č. dosl. „hrud' je stahována“). Naopak když se nám od nepříjemného pocitu uleví, tak říkáme, že nám „**spadl** kámen ze srdce“ nebo někomu ten „kámen ze srdce **sejmeme**“, a tak mu ulevíme (胸の痞えが下りる - č. dosl. „trápení/starost z hrudi spadne“; 胸から重荷を取り除く - č. dosl. „sejmout z hrudi zátěž/břemeno“). V případě popisu dojetí nebo citového pohnutí můžeme v češtině zvolit obrat „**být plný** dojetí“ (胸が一杯になる - č. dosl. „hrud' se naplní“), nebo že nás něco „**zahřálo** u srdce“ (胸が熱くなる - č. dosl. „hrud'

se rozpálí“). V případě, že se na něco těšíme nebo nás něco potěšilo, není v českém jazykovém prostředí neobvyklé vyjádření, že „srdce **plesá/poskočilo** radostí“ (胸が躍る – č. dosl. „hrud' poskakuje/poskočí“). Také říkáme, že jsme „**spalováni** (touhou, atp.)“ (胸を焦がす - č. dosl. „spalovat hrud“). Když jsme upřímní a nic netajíme tak se někomu „**otevřeme**“ (胸を割る - č. dosl. „rozbít hrud“; 胸襟を開く - č. dosl. „otevřít se (hrud' a límeček)“). Tehdy, když si něco chceme dobře zapamatovat, nebo když na nás něco udělalo velký nezapomenutelný dojem, hovoříme o tom tak, že se nám to „**vrylo** do paměti/do srdce“ (胸に刻む - č. dosl. „vryt do hrudi“).

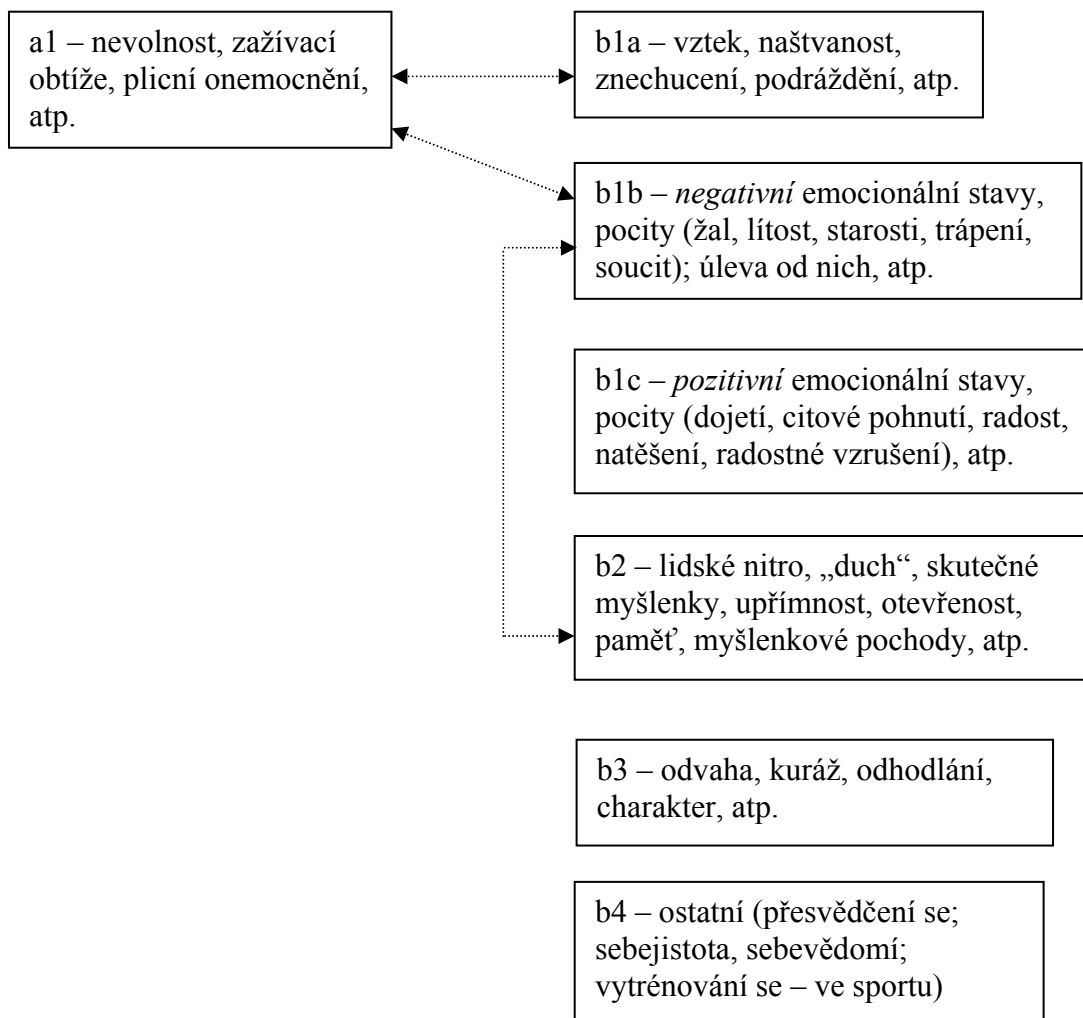
Popis emocionálního stavu člověka je v japonštině i češtině v několika frazémehch uskutečňován prostřednictvím popisu konkrétního tělesného projevu, který daný pocit člověka provází. Jedná se například o popis „natěšení“, „vzrušeného očekávání“ a „citového rozrušení“ pomocí frazémů 胸がときめく (č. dosl. „hrud' bije/se rozechvěje“), 胸がときどきする (č. dosl. „hrud' silně bije/buší“), 胸が轟く (č. dosl. „hrud' burácí/silně pulzuje“) nebo 胸が高鳴る (č. dosl. „hrud' bije/buší“), tedy že člověku „**buší srdce**“ vzrušením, atp. Nebo naopak, když je člověk zkroušený a cítí napětí, úzkost nebo velkou lítost, tak se říká, také podlo toho, jak se fyzicky cítí, že se mu „**svírá žaludek**“.

Poněkud jinak je to v češtině s pojmenováními realizovanými na základě gest, jelikož význam daných gest si v českém jazykovém prostředí většinou vykládáme jinak než jsou vnímána v Japonsku nebo pro nás nejsou běžná. Mezi analyzovanými frazémy vytvořenými na základě gest figurují 胸を張る (č. dosl. „vypnout hrud“), 胸を反らす (č. dosl. „zaklonit hrud'/zaklonit se v hrudi“), 胸に手を当てる/置く (č. dosl. „položít (si) ruku na hrud“), 胸を撫で下ろす (č. dosl. „pohladit (si) hrud“), 胸を摩る (č. dosl. „hladit/třít *dlaní* hrud“) a 胸を叩く (č. dosl. „(po)plácát se po hrudi“). Výraz 胸を張る (*mune wo haru*) „vypnout hrud“ se užívá i v češtině a má i takřka shodný význam. V obou jazycích znamená „hrdě se napřímít“ a „naparovat se“, v japonštině pak „projevit sebevědomí/být sebevědomý“, v češtině je to ale především demonstrace „hrdosti a odvahy“. Další frazeologické pojmenování motivované gestem je 胸に手を当てる / 胸に手を置く (*mune ni te wo ateru / mune ni te wo oku*), které doslova znamená „položít si ruku na hrud“. V češtině také říkáme „(dát si) ruku na srdce“, nicméně myslíme tím „upřímně si přiznat“. V japonštině toto gesto označuje „pořádně se zamyslet/nechat

si projít hlavou/zauvažovat“. Užitím frazémů 胸を撫で下ろす (*mune wo nadeorosu*) a 胸を摩る (*mune wo sasuru*), č. doslova „(po)hladit (si) hrud“, lze v japonštině popsat úlevu od psychického trápení, a to sice podle toho, že pociťovanou úlevu fyzicky člověk demonstruje tak, že se pohladí po hrudi. Význam tohoto gesta do českých frazémů nepronikl. Posledním vyjádřením utvořeném na bázi gesta je 胸を叩く (*mune wo tataku*, č. dosl. „poplácat se po hrudi“) ve významu projevit sebejistotu, sebevědomí. V japonštině se nejčastěji užívá v kontextu, kdy je někdo někým o něco požádán a na důkaz své sebedůvěry (že zadaný úkol zvládne) se poplácá po hrudi, jakoby chtěl tomu druhému říct: „žádný strach, spolehněte se“. Jako zástupce českého jazykového prostředí jsem si u tohoto frazému (gesta) napoprvé představila význam spíše ve smyslu „demonstrace síly“, což by vlastně od jeho správné interpretace nemuselo být tak daleko, nicméně ani zde si vnímání daného gesta v českém a japonském jazykovém prostředí plně neodpovídají.

Analýza frazémů se somatickým komponentem „hrud“ (*mune*) a její shrnutí ukázaly, že vnímání „hrudi“ v japonském jazykovém prostředí není, na rozdíl od „břicha“ (*hara*), výrazně odlišné od vnímání například českého „srdce“ nebo „duše“. Jazykový obraz „hrudi“ v japonštině utvořený na základě excerpovaných a analyzovaných somatických frazémů neukázal výraznější kulturní specifika ve vnímání této tělesné části. Ta vyjádření, která by se mohla zdát kulturně specifická, se nakonec ukázala být pro frazémy s komponentem *mune* ne zcela typická a ne běžně užívaná (například frazémy související s popisem naštvanosti, vzteku nebo rozhodování, odhodlání). Jako nejcharakterističtější skutečnosti pojmenovávané pomocí somatických frazémů s bázovým slovem *mune* byly zhodnoceny nejrůznější emocionální stavy člověka, pocity a pak také nitro, skutečné myšlenky a vnitřní pohnutky, myšlenkové pochody (viz kap. 3.2.3. – 3.2.5., významové skupiny b1b, b1c a b2). Pro popis lidského nitra a myšlenek, vnitřních pohnutek lze, jak potvrdila analýza (viz kap. 3.1., významová skupina B2), v japonštině užít i somatických frazémů s komponentem *hara* („břicho“). Popis a srovnání takových případů, kdy lidské nitro, upřímnost, aj. lze v japonštině popsat užitím somatického frazému s bázovým slovem jak *mune* („hrud“) tak *hara* („břicho“), bude také předmětem následující kapitoly.

Schéma č. 2 - Významové skupiny frazémů se somatickým komponentem *MUNE* („hrud“)

4. Celkové srovnání (zhodnocení)

V této poslední kapitole se blíže podívám na rozdíly ve vyjádřeních realizovaných pomocí somatického názvu *mune* („hrud“) a somatického názvu *hara* („břicho“). Vráťím se k frazémům, u kterých existuje varianta jak s výrazem *mune* tak s výrazem *hara*. Zamyslím se nad jejich významovými nuancemi a také konotacemi, které v jazykových promluvách mají. Zhodnotím zde také analyzované frazémy a skutečnosti jimi pojmenovávané vzhledem k češtině, českému jazykovému prostředí. Na základě závěrů provedených analýz se pokusím shrnout vnímání „břicha“ a „hrudi“ v Japonsku.

Během analýzy excerpovaných frazémů se ukázalo, že výrazy *hara* i *mune* figurují v mnoha somatických frazémech. Oba somatické názvy jsou součástí frazémů popisujících konkrétní fyzické stavy člověka. Tyto frazémy ale někdy nabývají i významů přenesených. Výrazy *hara* a *mune* si v nich většinou ponechávají svůj anatomicko-fyziologický význam, tedy význam konkrétní tělesné části nebo orgánů v ní uložených, přičemž všechny tyto významy jsou reflektovány v jejich základních slovníkových významech. Nicméně zásadní roli oba somatické názvy hrají ve frazémech, jejichž užitím se vyjadřují pocity, emocionální stavy, psychické pohnutky a jiné abstraktní jevy. To potvrzují ve svých pracích i jiní autoři (Tacukawa, 2002; Satake, 1984; aj.). Tanaka (2003) ve své studii vychází z předpokladu, že ze všech tělesných částí jsou s psychickými (mentálními) procesy úzce spojeny hlavně tři, a to „hlava“ (頭), „hrud“ (胸) a „břicho“ (腹). Doi (2007, s.150) uvažuje, že v japonštině vyjadřují „psychické/mentální funkce“ (精神的機能) kromě výrazu 気(*ki*) ještě あたま (*atama*, č. „hlava“), 心 (*kokoro*, č. „srdce/duše“), はら (*hara*, č. „břicho“) a 顔 (*kao*, č. „tvář/obličej“). Největší důležitost a speciální význam jsou pak přikládány pojmu *hara*, který ve svých úvahách nevynechal žádný z uvedených japonských autorů.

Frazémy s bázovým slovem *hara* popisují především následující abstraktní jevy: emoce „vztek/zlost/hněv“ a „naštvanost“; „vnitřní rozhodnutí (se)“, „odhodlání (se)“ a s tím spojené duševní uzpůsobení člověka („odvahu“, „vnitřní vyrovnanost“) a jeho charakter; myšlení a cítění uskutečňující se v „nitru člověka“, „v duchu“. Mezi abstraktní jevy, které se popisují užitím frazémů s bázovým slovem *mune*, se řadí především různé typy pocitů a emocionálních stavů. Jedná se o pocity kladné/pozitivní

(radost, natěšení, očekávání) i o pocity záporné/negativní (smutek, žal, lítost, trápení) a také o pocit dojetí, naplnění/prostoupení nějakou emoci (negativní či pozitivní). Somatický název *mune* figuruje i ve frazeologických vyjádřeních popisujících „nitro člověka“ a v něm probíhající emocionální nebo mentální procesy. Jak vidno, oba somatické názvy se v některých významech (např.: „lidské nitro“) překrývají a v jiných (např.: rozhodování, odhodlání a některé druhy emoci) se ukazuje být v užití specifickým pouze jeden z nich.

Na základě analýzy je možné oba klíčové výrazy pro vyjadřování pocitů, emocionálních stavů a myšlenkových pochodů v japonštině porovnat. Jak už bylo řečeno výše, mezi frazémy, jimiž se popisují abstraktní jevy, existují takové, které mají variantu se somatickým názvem *hara* i variantu se somatickým názvem *mune*. Během analýzy byly zaznamenány následující frazémy, ve kterých mohou názvy těchto dvou tělesných částí alternovat: 腹が煮える ↔ 胸が煮える (č. „být velmi vytočený“); 腹に据えかねる ↔ 胸に据えかねる (č. „nemoci vystát/vytočit se“); 腹に一物 ↔ 胸に一物 (č. „mít něco za lubem“); 腹に収める ↔ 胸に納める (č. „nechat si pro sebe“); 腹の中 (腹の内) ↔ 胸の中 (胸の内) (č. „v duchu“, „skryté myšlenky/ryzí pocity“); 腹を割る ↔ 胸を割る (č. „otevřít se“, „být upřímný“) a 腹に落ちる ↔ 胸に落ちる (č. „přesvědčit se o něčem“). Jedná se tedy především o frazémy s bázovým slovem *hara* zařazené do významové skupiny B2 (viz kap. 3.1.7.) a o frazémy s bázovým slovem *mune* zařazené do významové skupiny b2 (viz kap. 3.2.5.). Faktu, že v těchto vyjádřeních může být užito výrazu *hara* i výrazu *mune*, napovídají i jejich základní slovníkové významy – u *hara* především význam „lidské nitro/duše“ a „místo emoci“ (viz kap. 2.2.1.) a u *mune* především význam „duše, lidské nitro“ a „pocity/myšlenky tam uložené“ (viz kap. 2.2.2.). Ještě by sem mohly být zařazeny dvojice 腹が決まる ↔ 胸が決まる (č. „rozhodnout se/odhodlat se“) a 腹が据わる / 腹を据える ↔ 胸が据わる / 胸を据える (č. „být vnitřně vyrovnaný/odvážný“, „počítat se vším a odhodlat se“), nicméně pro nepřilíš rozšířené užití až archaičnost varianty se somatickým komponentem *mune* je zde uvádím pouze pro zajímavost.

Významové definice uvedených dvojic frazémů ve slovnících jsou většinou pro variantu s pojmem *mune* i pro variantu s pojmem *hara* totožné. Nicméně z celkového obrazu *hara* a *mune* po provedené analýze, při konzultacích s rodilými mluvčími a ve studiích japonských lingvistů se ukázalo, že v těchto dvou možných variantách

vyjádření většinou existují jemné nebo výraznější významové nuance. Tak například u dvojice výrazů popisujících vztek a naštvanost (腹が煮える ↔ 胸が煮える (č. „být velmi vytočený“); 腹に据えかねる ↔ 胸に据えかねる (č. „nemoci vystát/vytočit se“)) není užití varianty se somatickým komponentem *mune* běžné. Pro vyjádření pocitu vzteku, hněvu nebo naštvanosti jsou typičtější frazémy s bázovým slovem *hara*. Vyplývá to nejen z jejich množství a různých variant (viz kap. B1b), ale také z běžnosti a vysoké míry jejich užití. Naopak vyjádření ostatních pocitů a emocionálních stavů je doménou spíše frazémů utvořených na bázi somatického názvu *mune*. Již bylo řečeno, že se jejich užitím vyjadřují různé druhy emocí (kladné – radost, očekávání, natěšení; záporné – smutek, lítost, starost; dojetí). Podíváme-li se blíže na frazeologická vyjádření zařazená do významových skupin B2 (viz kap. 3.1.7.) a b2 (viz kap. 3.2.5.), daly by se *hara* i *mune* označit za „nitro“, případně „duši“ člověka či za místo, kde probíhají jeho tajné myšlenky, kde skrývá své skutečné pocity, tedy i za jakousi „skrytou nebo ukryvanou část osobnosti“. U dvojice frazémů 腹に一物 ↔ 胸に一物 (č. „mít něco za lubem“) je význam obou vyjádření stejný, nicméně v případě 腹に一物 (č. dosl. „jedna věc v břiše“) se rodilým mluvčím zdá být „to něco“ zákeřnější, zlomyslnější, ale také promyšlenější a více propočítané (srov. Nihongo tanken kurabu, 2004, s.133). Nad tímto aspektem pojmu *hara* se zamýšlí ve své studii Tanaka (2003, s.116), která ve srovnání pojmů *hara* a *mune* shrnuje, že *mune* se pojí především s takovými osobními emocemi, které souvisejí se sympatizováním, vcítěním se do pocitů ostatních (např.: smutek, dojetí, obdiv, starosti), kdežto *hara* se pojí spíše s vypočítavostí, egoistickým přístupem a prosazováním vlastních zájmů. Dokládá to na příkladu dvojice frazémů 腹の内 ↔ 胸の内 (č. „v duchu“, „v duši/nitru“, „skutečné myšlenky/pocity“), kdy podle toho jaký pocit se s „nitrem člověka“ nebo jeho „skutečnými pocity“ pojí, je vhodné užít buď 腹の内 (č. dosl. „v břiše“) nebo 胸の内 (č. dosl. „v hrudi“). Uvádí, že například u výrazů typu „vcítit se, sympatizovat“ (察する, 思いやる), tedy výrazů vyjadřujících sympatie, je spojení se somatickým názvem *mune* snadné a přirozené (胸の内を察する・思いやる), kdežto se somatickým názvem *hara* velmi obtížné, nepřirozené (腹の内を察する・思いやる). V případě, že se jedná z hlediska sympatizování o neutrální vyjádření, je možné užít oba somatické názvy a vyjádření bude znít přirozeně v obou variantách (např.: ve spojení s výrazy 読む – č. dosl. „číst“; 見抜く – č. dosl. „prohlédnout (skrz)“). A konečně – v případě užití výrazů naznačujících

vypočítavý a sebestředný postoj je nejvhodnější a přirozené jejich spojení s pojmem *hara*, což dokládají například frazémy 腹の内を探る (č. „sondovat něčí názor“, „pátrat po tom, co si druhý myslí“). Další příklady, které tuto tezi dokládají, je možné najít v obou provedených analýzách.

Obecně vzato se „břicho“ jeví spíše než „hrud“ jako místo, kde se dá více ukrýt, nashromáždit. Také z jeho obrazu jako tělesné části máme představu místa, kde se shromažďuje potrava, není do něj vidět, je utajené, jeho obsah je očím ostatních skrytý (srov. Doi, 2007, s.152). „Břicho“ nám připadá také více netransparentní, a proto pro skrývání tajných i nečestných záměrů vhodnější. Všechny výše uvedené charakteristiky řadí *hara* tedy spíše do sféry negativně vnímaných postojů a konání člověka, nicméně frazémy s tímto somatickým názvem mají ještě jednu velkou významovou rovinu, která je vůči popsanému „spikleneckému a egoistickému“ charakteru *hara* zcela opačná, a to sice „duševní vyrovnanost“, „lidská šíře“, „charakter člověka“, a souvisí i s altruismem. Jedná se zde především o frazeologická vyjádření zahrnutá v analýze do významové skupiny B3 (viz kap. 3.1.8. a kap. 3.1.9.) – například 腹が太い (č. „velkorysý“, „velkodušný“), 腹が大きい (č. „velkorysý“, „štědrý“), 腹が据わる (č. „vyrovnaný“, „odvážný“).

Kekidze a Tanaka (2004, s.70-72) stanovily pro *hara* a *mune* ve své studii následující typické rysy: pasivita (受動性), uzavřenost (閉鎖性), netransparentnost (不透明性), přináležitost jednotlivci (個人性) a tělesnost (身体性). *Pasivita* je pozorovatelná v mnoha somatických frazémeh s komponentem *hara* a *mune*, jelikož jsou to převážně „obraty vyjadřující změnu stavu dané tělesné části na základě nějakého vnějšího podnětu“ (tamtéž, s.70). Například k tomu, že „hrud’ poskakuje“ (胸が躍る, č. „být natěšený“/„skákat radostí“) dochází na základě *radosti* – jinými slovy „hrud’ začne poskakovat“ teprve až v reakci na „radost“ jakožto vnější podnět. Autorky tvrdí, že „budeme-li psychické pohnutky brát jako reakce na podněty z vnějšku, tak *hara* a *mune*, které za těmito reakcemi stojí, jsou prostě pasivní existence.“ (tamtéž, s.71). Tato definovaná charakteristika se nicméně týká především těch vyjádření, která popisují emoce. Další dvě charakteristiky *uzavřenost* a *netransparentnost* spolu souvisejí. Obě části těla jsou vnímány jako uzavřený prostor, ve kterém jsou uloženy například orgány. Přeneseně se do nich pak mohou „ukládat“ myšlenky, pocity, atp. Tyto dvě vlastnosti jsou pozorovatelné například ve frazémeh 胸に畳む (č. „utajit“, „nedat najevo“),

腹に収める (č. „nechat si pro sebe“, „uchovat v tajnosti“) nebo 腹を見透かす (č. „prokouknout někoho“). Poslední dva typické rysy jsou *tělesnost* a *přináležitost jednotlivci*. Tělesnost mohu označit za základní rys všech analyzovaných frazeologických vyjádření, somatické názvy *hara* a *mune* si ji udržují i ve frazémeh, které označují abstraktní jevy. Úzce s ní souvisejí, dokonce by se dalo říct, že z ní dokonce vycházejí, také prvně jmenované charakteristiky – *uzavřenost* a *netransparentnost*. Z *tělesnosti* vychází i přináležitost „břicha“ a „hrudi“ jedinému jednotlivci zřetelně odděleného od ostatních lidí (tamtéž, s.72). Všechny uvedené typické rysy *hara* a *mune* prostupují analyzované somatické frazémy všech významových skupin, především ale těch ve kterých somatické názvy nabývají abstraktních významů.

Kromě výše uvedených dvojic frazémů (se somatickým komponentem *mune* a se somatickým komponentem *hara*) existují ještě jiné frazémy s *hara* i s *mune*, kde je užito například stejného slovesa. Význam těchto ale není totožný, nejde o variantu, a proto je třeba jejich významy rozlišovat. Jedná se například o frazémy 腹を痛める (č. „porodit dítě“, „uhradit ze svého“) x 胸を痛める (č. „velmi se strachovat“, „dělat si velké starosti“), 腹が空く (č. „dostat/mít hlad“) x 胸が空く (č. „(po)cítit úlevu“), 腹が膨らむ (č. „dosyta se najíst“, „mít vypouklé/vzdouvající se břicho“) x 胸が膨らむ (č. „být natěšený“).

Jak již bylo ve shrnutích jednotlivých analýz naznačeno, lze v některých frazémeh (především v těch, kterými se popisují abstraktní jevy) nahradit jak somatický název *hara*, tak somatický název *mune* jiným výrazem nebo somatickým názvem. Kromě somatických názvů 肝 (*kimo*) a 腑 (*fu*), uvedených a popsáných již ve shrnutích analýz, se jedná především o výrazy 身 (*mi*) a 心 (*kokoro*). Nejuniverzálnějším pojmem se zdá být *kokoro*⁴ (č. „srdce“, „duše“), kterým mohou být somatické názvy *hara* i *mune* v mnoha frazémeh nahrazeny a dokonce jsou oba za něj ve výčtu jejich základních významů v japonských výkladových slovnících označovány. *Kokoro* by se dalo označit i za výraz jim nadřazený (viz výrazy 心としての腹, 心としての胸), přičemž *hara* a *mune* se s ním překrývají jen v jistých polohách jeho významů. (srov. Tanaka, 2003, s.118; Doi, 2007, 150-153). Nicméně frazémů, v nichž ani *hara* ani *mune* nahradit jiným výrazem nelze, není

---

⁴ Pozn.: Japonský výraz *kokoro* (心) označuje „srdce“ s významem abstraktním. Pro označení srdce jako konkrétního lidského orgánu užívá japonština výrazu *sinzō* (心臓).

málo, a to také dokazuje jejich důležitost v představách Japonců a v jistých případech i specifické místo v japonské kultuře.

Podíváme-li se blíže na analyzované frazémy, kterými se popisují abstraktní jevy, lze tvrdit, že obraz *hara* a *mune* na základě nich utvořený zhruba odpovídá českým představám o „srdci“. Dokládá to hned několik vzájemných paralel mezi českým vnímáním „srdce“ a japonským vnímáním „břicha“ a „hrudi“, promítnutých do frazémů jednotlivých jazyků. Vaňková (Vaňková, aj., 2005, s.247-264) ve své studii popisuje vnímání „srdce“ v českém jazykovém prostředí následovně: „se srdcem se ve frazeologii pojí city a pocity, hnutí mysli, prožívání, soucit. Bývá chápáno přímo jako **orgán citění, střed člověka** (jakožto člověka) a centrum jeho lidskosti. Reprezentuje tak to, co je v lidovém obrazu světa hodnoceno jako nejcennější: často se vyskytuje jako synonymum **duše** ... Stojí v tomto smyslu v našem obrazu světa např. nad **hlavou** – která nejčastěji představuje sídlo (,chladného‘, ,střízlivého‘) rozumu, myšlení, vědomostí, ,učenosti‘ ...“ (tamtéž, s.252). Zajímavé je zde označení „srdce“ za střed člověka, centrum jeho lidskosti. Právě za střed člověka bývá totiž v japonském jazykovém prostředí označováno „břicho“ (*hara*) (srov. Dürckheim, 2002; Suzuki, 2003; Saitó, 2002; Tacukawa, 1996; Kekidze, Tanaka, 2004; aj.). I pojmy *hara* a *mune* mohou být v japonštině synonymem k výrazům „nitro“, „duše“ (jap. *kokoro*, 心). Další paralelou, která se mezi českým „srdcem“ a japonskými *hara* a *mune* ukazuje, je to, že podobně jako české „srdce“, stojí i japonské *hara* („břicho“) a *mune* („hrud“) nad „hlavou“ (jap. *atama*, 頭), což vyplývá i ze studie Tanaky (2003; také Kekidze, Tanaka, 2004), která provedla srovnání vnímání těchto tří japonských pojmů prostřednictvím analýzy somatických frazémů, v nichž figurují. Dospěla v něm k závěru, že somatický výraz *atama* je reprezentantem racionality, myšlení a rozumu, kdežto *hara* a *mune* slouží k vyjádření těch jevů, které logické chápání přesahují. Neméně zajímavý je v tomto kontextu i fakt, že „srdce“ bylo v českém jazykovém prostředí v minulosti „sídlem rozumu – tj. ducha - , zdrojem vůle a jednání; city přebývaly převážně v *ledví* ... Dvojici *srdce* – *ledví* dnes nahradila *hlava* – *srdce* (např. *dělat si těžké srdce* = *dělat si [těžkou] hlavu*). Podstata srdce jako orgánu veskrze racionálního přežila nicméně v obratu vzít si k srdci, tj. zamyslet se, rozumově připustit.“ (Ouředník, 1994, s.185-186). Starý český výraz „ledví“ označuje podle Slovníku spisovného jazyka českého (1989) 1. bedra, bok, vnitřnosti, útroby a 2. nitro, smýšlení, přesvědčení, což dokládá několik frazémů (např.: zpytovat ledví, proniknout do ledví, vidět až do ledví, otevřít/odhalit své ledví, prozkoumat/zkoumat něčí ledví). „Postupem doby

pak ustoupilo ledví žaludku.“ (Ouředník, 1994, s.113) – viz frazém „vidět někomu až do ledví“ → dnes „vidět někomu až do žaludku“ (j. 腹を見抜く/腹を見透かす – č. dosl. „prohlédnout *skrz* břicho“). V Etymologickém slovníku jazyka českého (Machek, 1997) je navíc ještě uvedeno, že „i ledviny, podobně jako srdce a játra, byly pokládány za sídlo duše“ a proto i ledví „dostává význam nitro jakožto sídlo duševní činnosti, myšlení.“ Představa, že lidské „nitro“ je umístěno v oblasti „břicha“ (příp. útroh), tedy nebyla cizí ani českému prostředí. Podobnost následujících českých a japonských frazémů je až překvapivá. „Zkoumat něčí ledví“ (j. 腹を探る – č. dosl. „hledat břicho“), „otevřít své ledví“ (j. 腹を割る – č. dosl. „rozdělit/rozbít břicho“), „vidět až do ledví“ (j. 腹を見抜く/腹を見透かす – č. dosl. „prohlédnout *skrz* břicho“), aj. Troufám si nicméně říct, že dnes je v českém jazykovém prostředí již taková představa překonána a Češi, přinejmenším mladá generace, výraz „ledví“ a frazémy na jeho bázi utvořené už ani moc neznají. Specifičnost v chápání „břicha“ (*hara*) v Japonsku, posuzovaná pohledem Čecha, tak tedy zůstává pouze u skutečností, které pojmenovávají frazémy zahrnuté do významové skupiny B3 (viz kap. 3.1.8. a kap. 3.1.9.), tedy vyjádření popisující především „odhodlanost“, „připravenost“, „vnitřní (/duševní) vyrovnanost“ a „lidskou šíři“. V některých z těchto vyjádření se japonské *hara* blíží českému výrazu „duch“ (například „odvážný duch“), které může mimo jiné charakterizovat „vnitřní uzpůsobení člověka“. V některých jiných frazeologických výrazech lze pak oba analyzované somatické názvy (*hara* i *mune*) do češtiny přeložit obratem „v duchu“ (např. 腹の中, 胸の中, 胸算用, 胸に描く). Pro upřesnění dodejme, že překlad všech analyzovaných frazémů do češtiny je velmi závislý na kontextu a výčet jejich případných českých ekvivalentů uvedených u jednotlivých japonských frazémů v analýze nemusí být konečný.

Při analýze frazémů vyšlo najevo, že v češtině si mluvčí při popisu emocí a pocitů, pakliže se nejedná o popis dané emoce prostřednictvím tělesného projevu, který ji provází, „nevypůjčují“ názvy částí těla zdaleka tak často, jako je tomu v japonštině. Nabízí se jednoduché vysvětlení, že japonština je ve svých vyjádřeních explicitnější. Nicméně to nebude pravděpodobně jediný důvod. Tanaka (2003) totiž ve své studii a i ostatní autoři (Kekidze, Tanaka, 2004; Haruki, 1988; Satake, 1984; Tacukawa, 2002; Kasakawa, 2007; aj.) upozorňují na to, že při analýze japonských somatických frazémů a také uvažování o japonském vnímání těla a daných tělesných částí, je nutné vzít v úvahu neexistenci dualistického pojetí těla a duše v Japonsku, potažmo na Východě. Uvedení autoři hovoří

o tom, že v Japonsku byly odjakživa „tělo“ a „duše“ vnímány jako jediná entita. Tento fakt nám může také pomoci pochopit, proč Japonci říkají „v břiše“ (腹の中/腹の内) nebo „v hrudi“ (胸の中/胸の内), když hovoří o „duši“ nebo „duchu“ nebo když popisují své cítění. Možná je to právě dualistické pojetí těla a duše, které nám Čechům brání si abstraktní pojmy jako je „duše“ představovat pomocí pojmů s výrazným rysem *tělesnosti*, jako je třeba zrovna „břicho“. Haruki (1988, s.82) hovoří o tom, že „existence somatických frazémů, ve kterých je vyjadřována těsná provázanost psychická a fyzická, jsou jasným důkazem toho, že duše a tělo člověka jsou jeden celek.“

Tacukawa (2002) se v této souvislosti zamýšlí i nad proměnami vnímání tělesných částí v průběhu historie. Píše, že vnímání těla se v průběhu dějin v Japonsku proměňovalo a že ve stejné době mohlo být vnímání těla mezi generacemi a také mezi muži a ženami odlišné. Domnívá se, že v době Edo by lidé na otázku „jaké je nejdůležitější místo v těle?“ odpověděli „hrud“ (*mune*) a „břicho“ (*hara*) (tamtéž, s. 83). Svě úvahy dále rozvíjí, že Japonci v éře Edo - kdy o „hlavě“ nesmysleli jako o „zprostředkovateli“ myšlení, lidských citů apod. - vyjadřovali „vyšší pocity“ pomocí somatického názvu „hrud“ (*mune*) a nikoliv pomocí výrazu „břicho“ (*hara*), protože „břicho“ (*hara*) je místem, kde se shromažďuje potrava. A tak například samurajové výraz „břicho“ běžně nepoužívali, jen v souvislosti se *seppuku*.

Dále Tacukawa (2002) uvádí, že „hrud“ patří ženám, protože je to místo, kde jsou umístěna prsa, která jsou symbolem ženy, a dále proto, že ženy výraz *hara* (břicho) nikdy nepoužívaly - používaly výraz *onaka*. Naopak muži používali výraz *hara*. Hovoří tedy o tom, že „břicho“ patřilo mužům a „hrud“ ženám. A protože si Japonci v minulosti mysleli, že duše je umístěna v „břiše“ a „hrudi“, tak zhruba do konce období Edo pomocí „hrudi“ přemýšleli a pomocí „břicha“ rozhodovali (Tacukawa, 2002, s.40). Japonci tedy v minulosti nezastávali takové myšlenky jako Evropané, že mozek ovládá celé tělo. Pomocí „hlavy“ (*atama*, 頭) začali Japonci podle Tacukawy (2002), metaforicky řečeno, myslet od éry Meidži (tamtéž, s.41). Hovoří o dvou kulturách v Japonsku: „kultuře břicha“ (腹の文化) a „kultuře hrudi“ (胸の文化), přičemž „kulturu břicha“ hodnotí jako původní - „lidovou“ a „kulturu hrudi“ jako kulturu „systému“ a „inteligence“ (tamtéž, s. 39). Tacumi (2003) naopak vidí „hrud“ jako západní – evropskou a americkou, kdežto „břicho“ jako japonské, což dokládá tím, že v Bibli figuruje „hrud/prsa“, kdežto z „japonské bible“ Kodžiki lze odvodit důležitost „břicha“. Saitó (2002) pak ve svých úvahách o tělesné kultuře v Japonsku zdůrazňuje důležitost a tradičnost „kultury

boků/beder a břicha“ (腰・ハラ文化). V neposlední řadě Suzuki (2003) ve své knize uvádí, že člověk se dá rozdělit na tři typy – „člověka hlavy“ (頭の人), „člověka hrudi“ (胸の人) a „člověka břicha“ (腹の人). „Člověka hlavy“ charakterizuje jako člověka, který má vynikající schopnost teoretizovat a analyzovat a má dobrou paměť, „člověka s hrudí“ jako člověka snaživého, který se nevzdává a za všech okolností setrvává ve svém úsilí (tamtéž, s.28). „Člověka břicha“ definuje pak jako člověka spojeného s přírodou a makrokosmem a uvádí, že stane-li se jedinec „člověkem břicha“, pak teprve bude moci plně rozvinout schopnosti, které mají „člověk hlavy“ a „člověk hrudi“ (tamtéž, s.30). Tento popis zhruba odpovídá představám o „břichu“ vyplývajícím z analyzovaných frazémů - především frazémů se somatickým názvem *hara* zařazených do významové skupiny B3 (viz kap. 3.1.8. a 3.1.9.) a naznačuje, že „hlava“ evokuje střízlivost myšlení a racionálnost a naopak „břicho“ intuici a jednání na základě přirozeného cítění věcí.

Proměna vnímání a prožívání tělesných částí v průběhu historie a mezi generacemi je reflektována právě v jazyce, především somatické frazeologii – frekvenci užívání a znalosti daných frazémů. Saitó (2002, s.146) hovoří o tom, že tělesná kultura je podporována somatickými frazémy. A protože jazyk plní „**funkci kulturní a kulturotvornou** ... funguje jako **archiv kultury** ... **interpretuje kulturu**“ (Vaňková, 2007, s. 90-91), tak proměny jak v tělesné kultuře tak v užívání a znalosti somatických frazémů se nutně vždy v té druhé oblasti projeví. Zejména Saitó (2002) pojmenovává úpadek v používání somatických frazémů a vůbec v jejich znalosti a pokles tradiční tělesné kultury jako kulturní ztrátu. (srov. Satake, 1984; Tacukawa, 2002). Pokud si rodilí mluvčí udrží tradiční přístup ke svému tělu, dokážou dané somatické frazémy správně interpretovat, protože cítí, proč se to tak říká, uvědomují si správně tu tělesnost, ze které to které obrazné pojmenování vzešlo. Saitó (2002), Satake (1984) a Tacukawa (2002) ve svých pracích uvádějí, že se somatické frazémy, a vůbec i slova spojená s naší tělesností - utvořená na základě vnímání naší tělesnosti a vycházející z ní, přestávají používat. Hovoří o tom, že s tím, jak se somatické frazémy přestávají používat, přichází Japonsko o svou (tělesnou) kulturu. Zároveň ale také o tom, že s tím, jak Japonsko ztrácí svou tradiční (tělesnou) kulturu, přichází i o výrazy a vyjádření, která byla na jejím základě utvořena. Čili je zde zdůrazňována reflexe kultury v jazyce a naopak. Zejména mladí japonští mluvčí už somatické výrazy nedokážou správně tělesně „prožívat“, a proto ani interpretovat a tedy ani správně používat. Nabízí se zde paralela se „zánikem“ českých představ o sídle lidského nitra v „ledví“ a neznalostí frazémů na základě tohoto

somatického názvu utvořených. Autoři Saitó (2002), Satake (1984), Suzuki (2003) jdou ve svých úvahách ještě dále a tvrdí, že úpadek tradiční tělesné kultury v Japonsku a s tím spojené oslabené prožívání (uvědomování si) vlastního těla vede v Japonsku zvláště u mladé generace k morálními úpadku, který se může u daných jedinců projevit i neznalostí sebe sama, vlastní síly a uchýlením se k násilné trestné činnosti. Uvedení autoři vidí za nárůstem násilných trestných činů způsobených zástupci mladé generace v Japonsku právě zánik tradičního prožívání vlastního těla a domnívají se, že o tradiční přístup k vlastnímu tělu přišli Japonci po druhé světové válce s příchodem americké kultury a životního stylu (zejm. Satake, 1984; Saitó, 2002). Tacukawa (2002; 1996) pak změny, které v Japonsku na poli přístupu k tělu a jeho vnímání proběhly, hodnotí i z hlediska lékařské praxe a tělesných cvičení. Uvádí, že zdravotní věda, která zdůrazňuje „břicho“ je Východní, tradiční a lidová a oproti tomu zdravotní věda zdůrazňující „hrud“ je moderní, Západní a režimová. (Tacukawa, 1996, s.73; srov. Haruki, 1988; Suzuki, 2003). Úvahy japonských autorů vhodně doplňují obraz „břicha“ a „hrudi“ naznačený v analyzovaných frazémách a dokládají i důležitost tělesnosti a kulturně sdíleného přístupu ke světu při formulaci abstraktních jevů (pocitů, emocionálních stavů, atp.) v rámci určitého národa a jeho mateřského jazyka.

Na základě analyzovaných somatických frazémů, při konzultacích s rodilými mluvčími a po zvážení názorů citovaných autorů se z dvojice somatických názvů *hara* („břicho“) a *mune* („hrud“) jeví z českého pohledu jako pro Japonsko kulturně specifitější představy spojené s „břichem“, tedy pojem *hara*. Zároveň se „břicho“ jeví jako mužnější a „hrud“ jako ženská - nejspíše pro svou spojitost s vyjadřováním různých typů emocí. Jednou z možností, jak si vykládat dojem „mužnosti“ z pojmu *hara* a frazémů na jeho bázi utvořených, může být (kromě toho, že jako běžně používané slovo je výrazem mužským a také kromě toho, že se s ním pojí mužský způsob sebevraždy) jedna jeho významová rovina, a to sice „vnitřní vyrovnanost“ - stoický klid a zároveň „připravenost“ a „odhodlanost“ – schopnost klidně a zároveň včas jednat. Všechny tyto vlastnosti a duševní schopnosti totiž v člověku asociují představu dokonalého samuraje, tedy muže, a vlastně i v prostudované japonské literatuře jsou jako typičtí zástupci „člověka s břichem“ (腹の人) uváděni jedině muži. Na druhou stranu *mune* a frazémy na jeho základě utvořené v nás spíše evokují představu ženy – ženy, která žije emočně, tedy cítí radost, trápí se, strachuje se, soucítí, lituje, atp. Soudě podle významových rovin frazémů s komponentem *hara* jsou soucit a emoční prožívání u tohoto pojmu takřka vyloučeny

a vlastně i vlastnosti jako „stoický klid“ a „duševní vyrovnanost“ jakoby neumožňovaly danému jedinci projevovat své emoce, ba dokonce jakoby se s nimi úplně vylučovaly. Významová charakteristika „břicha“ vyplývající z frazémů projev emocí nicméně nevyklučuje – jedná se o naštvanost/vztek. Zde je však nutné vzít v úvahu fakt, že v okamžiku, kdy tato emoce u člověka nastává, je vlastně porušena nebo ještě není vůbec utvořena ona „vnitřní vyrovnanost“ neboli „duševní rovnováha“, která vyplývá ze správného prožívání „břicha“ (*hara*).

Závěr

Ve své magisterské diplomové práci jsem se zabývala japonskými somatickými frazémy s bázovým slovem *hara* („břicho“) a bázovým slovem *mune* („hrud“). Při volbě tématu této práce jsem vycházela ze závěrů své bakalářské diplomové práce (Laksová, 2007), kde se ukázalo, že mezi dvaceti nejfrekventovanějšími somatickými komponenty frazémů figurují v japonštině, na rozdíl od češtiny, i výrazy „břicho“ (*hara*) a „hrud“ (*mune*), a že se jejich užitím dají popisovat emoce, mentální pohnutky a procesy odehrávající se v lidském nitru. Cílem této práce bylo japonské somatické frazémy utvořené na bázi názvů těchto dvou tělesných částí podrobněji zmapovat, analyzovat a zjistit, jaké všechny skutečnosti mohou být jejich užitím v japonštině popisovány a jak se liší vyjádření realizovaná pomocí somatického názvu *hara* a somatického názvu *mune*, a také prokázat, jak jsou daná frazeologická vyjádření provázána s japonskou kulturou, do jaké míry jsou (z českého úhlu pohledu) kulturně specifická. V neposlední řadě bylo cílem této práce také podání uceleného přehledu těchto japonských somatických frazémů českému čtenáři a zprostředkování mu tak vnímání „břicha“ a „hrudi“ v Japonsku.

Před tím, než jsem přistoupila k samotné analýze frazémů, jsem se teoreticky zabývala somatickou frazeologií, vyjadřováním emocí a interpretací frazémů. Vycházela jsem také z kognitivní lingvistiky (zejména toho proudu kognitivní lingvistiky, kde se při studiu jazyka zdůrazňuje aspekt sociální a kulturní a při studiu významu je například sestavován jazykový obraz světa nebo jeho části), která mi z hlediska charakteru této práce poskytla vhodné teoretické východisko. V druhé kapitole jsem představila základní teze o původu slov *hara* a *mune* a také jsem v ní zpracovala základní významy obou pojmů, které u nich bývají v japonských výkladových slovnících uváděny. Při analýze jsem se pak zamýšlela nad tím, jak se základní slovníkové významy ve frazémech rozvíjejí, i jak se v nich projevují úvahy o původu těchto výrazů. Ukázalo se, že většina základních slovníkových významů jak pojmu *hara* tak pojmu *mune* je ve frazémech reflektována. V případě výrazu *mune* ve frazémech na jeho bázi utvořených nefigurují jeho základní významy „část oděvu“ a „ženská prsa/ňadra“. U výrazu *hara* jsou pak všechny jeho základní významy (kromě významu „část objektu“) ve frazémech uplatněny, naopak mezi jeho základními slovníkovými významy chybí význam „*hara* jako peníze/peněženka“, který z několika frazémů vyplývá. Co se týče etymologie slov, tak velké množství frazémů s bázovým slovem *hara* dokládá Tacumihō

(2003) tezi, který „břicho“ vidí také jako „místo, kde nic není a člověk tam něco uloží“ (potravu, dítě, myšlenky, pocity, atp.). V případě etymologických charakteristik výrazu *mune* se ve frazémech odráží především ta, která vidí „hrud“ jako sídlo „duše“ (viz teze o původu slova *mune* ve slově *une* – „kořeny duše“).

Ve třetí kapitole jsem přistoupila k analýze excerpovaných somatických frazémů. Frazémy jsem excerpovala z japonských výkladových slovníků a podle zastřešujícího významu roztřídila do významových skupin. U každého jsem pak provedla jeho doslovný a konečný překlad do češtiny a k většině jsem dohledala příklad(y) jeho užití. Každá z analýz končí shrnutím, kde byly zkoumané somatické frazémy z různých hledisek okomentovány a zhodnoceny.

Ve čtvrté kapitole byly analyzované somatické názvy a vyjádření jimi realizovaná porovnány a byla zde také nastíněna souvislost některých těchto frazémů s japonskou kulturou (tělesnou kulturou). Somatický název *mune* figuruje ve vyjádřeních popisujících konkrétní fyziologické stavy (plicní onemocnění, nevolnost, aj.), což plně vychází z jeho základních slovníkových významů jako „tělesné části“ a „orgánů tam uložených“ (vč. žaludku a cest trávicího ústrojí), ale i ve vyjádřeních užívaných pro popis pocitů, emocionálních stavů a myšlenkových pochodů odehrávajících se „v duchu“ nebo „v nitru“ člověka. Podobně somatický název *hara* je součástí frazeologických vyjádření, kterými se pojmenovávají konkrétní fyziologické stavy nebo skutečnosti související s „břichem“ jakožto konkrétní tělesnou částí, případně orgány tam uloženými (žaludek, děloha, atp.). Tato vyjádření nicméně nezřídka nabývají i významů přenesených. Dále tento pojem figuruje ve vyjádřeních, kterými se popisuje placení nebo nečestné nabytí zisku, a také se jím pojmenovávají pocity, duševní pohnutky, myšlenkové pochody, záměry a charakter (vnitřní uzpůsobení) člověka. Ve vyjádřeních, kterými se popisují konkrétní fyziologické stavy jsou tyto dva pojmy navzájem nezastupitelné. Nicméně porovnáme-li jejich účast na popisu emocí a duševních stavů souvisejících s lidským nitrem, příp. „duší“, vychází najevo zajímavé rozdíly. Pokud jde o popis emocionálních stavů a pocitů, ukázalo se, že užitím frazémů s komponentem *hara* lze popsat především emoci „vztek“ (zlost, naštvanost) a budeme-li uvažovat více zešíroka, tak v rámci popisu intenzity smíchu také emoci „radost“. Popis všech různých jiných emocí je pak hlavní doménou frazémů utvořených na bázi somatického názvu *mune*. Lze je rozdělit na tři hlavní skupiny – frazémy pro popis pozitivních emocí (radost, štěstí, očekávání, aj.), frazémy po popis negativních emocí (starost, žal, lítost, obavy, trápení, aj) a frazémy popisující dojetí, citové

pohnutí, které může být způsobeno jak pozitivním tak negativním pocitem. Mnoho z nich funguje v textu jako přirovnání a některé jsou odvozeny z konkrétního tělesného projevu, který danou emoci provází.

V rámci označení *hara* jako „nitro“ („duše“) a *mune* jako „nitro“ („duše“), uváděných i mezi jejich základními slovníkovými významy, bylo na základě provedené analýzy možné provést jejich srovnání. Ukázalo se, že oba lidské nitro, „duši“ nebo skrývanou část osobnosti opravdu označují – popisují vnitřní cítění člověka, vnitřní přesvědčení, skutečné nepředstírané pocity/myšlenky. Oba pojmy jsou v takovém případě chápány jako ta část člověka, která převyšuje „hlavu“ (*atama*), jež je zástupcem racionality a „povrchního“ nebo předstíraného jednání. *Mune* a *hara* jakožto „nitro“ jsou si rovnocenné v případě, kdy se pojí s činnostmi (duševními pohnutkami), které jsou z hlediska působení na okolí neutrální, nebo v případě, kdy člověk *neutrálně* uvažuje „v duchu“ nebo cítí „v nitru“. V případě, že člověk ve svém „nitru“ zaujímá nějaké spiklenecké postoje – vůči okolí – nebo postoje vycházející z jeho sebestřednosti a prosazování vlastních zájmů, bývají takové skutečnosti pojmenovávány užitím somatického názvu *hara*. V protikladu k této významové poloze pojmu *hara* stojí frazémy s komponentem *mune*. Ty se totiž většinou pojí s takovými duševními pochody a mentálními pohnutkami, které vycházejí ze sympatizujícího nebo soucitného postoje daného jedince k okolí.

Somatický název *hara* má pak ještě jednu zásadní významovou polohu, a sice figuruje ve frazémeh užívaných pro popis rozhodování, charakteru, duševního uzpůsobení člověka. Pro takový popis je užití výrazu *hara* specifické a za *mune* nenahraditelné. Jedná se především o frazémy v analýze zařazené do významové skupiny B3, jimiž jsou popisovány „rozhodnost“, „odhodlanost“ a také „duševní velikost“, „vnitřní vyrovnanost“, „duševní kapacita“ daného člověka, jako jsou konkrétně například vlastnosti „(ne)tolerantnost“, „nadhled“, „velkomyslnost“. Právě tyto frazémy pravděpodobně nejvíce vycházejí z tradiční japonské tělesné kultury - „kultury břicha“ (腹の文化). Snad nebude přehnané, pokud uzavřeme, že vnímání „břicha“ v Japonsku je na základě této skupiny frazémů kulturně zcela specifické.

Na základě provedeného překladu jednotlivých frazémů bylo možné analyzované japonské somatické frazémy s bázovým slovem *hara* a bázovým slovem *mune* a skutečnosti jimi pojmenovávané zhodnotit také vzhledem k češtině. Ukázalo se,

že většinu jimi pojmenovávaných skutečností, ať už těch, které souvisejí s konkrétními jevy, tak těch, co souvisejí s jevy abstraktními, pojmenováváme i v českém jazykovém prostředí. Jen je vždy nepojmenováváme zrovna užitím somatického názvu. V případě popisu abstraktních jevů, popisovaných analyzovanými frazémy, je pak v češtině celkem časté, že nijak nekonkretizujeme – například japonský frazém 胸に畳む (č. dosl. „zavřít do hrudi“) bude v češtině znít „nechat si pro sebe“, čili v češtině to *místo v nás*, kam danou informaci/pocit ukládáme nijak nespecifikujeme. Dalších podobných příkladů je několik. Výjimkou zde však může být konkretizace *místa skrytých záměrů/pocitů* užitím somatického názvu „žaludek“ v češtině (viz „vidět někomu až do žaludku“), což koresponduje i s japonským *hara*. Obecně jsou japonská vyjádření explicitnější, konkretizují jazykově těžce uchopitelnou „vnitřní část osobnosti“ do tělesné části. Nejobtížnější bylo v češtině pojmenovat skutečnosti, které jsou v japonštině popisovány užitím frazémů s komponentem *hara* ze skupiny B3 a popisují výše uvedené - - „duševní rozměr“, „vnitřní vyrovnanost“ člověka. U několika z nich se v češtině nezdařilo najít vhodné jednoznačné ekvivalenty, které by obsáhly všechny polohy jejich významu i konotace. Většinou byl jejich překlad realizován výčtem vhodných adjektiv a při překladu příkladové věty pak bylo užito takového českého adjektiva, které se nejvíce blížilo té poloze významu daného frazému, která v daném kontextu „převažovala“. Co se týče frazémů s komponentem *mune*, tak v analýze se ukázalo, že i v češtině se o určitých pocitech vyjadřujeme pomocí popisu konkrétního tělesného projevu, který ho provází. Na druhou stranu vyšlo najevo, že gesta, na jejichž základě jsou některá japonská vyjádření realizovaná, neodpovídají jejich interpretaci v češtině. Po provedení analýzy se lze vrátit k hypotéze stanovené v úvodu práce, že by v češtině mohlo být užito somatického názvu „srdce“ nebo výrazu „duše“. Tuto hypotézu můžeme pro oba japonské výrazy potvrdit a doplnit ještě o somatický název „žaludek“ („ledví“), „žluč“. Vzhledem k tomu, že se užitím několika analyzovaných frazémů v japonštině popisují myšlenkové pochody člověka, je možné v češtině užít také výrazů „v duchu“, „mysl“, „paměť“, aj. Podobnost s významem českého „srdce“ pak převažuje u japonského somatického názvu *mune*.

Z celkového obrazu *hara* a *mune* vyvstal dojem, že *mune* je více ženské a *hara* spíše mužské, a také že uchopení *hara* je v porovnání s uchopením *mune* více kulturně specifické. Bylo by jistě zajímavé pokusit se zjistit, kdy přesně – v jakých historických dobách, v jakém sociokulturním prostředí - byly somatické frazémy s těmito komponenty

utvořeny a případně tak potvrdit nebo vyvrátit zdání, že frazémy s *hara*, především ty které popisují „vnitřní uzpůsobení člověka“, jsou výrazy mající původ v dobách samurajů, jelikož mnoho z nich se pojí s odhodláním, rozhodováním, stoickým klidem a jinými pro samuraje nezbytnými vlastnostmi a schopnostmi. Také se lze domnívat, že některá vyjádření zakládající se na svébytném přístupu ke světu - tělu vznikla v době Edo, kdy byla země vnějším vlivům uzavřena. Dalším tématem by mohlo být i zmapování proměn daných vyjádření a konceptualizace emocí v čase - zejména po otevření země, od doby Meidži, a pak také po druhé světové válce s vlnou amerikanizace. Toto jsou nicméně témata pro další jiné práce.

Analýza japonských somatických frazémů nás zavedla až k úvahám o tom, kde může sídlit lidská duše. Japonské frazémy naznačily, že japonská duše, přinejmenším jedna její část, zcela určitě sídlí v břiše nebo v hrudi, což je pro představy Čechů skutečnost celkem vzdálená. Další úvahy o sídle duše Čechů nebo Japonců by nás ale přesunuly spíše do roviny filosofické, a proto si od nich zde dovolím upustit.

Znalost analyzovaných frazémů bezpochyby poslouží (ne)rodilým mluvčím japonštiny při interpretaci literárních děl, ale i v běžné komunikaci a dokonce i při četbě novin. Vzhledem k tomu, že frazeologie většinou žije především v mluvené řeči, je další existence a znalost frazémů podmíněna jejich neustálým používáním a snahou rodilých mluvčích si kulturně specifický přístup k vnímání těla reflektovaný v somatických frazémech uchovat. Nicméně nastudovaná japonská literatura (Tacukawa, 2002; Suzuki, 1984; Saitó, 2002, aj) naznačila, že mnohé z analyzovaných somatických frazémů již mladá generace Japonců nepoužívá, nezná nebo je nedokáže správně interpretovat. K této neznalosti dochází například na základě změny společenských podmínek, ale i proměnou národní kultury vlivem postupující globalizace. V případě frazémů utvořených na základě somatického názvu *hara* je pak na vině i úpadek tradiční tělesné kultury (srov. Saitó, 2002).

Na základě analýz excerpovaných frazémů, které byly v této diplomové práci provedeny, bylo možné odvodit jazykový obraz „břicha“ a jazykový obraz „hrudi“ v japonštině – odvodit, jak byly a jsou tyto dvě tělesné části v Japonsku vnímány. V duchu toho, že „každý jazyk představuje specifickou interpretaci světa“ (Vaňková, aj., 2005, s. 49) se nám tak podařilo na chvíli vidět „břicho“ a „hrud“ jinak, než nám to umožňuje čeština, naše české vidění a vnímání světa a člověka, a možná i tak trochu nahlédnout do japonské duše, do nitra japonského člověka.

概要－結びにかえて

本稿では「腹」または「胸」を含む日本語慣用表現を取り上げている。本稿の目的は、それぞれの身体部位を含む慣用表現を分析し、慣用表現と日本文化との結びつきを探るとともに、チェコ人の物の見方や物の捉え方と照らし合わせて、「腹」と「胸」の身体感覚における日本固有の側面を明らかにすることにある。

第一章では言語による感情表現と身体部位名を含む慣用表現全般について論じた。また、慣用表現の解釈上の問題や翻訳上の問題についても述べている。第二章においては、「腹」と「胸」について語源の主な説を紹介し辞書的意味を提示した。第三章では『広辞苑』、『大辞林』、『大辞泉』、『日本語国語大辞典』などの日本語辞典から抽出した「腹」または「胸」を含む慣用表現を意味別に分類した。さらに分析の一環として個々の慣用表現をチェコ語に翻訳し、大抵は用例を付して解説した。

「腹」を含む慣用表現と「胸」を含む慣用表現の分析結果を受け、日本語における「腹」概念と「胸」概念を個別に総括し、慣用表現における各身体部位の意味や機能を整理した。

「腹」は生理的な現象を表現する慣用表現だけでなく、精神作用を表現する慣用表現の中にも現れる。生理的な現象を表現する場合、「腹」は慣用表現中で「胃腸」や「胎内」なども含め身体部位としての意味を保持している。精神作用としては、怒りや笑い、度胸、度量、包容力、決心、覚悟、決断、内心、本心、理解などが挙げられる。

「腹」と同様に、「胸」も生理的な現象だけでなく精神作用を表現する慣用表現の中にも現れる。生理的な現象を表現する場合には、「胸」は慣用表現中で「胃」や「肺」なども含め身体部位としての意味を保持している。精神作用としては、喜び、期待、感動などの肯定的な感情、悲しみ、悩み、不安などの否定的な感情、内心、本音、銘記などが挙げられる。

第三章の分析結果をまとめる際に、日本語で「腹」または「胸」を用いて表現されるものが、チェコ語もしくはチェコ語の環境においてどのように表現されるのかを、慣用表現のグループごとに考察した。

第四章においては、前章までの考察と分析結果に基き、「腹」または「胸」を含む日本語慣用表現を複数の観点から総合的にまとめた。日本語における「腹」概念と「胸」概念を比較するとともに、チェコ語において対応する概念を探求した。また、日本人の「腹」感覚と「胸」感覚に相当するものがチェコ語の環境に存在するかどうかを論じた。

「腹」と「胸」に関する本稿の考察と分析結果により、感情の大部分は「腹」ではなく「胸」を含む慣用表現で表現されることが明らかになった。ただ、怒りの感情を表現する場合には、「腹」を含む慣用表現の独壇場になる。精神作用を表す「腹」を含む慣用表現と精神作用を表す「胸」を含む慣用表現を比較してみると、「腹」と「胸」を置き換えても慣用表現の意味が変わらない場合、置き換えが可能だが慣用表現のニュアンスが変わる場合、および置き換えが全く不可能な場合があることが明らかになった。概して「腹」は打算的で利己的な性格が強く、「胸」には相手に対する共感や思いやりの側面が強い。慣用表現の中で「腹」と「胸」がこのような性質を帯びている場合には、「腹」と「胸」を置き換えることはできない。精神作用に打算的な要素がない場合や共感の側面が希薄な場合には、「腹」を含む慣用表現でも「胸」を含む慣用表現でも対象を表現することができる。一方で「腹」が精神の安定性、不動性または胆力と結びつく場合、「胸」にはこのような意味がないので、「胸」と置き換えることはできない。

チェコ語との対応・比較に関しては、ある種の精神作用を表現する日本語慣用表現に含まれる「腹」または「胸」に相当するチェコ語が「srdce（心臓）」または「duše（魂）」であることが分かった。とりわけ「胸」概念はチェコ語の概念「srdce」と重なり合う部分が大きいことが分かった。

本稿の読者には、日本語の慣用表現に反映されている腹と胸の身体感覚も紹介することができたと思う。意味論的な分析を通して、日本では胸よりも腹の身体感覚の方が文化的に固有であることが明らかになった。この固有性を「腹の文化」と呼ぶ日本の専門家もいる。本稿において、言語と文化（身体文化）との密接な結びつきが証明されただけでなく、相異なる文化圏に属する国民にも共有することができる表現やイメージが存在することも証明されたと考えている。

Anotace

Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra asijských studií

Název a autor práce: *HARA* a *MUNE* v japonské frazeologii; Bc. Tereza Laksová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Ivona Barešová, Ph.D.

Klíčová slova: japonština, somatické frazémy, somatický komponent, *hara*, *mune*, „břicho“, „hrud“, vnímání „břicha“, vnímání „hrudi“, *hara no bunka*, „kultura břicha“, vyjadřování emocí

Cílem této magisterské diplomové práce bylo analyzovat japonské somatické frazémy s komponenty *hara* („břicho“) a *mune* („hrud“) a prokázat, jak jsou frazeologická vyjádření utvořená na bázi názvů těchto dvou tělesných částí provázána s japonskou kulturou, do jaké míry jsou (z českého úhlu pohledu) kulturně specifická. Excerpované somatické frazémy byly podle skutečností, které popisují, rozděleny do významových skupin, kde byly analyzovány, přeloženy do češtiny a k většině byl dohledán příklad užití. Na základě analýz byly oba pojmy porovnány a také zhodnoceny vzhledem k češtině, českému jazykovému prostředí. Prostřednictvím sémantické analýzy frazémů byla prokázána kulturní specifčnost zejména v japonském vnímání „břicha“ označované některými japonskými autory jako „kultura břicha“ (*hara no bunka*). Práce podala důkaz o úzké provázanosti jazyka a kultury (tělesné kultury), ale i o tom, že některé představy mohou i zástupci kulturně poměrně vzdálených národů sdílet.

Seznam literatury

BABA, Noriko. 2009. 'Hara ga tacu' no dókizuke ni kan suru ičikósacu [Malá úvaha o motivovanosti frazému „hara ga tacu“]. *Kotoba to bunka* [Jazyk a kultura] [online]. 2002, no.3 [cit. 2009-12-03]. s.31-44. Dostupný z WWW:

<<http://www.lang.nagoya-u.ac.jp/nichigen/issue/pdf/3/3-03.pdf>>. ISSN 1345-5508.

ČERMÁK, František. 2007. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná. Czech and General Phraseology*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1371-0.

ČERMÁK, František; HRONEK, Jiří et al. 1983. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: Přirovnání*. Praha: Academia, 1983.

ČERMÁK, František; HRONEK, Jiří et al. 1988. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: Výrazy neslovesné*. Praha: Academia, 1988.

ČERMÁK, František; HRONEK, Jiří et al. 1994a. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: Výrazy slovesné A-P*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0347-9 (1.díl). ISBN 80-200-0503-X (soubor).

ČERMÁK, František; HRONEK, Jiří et al. 1994b. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: Výrazy slovesné R-Ž*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0428-9 (2.díl). ISBN 80-200-0503-X (soubor).

Daidžirin [online]. Ed. Akira Macumura 2.vyd. Sanseidó, 2006. Dostupný z WWW: <<http://dic.yahoo.co.jp/guide/jj02/>>.

Daidžisen (dedžitaru daidžisen) [online]. Ed. Akihiko Ikegami; Hiroši Kaneda; Kazuo Sugisaki et al. Rozšíř. vyd. Šógakukan, 2006. Dostupný z WWW: <<http://dic.yahoo.co.jp/guide/jj/>>.

DOI, Takeo. 2007. 'Amae' no kózó [Struktura „amae“]. Rozšířené vyd. Tokio: Kóbundó, 2007. 318 s. ISBN 978-4-335-65129-8.

DÜRCKHEIM, Karlfried. 2002. *HARA: zemský střed člověka*. Z něm. přel. Petr Patočka. Praha: Nakladatelství DOBRA, 2002. Přel. z: Hara Die Erdmitte des Menschen. ISBN 80-86459-29-2.

Džíniasu eiwadžiten [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-M600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Ed.Tomošiči, Koniši; Kósei, Minamide et al. 3.vyd. Taišúkan-šoten, 2001-2004.

Džíniasu waeidžiten [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-M600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Ed.Tomošiči, Koniši; Kósei, Minamide et al. 2.vyd. Taišúkan-šoten, 2003-2004.

FILIPEC, Josef; DANEŠ, František; MEJSTRÍK, Vladimír et al. 2003. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. 3.vyd. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1080-7.

FRONEK, Josef. *Velký česko-anglický slovník*. Praha: LEDA, 2004. ISBN 80-85927-54-3.

Gogenjuraidžiten [Etymologický slovník] [online]. 2003-2009. [cit. 2009-12-15]. Dostupný z WWW: <<http://gogen-allguide.com/>>.

GREPL, Miroslav; HLADKÁ, Zdeňka; JELÍNEK, Milan et al. 2003. *Příruční mluvnice češtiny*. Ed. Petr Karlík, Marek Nekula a Zdenka Rusínová. 2.vyd. Praha: NLN, 2003. ISBN 80-7106-134-4.

HAIS, Karel; HODEK, Břetislav. *Velký anglicko-český slovník I. A-M*. 3.vyd. Praha: LEDA, 2003. ISBN 80-7335-022-X.

HAIS, Karel; HODEK, Břetislav. *Velký anglicko-český slovník II. N-Z*. 3.vyd. Praha: LEDA, 2003. ISBN 80-7335-022-X.

HARUKI, Jutaka. 1988. 'Karadakotoba' no šinrikódógaku: šintaibunseki to taidókunren [Psychobehaviorální studie „somatických frazémů“: analýza těla a cvičení tělesného pohybu]. *Waseda-daigaku. Ningenkagakukenkjú*. [Univerzita Waseda. Výzkum(y) v humanitních vědách] [online]. 1988, vol.1, no.1 [cit. 2009-12-17]. s.73-82. Dostupný z WWW: <<http://ci.nii.ac.jp/naid/110004631343>>. ISSN 09160396.

HATA, Kóhei. 2002. *Karadakotoba – Kokorokotoba* [Somatické frazémy – výrazy s *kokoro*]. Tokio: Sanseidó, 2002. ISBN 4-385-36100-2.

JAMANAKA, Džóta. *Kokugo gogen džiten* [Japonský etymologický slovník]. 2.vyd. Tokio: Azekura-šobó, 1979.

Kandžigen [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-M600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Gakken, 2001.

KASAKAWA, Kódži. 2007. Šintaigoj wo fukumu idiomu no ničieihikaku [Srovnání japonských a anglických somatických frazémů]. *Čúkjó eibungaku* [Anglická literatura univerzity Čúkjó] [online]. 2007, č.27 [cit. 2010-1-11]. s.35-55. Dostupný z WWW: <<http://www.chukyoeibei.org/egakkai/topics/bun/eibungaku27/27kasakawa.pdf>>. ISSN 0285-2039.

KEKIDZE, Tatiana; TANAKA, Satoko. 2004. Ničiro kanjójógen ni miru šintai to seišin no toraekata. [Vnímání těla a duše uložené v japonských a ruských frazémeh] *Gengobunkaronšú* [Soubor statí o jazyce a kultuře] [online]. Březen 2004, vol.25, no.2 [cit. 2009-11-27]. s.55-83. Dostupný z WWW: <<http://www.lang.nagoya-u.ac.jp/proj/genbunronshu/25-2/kekidze.pdf>>. ISSN 0388-6824.

Kódžien. Gjakuhiki kódžien [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-M600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. 5.vyd. Iwanami-šoten, 2002.

KODŽIMA, Joširó; TAKEBAJAŠI, Šigeru; NAKAO, Keisuke et al. *Raitohausu waei džiten (Lighthouse japanese-english dictionary)*. 4.vyd. Tokio: Kenkjúša, 2002. ISBN 4-7674-2213-2.

Kokugo kanjóku džiten [Slovník japonské frazeologie]. Ed. Daidži Širaiši. 29.vyd. Tokio: Tókjódó-šuppan, 1995. ISBN 4-490-10050-7.

KUFNEROVÁ, Zlata; POLÁČKOVÁ, Milena; POVEJŠIL, Jaromír et al. 1994. *Překládání a čeština*. Praha: Nakladatelství HaH, 1994. ISBN 80-85787-14-8.

Kuraši no kotoba gion • gitaigo džiten [Slovník onomatopoií]. Ed. Nakami Jamaguči. Tokio: Kódanša, 2003. ISBN 4-06-265330-3.

- KUSAKAWA, Noboru. *Gogen džiten: meišihen* [Etymologický slovník: podstatná jména]. 1.vyd. Tokio: Tókjódó-šuppan, 2003. ISBN 4-490-10628-9.
- LABUS, David; YAMADA, Harumi. *Příručka japonských sloves*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1557-8.
- LAKOFF, George; JOHNSON, Mark. 2002. *Metafory, kterými žijeme*. 1.vyd. Brno: Host, 2002. ISBN 80-7294-071-6.
- LAKSOVÁ, Tereza. 2007. *Somatické frazémy v češtině a japonštině*. Olomouc, 2007. Diplomová práce (Bc.). Univerzita Palackého v Olomouci, Filosofická fakulta, Katedra asijských studií, 2007-05-25.
- MACHEK, Václav. 1997. *Etymologický slovník jazyka českého*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-242-1.
- MRHAČOVÁ, Eva. 2000. *Názvy částí lidského těla v české frazeologii a idiomatice: Tematický frazeologický slovník II*. Ostrava: Ostravská univerzita Ostrava - Filozofická fakulta, 2000. ISBN 80-7042-570-9.
- NAKAMURA, Jukihiro. 1997. *Jomimono nihongo džiten*. [Slovník japonských výrazů pro počtení]. Tokio: Kadokawa-šoten, 1997. ISBN 4-04-341901-5.
- Nihon kokugo daidžiten*. 10. svazek. 2.vyd. Tokio: Šógakukan, 2001. ISBN 4-09-521010-9.
- Nihon kokugo daidžiten*. 12. svazek. 2.vyd. Tokio: Šógakukan, 2003. ISBN 4-09-521012-5.
- Nihongo bunpó ga wakaruru džiten*. [Výkladový slovník japonské gramatiky]. Ed. Óki Hajaši; Akihiko Ikegami; Čizuko Andó. 3.vyd. Tokio: Tókjódó-šuppan, 2005. ISBN 4-490-10644-0
- Nihongo tanken kurabu [Spolek zkoumající japonštinu]. 2004. *Imasara darenimo kikenai nihongo: karadakotobahen*. [Japonské výrazy, na které se teď už nemůžeme nikoho ptát: somatické frazémy]. Tokio: Kósaidó-šuppan, 2004. ISBN 4-331-65352-8
- Nihongodaidžiten*. 13., barev.vyd. Tokio: Kódanša, 1994. ISBN 4-06-121057-2.
- OGASAWARA, Nobujuki. *Bunjabecu - Nihongo no kanjóhjógen: Hófuna bunreicuki*. [Japonské frazémy. Tematicky členěno, s velkým množstvím příkladových vět]. 3.vyd. Tokio: Senmon kjóiku-šuppan, 1999. ISBN 4-88324-301-X
- ÓHORI, Tošio. 2002. *Ninčigengogaku*. [Kognitivní lingvistika]. Tokio: Tókjódaigaku-šuppankai, 2002. ISBN 4-13-082008-7.
- OUŘEDNÍK, Patrik. 1994. *Aniž jest co nového pod sluncem. Slova, rčení a úsloví biblického původu*. Praha: Mladá fronta, 1994. ISBN 80-204-0469-4.
- Reikai gakušú kotowaza džiten*. 2.vyd. Tokio: Šógakukan, 2002. ISBN 4-09-501652-3.
- Reikai kanjóku džiten: itai najjó kara gjakuhiki dekuru*. 13.vyd. Tokio: Sótakuša-šuppan, 2008. ISBN 978-4-87138-145-1.
- SAITÓ, Takaši. 2002. *Šintaikankaku wo torimodosu: koši-harabunka no saisei*. [Získat zpět citění vlastního těla: obnovení kultury boků (koši) a břicha (hara)]. 15.vyd. Tokio: Nihonhósó-šuppankjókai, 2002. 248 s. NHK books [893]. ISBN 4-14-001893-3.

SATAKE, Rjúzô. 1984. *Hara to mune: 'šintaigengo' monoširi džiten*. [*Hara a mune – slovník pro seznámení se se „somatickou řečí“*]. Tokio: Taišódaigaku-šuppanbu, 1984. Taišódaigakusenšo 10.

Slovník spisovného jazyka českého. II (H-L). 2., nezměněné vyd. Praha: Academia, 1989.

SUZUKI, Micuja. 2003. *Tanden wo cukutte 'hara no hito' ni naru*. [Stát se „člověkem břicha“ utvořením *tanden*]. Tokio: Šógakukan, 2003. ISBN 4-09-418431-7.

ŠIMIZU, Hideaki. *Nihongo gogen džiten* [Japonský etymologický slovník]. 1.vyd. Tokio: Gendai-šuppan, 1984. ISBN 4-87597-151-6.

Šitte okitai nihongo korokéšon džiten (Japanese collocation dictionary). Tokio: Gakušú-kenkjúša (Gakken), 2006. ISBN 4-05-302130-8.

TACUKAWA, Šódži. 1996. *Karada no bunkaši*. [Kulturní atlas těla]. Tokio: Bungeišundžú, 1996. ISBN 4-16-351290-X.

TACUKAWA, Šódži. 2002. *Karadakotoba: Nihongo kara jomitoku šintai*. [Somatické frazémy: interpretace těla na základě toho, jak je jeho vnímání uloženo v japonském jazyce]. Tokio: Hajakawa-šobó, 2002. ISBN 4-15-050271-4

TACUMI, Satoši. 2003. *Furošikibunka to fukuro no bunka*. [Kultura balicích šátků a kultura sáčků]. 2., nezměněné vyd. Kjóto: Kójó-šobó, 2003. Kap. 2., Hara no bunka to mune no bunka [Kultura břicha (*hara*) a kultura hrudi (*mune*)], s.33-53. ISBN 4-7710-1281-4.

TANAKA, Satoko. 2003. Kokoro to šite no šintai: Kanjóhjógen kara mita atama, hara, mune. [Tělo jakožto duše: hlava (*atama*), břicho (*hara*) a hrud' (*mune*) interpretované z frazémů]. *Gengobunkaronšú* [Soubor statí o jazyce a kultuře] [online]. Březen 2003, vol.24, no.2 [cit. 2010-3-19]. s.111-124. Dostupný z WWW: <<http://www.lang.nagoya-u.ac.jp/proj/genbunronshu/24-2/tanaka.pdf>>. ISSN 0388-6824.

TÓGÓ, Jošio; UENO, Šintaró; UEMURA, Kazumi. *Karadakotoba džiten* [Slovník somatických frazémů]. 3.vyd. Tokio: Tókjó-dó-šuppan, 2004. ISBN 4-490-10619-X.

VAŇKOVÁ, Irena. 2003. Kulaťoučké jablíčko: (smysly, tělo – a mateřský jazyk). *Čeština doma a ve světě*. 2003, roč. 11, č.1/2, s. 26-29. ISSN 1210-9339.

VAŇKOVÁ, Irena. 2007. *Nádoba plná řeči: (Člověk, řeč a přirozený svět)*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1122-8.

VAŇKOVÁ, Irena. 2003. O těle, smyslech, citech a prožitcích. *Čeština doma a ve světě*. 2003, roč. 11, č.1/2, s. 7-9. ISSN 1210-9339.

VAŇKOVÁ, Irena; NEBESKÁ, Iva; SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, Lucie et al. 2005. *Co na srdci, to na jazyku: Kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0919-3.

Literární díla, ze kterých byly čerpány některé příklady

- ČIKAMACU, Šúkó. 1970. *Ucuriga*. In *Nihon no bungaku 8 Tajama Katai, Iwano Hómei, Čikamacu Šúkó*. [online]. Čúókóron-ša, 1970. [cit. 2010-4-11]. Dostupný z WWW: <http://www.aozora.gr.jp/cards/000275/files/1675_21586.html>.
- IZUMI, Kjóka. 1995. *Baišoku kamonanban*. In *Izumi Kjóka šúsei 7* [online]. Čikuma šobó, 1995. [cit. 2010-3-29]. Dostupný z WWW: <http://www.aozora.gr.jp/cards/000050/files/3543_12126.html>.
- KADŽII, Motodžiró. 1999. „*Aozora*“ *no koto nado*. In *Kadžii Motodžiró zenšú 1* [online]. Čikuma šobó, 1999. [cit. 2010-4-21]. Dostupný z WWW: <http://www.aozora.gr.jp/cards/000074/files/43691_18440.html>.
- MAKINO, Šin'iči. 2002. *Kan no muši*. In *Makino Šin'iči zenšú 1* [online]. Čikuma šobó, 2002. [cit. 2010-4-5]. Dostupný z WWW: <<http://www.smakino.sakura.ne.jp/kannomushi.html>>.
- MORI, Ógai. 1970. *Mósó*. In *Nihonbungakuzenšú 4 Mori Ógai-šú* [online]. Čikuma šobó, 1970. Dostupný z WWW: <http://www.aozora.gr.jp/cards/000129/files/683_23194.html>.
- NACUME, Sóseki. 1988. *Mon*. In *Nacume Sóseki zenšú 6* [online]. Čikuma šobó, 1988. Dostupný z WWW: <http://www.aozora.gr.jp/cards/000148/files/785_14971.html>.
- NACUME, Sóseki. 1997. *Sanširó*. [online]. Kadokawa šoten, 1997. Dostupný z WWW: <http://www.aozora.gr.jp/cards/000148/files/794_14946.html>.
- OKAMOTO, Kidó. 1986/1997. *Hanšiči torimonočó 32. Umibózu*. In *Džidai suiri šósecu. Hanšiči torimonočó 3* [online]. Kóbun-ša, 1986/1997. [cit. 2010-3-15]. Dostupný z WWW: <http://www.aozora.gr.jp/cards/000082/files/1112_15009.html>.
- OŠIKAWA, Šunró. 1993. *Honšú ódan kanšaku tohorjokó*. In *(Tengu kurabu) kaikecuden – genki to seigi no otokotači* [online]. Asahi sonorama, 1993. [cit. 2010-3-11]. Dostupný z WWW: <http://www.aozora.gr.jp/cards/000077/files/449_20631.html>.
- TANAKA, Hidemicu. 1993. *Sajónara*. In *Wakare no toki. Ansorodži. Ningen no džókei 7* [online]. Bungei šundžú, 1993. [cit. 2010-4-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.aozora.gr.jp/cards/000126/files/729.html>>.
- UNNO, Džúza. 1992. *Šónen tanteičó*. In *Unno Džúza zenšú 13* [online]. San'iči šobó, 1992. [cit. 2010-4-22]. Dostupný z WWW: <http://www.aozora.gr.jp/cards/000160/files/2615_23959.html>.